

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XV-то обикновено Народно събрание.

Първа редовна сесия.

XXXI заседание, четвъртъкъ, 1 декемврий 1911 г.

(Открито отъ подпрѣседатели г. М. Маджаровъ, въ 2 ч. 45 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: (Звъни) Засѣданието се отваря.

Моля секретаря г. д-ръ Никола Радевъ да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь д-ръ Н. Радевъ: (Прочита списъка. Отсѣтствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Желѣзъ Абаджиевъ, Никола Алтимирски, д-ръ Мичо Багаровъ, Цанко Бакаловъ, Димитъръ х. Баневъ, х. Вандо Бобошевски, Златанъ Бръчковъ, Стоянъ Бурмовъ, Атанасъ Буровъ, д-ръ Георги Гаговъ, Ванко Георгиевъ, Стоянъ Георгиевъ, Георги Губидѣльниковъ, Мурадъ-бей Джевдедовъ, Георги Джевизовъ, Димитъръ Драгиевъ, Стефанъ Дрѣнковъ, Христо х. Димитровъ, Димитъръ Икономовъ, Стефанъ Икономовъ, Константинъ Илиевъ, Благой Кирчевъ, Петъръ Козловъ, Петко Кировъ, Парашкевъ х. Ламбевъ, Боcho Лачовъ, Ной Марковъ, Минко Михайловъ, Никола Мушановъ, Георги Николовъ, Теню Начевъ, Петъръ Паланчевъ, Иванъ Поповъ, Василъ Радоевъ, Юрданъ Русевъ, д-ръ Константинъ Списаревски, Илия Стаматовъ, Раде Станоевъ, Петъръ Станчевъ, Петко Теодоровъ, Христо Теодоровъ, Боянъ Ханджиевъ, Борисъ Христовъ, Христо Цаневъ, Дечко Ченгелиевъ, Георги Шиваровъ и х. Яхя Юмеровъ)

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Отъ 212 души народни прѣдставители отсѣтствуватъ само 47; слѣдователно, имаме нужното число народни прѣдставители, за да се счита засѣданието законно конституирано и азъ го прогласявамъ за отворено.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, имамъ честь да ви съобща, че прѣседателството е дало отпускъ на слѣднитѣ г. г. народни прѣдставители: на орѣховския Тодоръ Даскаловъ — 2 дена, на видинския, Ванко Георгиевъ — 10 дена, на врачанския х. Вандо Бобошевски — 3 дена, на софийския Стоянъ Георгиевъ — 8 дена, на старозагорския Йовчо Киревъ — 7 дена, на сливенския Константинъ Илиевъ — 3 дена и на горнеорѣховския Христо Цаневъ — 2 дена.

Поискали сж още двама народни прѣдставители отпускъ, но понеже излиза вънъ отъ границитѣ на десетдневния отпускъ, който прѣседателството разрѣшава, затова остава вие да се произнесете.

Варненскиятъ народенъ прѣдставитель г. Стоянъ Русевъ, иска 8-дневенъ отпускъ. Ония отъ васъ, които приематъ да му се даде 8-дневенъ отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Сжщо така е поискалъ татарпазарджишкиятъ народенъ прѣдставитель, г. д-ръ Георги Гаговъ, 5-дневенъ отпускъ. Моля, които приематъ да му се даде този отпускъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Пристапваме къмъ първата точка отъ дневния редъ — отговоръ на г. г. министритѣ на запитванията на г. г. народнитѣ прѣдставители.

В. Кознички: Искамъ думата.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Г. Кознички, по дневния редъ ли искате думата?

В. Кознички: Да.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Имате думата.

В. Кознички: Г. г. народни прѣдставители! Първата точка отъ дневния редъ е отговоръ отъ г. г. министритѣ на запитванията, направени отъ г. г. народнитѣ прѣдставители. Досега, въ продължение на двѣ седмици, отъ прѣседателството се обяви, че има направени доста интерпелации, прочетени тукъ набързо, схванати или несхванати. Но сега не се вижда кои отъ всички интерпелации ще се разглеждатъ и да-ли всички могатъ да се разглеждатъ. За улеснение на работата и за да могатъ г. г. народнитѣ прѣдставители да бждатъ прѣдизвѣстени за реда на тѣхното разглеждане, а така сжщо да може и обществото да знае това, би трѣбвало прѣседателството да се задѣлжи, щото да приеме въ своя практика да поставя и именува интерпелациитѣ въ

дневния редъ, да знаемъ, кои интерпелации ще се разглеждатъ и кои нѣма да се разглеждатъ, и ако има нѣкои отъ тѣхъ да се разглеждатъ, кои и какъ сж поставени на дневенъ редъ. Това е за улеснение. Сега-засега интерпелациитѣ трѣбва да се разглеждатъ, но азъ бихъ желалъ, почитаемото прѣдседателство, за другъ пътъ, когато има означенъ денъ за разглеждане на интерпелации, да ги нумерира, да ги посочва, кои сж тѣ.

Това е, което имахъ да кажа.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Пристъпваме къмъ дневния редъ.

Понеже г. министъръ-прѣдседателъ е тукъ, има думата по питанията.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Моля, г-да, прѣди запитванията, имамъ едно питане отъ страна на татарпазарджишкия народенъ прѣдставителъ, г. Такевъ, на което съмъ длъженъ, споредъ правилника, да отговоря днесъ, защото това питане става вчера.

Г. Такевъ желае да му отговоря, слѣдъ като описва тази писка случка, касаещица, както я нарича той и слѣдъ като казва, че (Чете) „Отъ тази кривава баня сж останали посрѣдъ зима сж стотици дѣца сираци и майки вдовици, лишени отъ всѣко срдѣство за прѣпитание“, иска да му отговоря на питането, първо, „Не намира ли правителството на Царство България възможностъ да се притече на помощъ на тия нещастници съ една парична подкрѣпа, достатъчна да облекчи тежката имъ участъ“. На тая точка отъ питането отговарямъ, че българското правителство ще си направи въ това отношение дълга, но прѣди всичко, то оставя на турското правителство въ този случай да направи и то свои дългъ. Ако ние сега се притечемъ на помощъ, може би, ще дадемъ поводъ да се мисли, че то нѣма да направи своя дългъ и по тоя начинъ да оправдаемъ, може би това, което мислятъ за него неговитѣ неприятели, когато азъ се надѣя, че то ще направи това, което трѣбва да направи.

Втората точка отъ питането е: (Чете) „Какви мѣрки е прѣдприело и мисли да прѣдприеме, за да направи невъзможни за въ бждѣще тия човѣшки касаещици, надъ невинното и беззащитно българско население въ Македония“. Г. г. прѣдставители! При отговора на по-напрѣшното питане, което ми направи г. Страшимировъ, азъ казахъ, че съмъ направилъ нужнитѣ приятелски постѣпки въ Цариградъ. Днесъ мога да ви съобща една депеша, която получихъ тази заранъ и отъ която ще видите, че дѣйствително турското правителство мисли да си изтълни дълга въ това отношение. Ето какво нашиятъ пълномощенъ министъръ въ Цариградъ, г. Сарафовъ, ми телеграфира: (Чете) „Днесъ министърътъ на външнитѣ работи ми заяви, че турското правителство е рѣшено да установи отговорноститѣ по шипската схватка и да накаже най-строго виновницитѣ, които и да били тѣ. Въ Шипската и Велешката каза ще бжде обявено военно положение и военниятъ съдъ ще сжди виновницитѣ. Турското правителство щѣло да изтълни неуклонно дълга си“. Споредъ тѣхнитѣ свѣдѣния, има: 14 мохамеданци ранени, отъ които двама умрѣли, 14 българи убити и 172 българи ранени, отъ които 159 леко.

Тѣзи сж, г-да, подробнитѣ свѣдѣния, които искахъ да дамъ въ отговоръ на това питане на г. татарпазарджишкия народенъ прѣдставителъ.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. Константинъ Ленковъ, да развие запитването си отправено къмъ г. министра на просвѣщението.

В. Кознички: Азъ имамъ една интерпелация къмъ министра на външнитѣ дѣла.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Ще я развие по-послѣ.

Н. Ленковъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Въ зачалото на 1894 г., на 24 януарий, слѣдъ като се доби сегашниятъ прѣстоноаслѣдникъ, услужливи общински свѣтници на Кюстендилската градска община, по подражание на други, съ едно престоколно рѣшение, подариха на прѣстоноаслѣдника една овощарска градина въ Кюстендилъ, на едно пространство повече отъ 100 декара. Съобщилъ се това въ двореца, този подарѣкъ се прие отъ тогѣшния прѣдседателъ, и въ продължение на двѣ години интендантството на двореца бѣше турило рѣка на тази градина, като собственостъ на княжеския домъ. Слѣдъ двѣ години дворецътъ пожела да изучи почвата на тази градина, прати свои хора, въ това число и г. Байкушева, извѣстниятъ капацитетъ по горитѣ у насъ, заедно съ инженери, и слѣдъ като проучиха почвата, намѣриха, че тази градина не отговаря за цѣлитѣ, за които е дадена. Когато общинското управление подари на двореца тая градина, то мислѣше, че царътъ ще бжде подмаменъ отъ тогѣшнитѣ води на Кюстендилъ и ще иска да построи тамъ една хубава вила, единъ хубавъ дворецъ, съ което ще поразвие, така да се рече, града. Обаче, както ви казахъ, г. Байкушевъ, заедно съ нѣколко души инженери, намѣриха, че почвата на тази градина не може да послужи нито въ хигиеническо отношение, нито въ отношение на здраво поставяне основи на едно грамадно здание, и тогава интендантството съобщилъ на Кюстендилската градска община, че е по-добъръ общинското управление да продаде тази градина на публиченъ търгъ, да вземе извѣстна сума пари и да я употреби за други нужди на общината, затова, защото Негово Царско Височество, тогава, не желае да има този имотъ въ Кюстендилъ.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Имате ли такова писмо?

Н. Ленковъ: Има го въ общинското управление въ Кюстендилъ.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Прочетете го, моля Ви.

Н. Ленковъ: (Чете) „Прѣзъ 1896 г.“ — пише Кюстендилското градско общинско управление до г. министра на просвѣщението — „отъ интендантството на двореца въ Кюстендилското окръжно управление е получено писмо отъ 6 май подъ № 623, съ което изпраца прѣписъ отъ рапорта на татарпазарджишкия горски инспекторъ г. Байкушевъ отъ 15 априлий сѣщата година, съ който съобщава, че по поводъ изложеното въ този рапортъ, интендантството нѣмало намѣрение занаярѣдъ да експлоатира градината, а съ рапорта на горѣпоменатия горски инспекторъ се дава мнѣние да се даде обратно градината на Кюстендилското градско общинско управление, което да я продаде и паритѣ да се употребятъ за нѣкоя благотворителна цѣль“. Слѣдъ това общинското управление тури рѣка на тази градина. Прѣди да тури рѣка на градината, получи писмо отъ интендантството, съ което се съобщава, че Негово Царско Височество, тогава, благоволилъ да подари тази градина на Министерството на просвѣщението. И още тогава се почна прѣписка между Кюстендилското градско общинско управление и Министерството на просвѣщението за това, че щомъ имаме едно дарение, което не е прието, Кюстендилското градско общинско управление, въ първото писмо до интендантството, счита себе си собственикъ на този имотъ и не желае да го даде на Министерството на просвѣщението, обаче, министерството тури рѣка на този имотъ и го присъедини къмъ Кюстендилското

педагогическо училище, като направи тамъ ферма за училището.

Прѣзъ 1905 г., по желанието на тогавашния министъръ на просвѣщението г. Шишмановъ, който бѣше усвоилъ една нова система на училища у насъ, именно интернатитъ, рѣшава се да се построи интернатъ въ Кюстендилъ, и подобенъ въ Шуменъ, и избиратъ за мѣсто на този интернатъ една частъ отъ сѣщата онази градина, за която ви говоря. Както ми разправятъ, този интернатъ, който се построи въ Шуменъ, е близо до казармитъ; така сѣщо и този, който се строи въ Кюстендилъ, е близо до казармитъ — само шосето, което води за турската граница, ги дѣли. И прѣдъ видъ на това, че почвата, на която се строи това здание, се намѣрва здраво-словна, здрава и никакъвъ бетонъ за постройка на това здание не бѣше нуженъ, кюстендилскитъ граждани почнаха да се питатъ, аждеба, да-ли това здание ще послужи за гимназия-интернатъ, или пъкъ ще послужи за друга нѣкоя цѣль, защото поминалата година и министърътъ на просвѣщението г. Мушановъ тоже събѣтваше кюстендилскитъ градски събѣтници — даже въпросътъ е повдигнатъ въ Министерството — този интернатъ, защото е близо до града, до казармитъ, да се подари на военнитъ. Този интернатъ почна да се строи, г. г. народни прѣдставители, прѣзъ 1905 г. Първата постройка е почната да се строи съ съкратенъ срокъ. Въ писмото, което е поднесено на министра на общественитъ сгради тогава, г. Гатевъ, му се докладва, че работата е спѣшна, бърза и затова да позволи постройката да се почне съ съкратенъ срокъ. И дѣйствително, той тури резолюция. Сроковетъ сж малки; обикновено, прѣдприемачитъ при такива срокове искатъ винаги по-голямъ цѣни, и макаръ, че постройката се почна прѣзъ м. октомврий 1905 г., тая постройка и до днесъ не е свършена. Сега, моето питане, г. г. народни прѣдставители, до министра на народното просвѣщение, който, споредъ мене, трѣбва да се грижи за доизкарването на това здание, е въ три пункта. Питамъ г. министра на просвѣщението да ми отговори: „извѣстенъ ли му е начинътъ, по който държавата, респективно Министерството на просвѣщението, е турило рѣка на това общинско мѣсто, и не смѣта ли той, ако не друго, то поне да отговори на Кюстендилското градско-общинско управление, на запитванията, които му се отправятъ въ редъ писма, а именно съ писмо отъ 14 юний 1909 г. подъ № 17, рѣшение на събѣта № VIII; писма отъ 10 априлий и 21 августъ 1910 г. подъ № № 3.433 и 8.747, на какво основание Министерството на просвѣщението владѣе това мѣсто, когато то му е било дадено за ползуване не отъ собственика на това мѣсто, слѣдъ като този собственикъ, ако да е ималъ даже собствеността, се е отказалъ въ полза на първоначалния собственикъ на това мѣсто — Кюстендилската градска община; защото Кюстендилскиятъ общински събѣтъ намира, че единъ пѣтъ това дарение не прието и повърнато на първоначалния стопанинъ, Министерството на просвѣщението незаконно е встѣпило въ владѣнието на този имотъ и затова общинскиятъ събѣтъ, съ едно протоколно рѣшение отъ миналата година, рѣши да окупира фактически по-големата частъ отъ тази градина, която сега не е застроена, за да може да се използва отъ Кюстендилската община, която и така не е въ цвѣтуеще финансово положение. Защото, ако между Кюстендилската градска община и Министерството на просвѣщението се заведе единъ споръ, единъ процесъ за собствеността на това мѣсто, сигуренъ съмъ, прѣдъ видъ на това, че държавата нѣма абсолютно никакво крѣпостно право върху този имотъ, не е добила никакви стопански права върху него и не може да ги добие, тя ще изгуби този процесъ, и азъ моля г. министра на про-

свѣщението да ми отговори, какво мисли да прави, за да може да прѣдотврати единъ бѣднъ процесъ между Кюстендилското общинско управление и между държавата по този въпросъ.

Н. Апостоловъ: Нѣма ли давностъ?

Н. Ленковъ: Никаква давностъ въ случая нѣма, защото наврѣме общинското управление е турило рѣка на тази градина и се е ползувало отъ сѣното ѝ. Другото питане е, когато тази постройка, този интернатъ, за който сж похарчени, споредъ справката, направена отъ мене, въ Министерството на общественитъ сгради, 296.681 л., близо 300.000 л., и е една постройка върху 2.206 кв. м., а не е направено почти нищо, т. е. направено е нѣщо, но $\frac{2}{3}$ отъ него е кара-бина само издигната, покрита, безъ никакви прозорци и врати. Не намира ли г. министърътъ на просвѣщението, че, за да се оползотворятъ тѣзи суми отъ 300 хиляди лева, които се харчатъ въ продължение на седемъ години, трѣбва да се тури край на тази работа; като се отпусне една подходяща сума въ настоящия бюджетъ, за да се довърши това здание? Защото отъ рапортитъ на архитѣктитъ въ Кюстендилъ и въ Шуменъ, искатъ се за довършване на тѣзи грамадни постройки 350.000 л., а въ бюджетопроекта за тази година ние виждаме, като за смѣхъ, поставена сума за тая работа само 15.000 л. Съ 15.000 л., г. г. народни прѣдставители, за довършване на едно капитално здание, за което се иска 350 хиляди лева, абсолютно нищо не може да се направи. Прѣдъ видъ на това, че за тѣзи грамадни здания сж похарчени 580.000 л., лихвитъ сж много по-голямъ. И тѣзи двѣ общини плащатъ лихви сѣщо и прѣсѣсно за наемъ на училищата, които сжществуватъ сега, питамъ азъ г. министра: не намира ли той, че е нужно да се тури частъ по-скоро край на тѣзи постройки, да се не разходватъ държавни пари за здания, които могатъ да се оползотворятъ, а стоятъ така да се развалятъ отъ врѣмето, както $\frac{1}{3}$ отъ тѣзи здания стой и сега съ основни изкарани до земята покрити само съ слама и отъ лѣстъ години насамъ водата се просмуква прѣзъ сламата и отива въ основитъ — основни, за които сж похарчени, споредъ изчисленията, повече отъ 80 хиляди лева.

Тѣзи сж питанята, които отправямъ къмъ г. министра на народното просвѣщение, и ще моля да ми отговори.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. министърътъ на народното просвѣщение.

Министъръ С. С. Бобчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако почитаемиятъ г. интерпелантъ се бѣше обръшалъ къмъ Министерството на народното просвѣщение за една такава малка работа, за една малка справка, каквато, дѣйствително, той имаше право да направи, нѣмаше да види воднага, че нѣма рѣшително нищо некоректно въ вѣнчко туй, което е станало, че Министерството на народното просвѣщение не е турило никакъ рѣка на каквото и да било общинско мѣсто, че всичко е станало тѣй правилно, тѣй законно, както трѣбваше да стане и, слѣдователно, такава една интерпелация не нѣмаше да стане прѣдметъ сега на вашето занимание.

Работата стои малко по-инакъ, отколкото я изложи г. интерпелантъ. А ето какъ е именно. Съ протоколъ № 12 отъ 24 януарий 1894 г. общинскиятъ събѣтъ въ Кюстендилъ рѣшава да даде въ даръ на Негово Царско Височество Прѣстолонаслѣдника една своя градина отъ около 100 декара. Градината е била взета въ владѣние и е почнато да се нарежда: разпоредено било тамъ да стане и една ферма, една хубава градина, такава, каквато е нужна, за да се украси мѣстото. Прѣзъ 1896 г. интендантството на двореца се обръща къмъ окръжния управител и му съобщава, че то само не счита за нужно

да продължава експлоатацията на тази градина и че предоставя тази експлоатация да се върши от нашето лозарско-овощарско училище в Кюстендил. Във 1904 г. г. д-ръ Шишмановъ, министъръ на народното просвѣщение, слѣдъ единъ устенъ докладъ прѣдъ Негово Величество, изходатайствувалъ, щото тази градина да бъде отстъпена на Министерството на народното просвѣщение за негови нужди, именно за една ферма на педагогическото училище и за постройката на нужни тамъ училищни здания. На 29 априлий 1904 г. отъ интендантството на двореца се получава слѣдующето писмо въ Министерството на народното просвѣщение: „Имамъ честь да ви уведомя, г. министре, че направихъ разпореждане да се отстъпи градината на държавното педагогическо училище и тази градина да се използва и разпорежда отъ Васъ, както намѣрите за добръ“ — подписано отъ интендантството.

Министерството на народното просвѣщение встъпва въ владѣнието на тази градина и почва да я разработва. Въ началото то направило всичко необходимо, за да стане тамъ едно прѣкрасно мѣсто, което, впрочемъ, всички, които сж посѣщавали Кюстендилъ, знаятъ. Слѣдъ това се почва тамъ строежътъ на една сграда, назначена да служи за едно учебно заведение: педагогическо училище ли ще бъде, гимназия ли ще бъде, но то ще бъде съ единъ интернатъ. И тъкмо заради туй тая постройка, тая сграда е била наречена „интернатъ“.

До 1909 г. общината на Кюстендилъ не направила никакви възражения противъ фактическото и юридическото владѣние отъ Министерството на народното просвѣщение на та и градина. Когато се е почнало да се разработва и да се урежда тамъ фермата, когато се е почнала постройката, никакво възражение отъ страна на общината не се е правилло. Общината мълчала. Ще каже, общината е признавала правилността на направения подарѣкъ и отъ страна на Министерството на народното просвѣщение не е турена рѣка на градината, а правилно, и юридически и фактически, е владѣнието на тази градина отъ страна на държавата, защото сега тя е собственица на това мѣсто. Едвамъ въ 1909 г., на 21 май, Кюстендилскиятъ общински съвѣтъ, съ единъ рапортъ № 3.865, се отнася до Министерството на народното просвѣщение и моли да му се повърнатъ — виждате, че до 1909 г. общината счита, че вече тази градина е излѣзла отъ нейното владѣние, не е пойна — 80 декара, $\frac{1}{2}$ отъ тази градина, защото била повече и не трѣбвала на държавата; единъ видъ иска да се направи единъ обратенъ подарѣкъ на общината. Г. Мушановъ е отговорилъ, че подобно нѣщо не може да стане, че е немислимо да стане. И твърдѣтъ понятно — тъй трѣбваше да отговори всѣки отъ страна на държавата, която е собственица, владѣтелка на едно мѣсто. И подиръ туй, наистина, въ министерството сж постѣпили нѣкои запитвания отъ страна на общинския съвѣтъ въ Кюстендилъ, но даденъ единъжъ подобенъ отговоръ, нѣмаше защо да се отива по-нататѣкъ въ разпавии съ общинския съвѣтъ. Единъжъ-завинаги тѣ знаятъ, че държавата правомѣрно държи една градина и нѣма защо да се разпавя съ прѣписки.

Прѣвъ пѣтъ сега тукъ прѣдъ васъ се правятъ тѣзи запитвания. И на тѣзи запитвания, които ми сж поставени въ три точки, азъ имамъ честта да отговоря слѣдното.

На първото запитване: извѣстно ли ми е, че Министерството на народното просвѣщение турило рѣка на едно общинско мѣсто и пр. — Да, извѣстно ми е, че Министерството на народното просвѣщение никога не е турало рѣка на нѣкакво си чуждо мѣсто, че министерството правомѣрно владѣе единъ имотъ, който е имотъ на държавата и отъ който имотъ то не мисли да се откаже, освѣтъ ако почитаемото На-

родно събрание, което може да разполага съ тѣзи имоти, отстъпи частъ отъ него или цѣлото на когото и да е.

На второто запитване: извѣстенъ ли ми е начинътъ, по който Министерството на народното просвѣщение е турило рѣка на това мѣсто, е укрѣпило правата си надъ него и, ако е извѣстно, не се ли страхувамъ отъ единъ процесъ, който ще загубя. — Правата на държавата надъ този имотъ сж закрѣпени, чрѣзъ туй публично владѣние, което е упражнено безспорно, мирно, досега, чрѣзъ тия дарове, които сж извършени. Това е най-сериозната титла, която може да има Министерството на просвѣтата. Този, който е подарилъ, не може да завежда никакъвъ процесъ; той не може да иска отъ насъ крѣпостенъ актъ, както самъ той нѣма. Не можеше въ случая да се търси отъ насъ крѣпостенъ актъ, който да противопоставимъ на оногози, който е подарилъ мѣстото. Всѣки, който е челъ азбуката на правото, знае, че такъвъ процесъ отъ страна на Кюстендилската община ще бъде загубенъ.

За какво ще служи това здание? — Отъ обясненията, които ви дадохъ, вие разбирате за какво ще служи настоящето здание: или педагогическо училище ще се развие отпослѣ и то ще си служи съ него, или ако педагогическото училище, както се е планирало въ врѣмето на моя прѣдшественникъ, се махне отъ Кюстендилъ, тогава ще остане за гимназията. Гимназията има нужда отъ такова държавно помѣщение. Тя тамъ се развива доста много, и затова е необходимо на нея това мѣсто. Азъ вѣрвамъ, че нѣма прѣдставителъ отъ Кюстендилъ или отъ неговата околностъ, който да не се съгласи съ мене. Гимназията има нужда отъ една хубава, образцова градина, защото нашитѣ ученици въ гимназитѣ не трѣбва да се затварятъ между четиритѣ стѣни и да не се пущатъ. Туй мѣсто ще бъде една ботаническа градина и ще служи за земеделскитѣ занятия на ученицитѣ, които се намиратъ тамъ.

Защо досега не се е свършило построяването на интерната? — По простата причина, че не сж отпуснати достатѣчно пари. И сега, когато сме поискали да се отпуснатъ отъ почитаемото Народно събрание 60—70 хиляди лева, ние ще имаме двѣтъ крила завършени още тази година, прѣзъ м. юлий, и въ м. септемврий гимназията въ Кюстендилъ ще може да се настани въ едно прѣкрасно помѣщение.

Тѣзи сж обясненията и отговоритѣ, които азъ считамъ за длъжностъ да дамъ. Вие виждате отъ всичко туй, г. г. народни прѣдставители, че Министерството на просвѣтата не е турило никакъ рѣка на чужди имоти, че министерството правомѣрно владѣе единъ имотъ, на който се строи единъ интернатъ и който има прѣкрасна ферма, и най-сетнѣ, че министерството е изпълнило своя дългъ, и вѣрвамъ, че вие напълно ще одобрите туй, което то е направило. (Рѣжкоплѣскане отъ болшинството)

Д. Страшимировъ: Искахъ думата да питамъ нѣщо.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: По тоя въпросъ ли?

Д. Страшимировъ: Не.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Въпросътъ още не е свършенъ. Има думата г. Константинъ Ленковъ.

К. Ленковъ: По послѣдния отговоръ на г. министра, относително грижата му да иска въ бюджета да се прокара една сума отъ 60—70 хиляди лева, за да се завършатъ поне двѣтъ крила на това здание, което е непокрыто, азъ съмъ напълно доволенъ.

Относително първия въпросъ, а именно, че той смѣта какво държавата е пѣлентъ собственикъ на

този имотъ и нѣма намѣрение да върне обратно на Кюстендилската община 80-тѣ декара, не съмъ доволенъ, защото намирамъ, че, слѣдъ като интендантството прѣзъ 1896 г. повърна имота на Кюстендилската община съ писмо, да го употреби за цѣли каквито намѣри за добри, Кюстендилската община прие вече имота, въ слѣдствие това писмо отъ страна на интендантството. Размѣнената прѣписка между интендантството и Министерството на просвѣтата за прѣхвърляне на този имотъ намирамъ, че е такава, която не може да отнеме правото на Кюстендилската градска община да претендира за собственостъ на това мѣсто.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Никой не иска думата. Споредъ правилника, понеже нѣма прѣдставенъ мотивиранъ дневенъ редъ, трѣбва да се мине къмъ дневния редъ. Ония, които искатъ да се мине чисто и просто на дневенъ редъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Има думата видинскиятъ народенъ прѣдставителъ, г. Георги Добриновичъ, да развие своето запитване къмъ г. министра на търговията и земледѣлието.

Д. Страшимировъ: Г. прѣдседателю! Искатъ да питамъ нѣщо?

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Какво?

Д. Страшимировъ: Въ сѣбота бѣхъ отправилъ едно запитване къмъ г. министра на външнитѣ дѣла по шинскитѣ случки. Моля да каже г. прѣдседателъ: турнато ли е моето запитване на дневенъ редъ.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Да, да, турнато е. Има врѣме, ще му дойде редътъ.

Г. Добриновичъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Контрольтъ на народното прѣдставителство се проявява по нѣколко начина: единъ отъ тѣзи начини е запитването, особено тогазъ, когато сѣществующитѣ закони не сѣ изпълнени отъ изпълнителната властъ така, както тѣ прѣдписватъ. Ето затова и азъ, като народенъ прѣдставителъ, се ползувамъ отъ онуй право, онуй начало, онзи принципъ, осветенъ отъ чл. 107 отъ нашата конституция, че всѣки единъ народенъ прѣдставителъ, за да може да прояви контролъ надъ изпълнителната властъ, особено тогазъ, когато извѣстенъ законъ не е изпълненъ, ще развие този контролъ чрѣзъ запитването, чрѣзъ тѣй наречената интерпелация, или пъкъ чрѣзъ другитѣ начини, които прѣдписва сѣщата конституция.

Моето запитване къмъ г. министра на търговията и земледѣлието е слѣдното: горската комисиия съ единъ протоколъ отъ 3 декемврий 1907 г., възъ основа на закона за горитѣ отъ 1904 г., е констатирала всичкиѣ условия, прѣдвидени въ чл. чл. 12 и 13 отъ закона за горитѣ и е разрѣшила извѣстна частъ отъ общинската гора на с. Акчаръ, Видинска околия, да се прѣобърне въ работна земя. Протоколътъ на тази комисиия, съставенъ споредъ прѣдписанията на казанитѣ членове отъ закона за горитѣ, не е утвърденъ и до денъ днешенъ. Какви сѣ прѣдписанията на тѣзи членове, които азъ визирамъ прѣдъ васъ и които смѣтамъ, че не сѣ изпълнени отъ страна на изпълнителната властъ и отъ нейния прѣдставителъ, министрътъ на търговията и земледѣлието? Прѣдписанията сѣ слѣдующитѣ. Законодательтъ въ 1904 г. е ималъ за цѣль да опрѣдѣли кои гори сѣ годни за горското стопанство въ бѣдѣще, кои гори ще могатъ да бѣдатъ изкоренени и обрнати въ работна земя, кои мѣста ще могатъ да останатъ за пасбища, кои ще могатъ да бѣдатъ залѣсени, кои сѣ охранителни и т. н. Съ това законодательтъ се е домогвалъ единъ пътъ завинаги да

опрѣдѣли категориитѣ на нашитѣ гори, да разграничи тѣзи, които сѣ годни за горско стопанство, отъ онѣзи, които сѣ негодни, и послѣднитѣ да даде въ ржкитѣ на онѣзи, които иматъ нужда, за да ги прѣобърнатъ въ работна земя. За да може да се изпълнятъ тѣзи прѣдписания на закона, тоя послѣдниятъ посочва една горска комисиия и казва слѣдующето: горската комисиия, състояща се отъ лѣсничей, отъ агронома по земледѣлнето и двама члена, избрани отъ окръжния свѣтъ, ще се занимава съ изпълнението на тѣзи прѣдписания отъ закона за горитѣ и ще опрѣдѣля своитѣ рѣшения съ извѣстенъ протоколъ. По-нататъкъ законътъ казва, че тогазъ, когато тази комисиия се произнесе съ такова едно рѣшение, това рѣшение получава своята сила, слѣдъ като се утвърди отъ министра на търговията и земледѣлнето. Такава комисиия е била назначена въ Видинската околия, и тя е прѣгледала нѣколко общински мѣста въ тѣй нареченитѣ „горски села“. Тая комисиия е имала прѣдъ видъ чл. 13 отъ закона за горитѣ, който казва, че въ горскитѣ села, за да може да се допусне нѣкоя гора да се изкорени и да се прѣобърне въ работна земя, тѣзи горски села трѣбва да иматъ най-малко 45% залѣсени гори — трѣбва да иматъ артъкъ гори, и то негодни за горско стопанство, та тогава комисиията може да рѣши да се обрнатъ въ работна земя. Тая комисиия, като прѣглежда района въ с. Акчаръ — или по-добрѣ да кажа градецъ, старъ остатѣкъ отъ римскитѣ врѣмена, където сегизъ-тогизъ се намиратъ много антики и знаменити монументи — намира, че тамъ има 22,000 декара общинска гора, а само 5 хиляди и нѣколко декара работна земя, значи, четири и повече пати гора, отколкото работна земя. Слѣдъ като констатира това, комисиията пристѣпва по-нататѣкъ, да изпълни прѣдписанието на закона, да види кои общински гори трѣбва да останатъ за горско стопанство за въ бѣдѣще и кои сѣ негодни, заклеавѣли, за да се обрнатъ въ работна земя. Тя намира въ мѣстноститѣ „Потокъ“, „Фандѣкъ-долъ“ и пр., една гора отъ 6 хиляди и нѣколко декара, която е заклеавѣла, негодна за горско стопанство, рѣшава да обрне тая гора въ работна земя и, като общинска, да се прѣдаде на жителитѣ отъ това село, понеже тѣ нѣматъ достатъчно работна земя за поминѣкъ, тѣй като по-големата частъ отъ тѣхната земя — 22 хиляди декара — е покрита съ гори, при наличността само на 6 хиляди и нѣколко декара работна земя. Това рѣшава комисиията възъ основа на закона. Нейното рѣшение е прѣдставено въ Министерството на търговията и земледѣлнето, обаче и до днесъ то не е получило своето утвърждение отъ тогавашния министръ, па, ако щете, и отъ днешния. Азъ се чуда защо сѣ тия книжа, тия рѣшения, и, ако щете, не само респективно за с. Акчаръ, но и за много други села, и не само за Видинската околия, но и за много други околии. Всички тия книжа се намиратъ въ едно спяще положение, въ едно положение на неизпълнение на закона спрѣмо тѣхъ. Ако законътъ бѣше негоденъ, не трѣбваше да го приематъ. Вамъ ви е извѣстно, че прѣдставителитѣ на изпълнителната властъ внасятъ законопроекти, взематъ участие наедно съ законодателната властъ въ създаване на законитѣ. Тогавашниятъ прѣдставителъ на изпълнителната властъ — министрътъ на земледѣлието — е внесълъ такъвъ законопроектъ; изпълнителната властъ, министрътъ, е участвувалъ при съставянето на закона; тая изпълнителна властъ, респективно нейниятъ прѣдставителъ, министрътъ на търговията и земледѣлието, не е благоволила да утвърди този протоколъ нито въ 1907. нито въ 1908, нито въ 1909, нито въ 1910 г., нито днесъ. Питамъ се: защо? Азъ прѣгледахъ книжата, но не намерихъ нито едно оправдание. Ако министрътъ на търговията и земледѣлието бѣше намѣ-

рилъ нѣкакъвъ недостатъкъ, за да не утвърди този протоколъ, той трѣбваше да върне протокола и да го прѣпрати на нова комисия, която да отиде да прѣгледа мѣстността, макаръ че такава процедура въ закона да не се прѣдвижда. Това нѣщо нѣма, а, напротивъ, какво има? Има това, че на членоветѣ на всички комисии, било за Видинската, било за други околии, държавата е платила 200 и нѣколко хиляди лева пѣтни и дневни. И слѣдъ като ги е платила, повече отъ книгата на тѣзи комисии сѣ останали тѣй, безъ да ги е утвърдила и безъ да имъ е дала надлежното връщане, касиране или каквото и да е било, което изисква законътъ. Тя не е направила нито едното, нито другото. Азъ смѣтахъ, че при това категорично прѣдписание на закона, министърътъ на търговията и земледѣлието бѣше длъженъ да утвърди този протоколъ, и не само този протоколъ, ами и всички други протоколи, които сѣ отъ сѣмъния характеръ и за сѣмъщата работа. Не е важно, че ще се занимаете съ моята интерпелация, че министърътъ ще отговори, но, менъ ми се струва, по-важно е да се обърне внимание на всички други протоколи отъ подобенъ характеръ. Азъ не намирамъ оправдание за задържането на тоя протоколъ до днесъ да не се утвърди; не намирамъ, защото, като прѣгледахъ всичкитѣ книжа, не намѣрихъ никакво оправдание, никаква прѣписка, никаква разпоредба отъ министра на търговията и земледѣлието, която да му е дала поводъ да не утвърди този протоколъ. Не намирамъ, така сѣщо, и прѣдписания въ чл. чл. 12 и 13 отъ закона за горитѣ, които да даватъ право на министра да не утвърждава такива протоколи. Наистина, въ пунктъ 2 на чл. 12 е казано, че рѣшенията влизатъ веднага въ сила, щомъ се утвърдятъ отъ Министерството на търговията и земледѣлието. Да, но когато министърътъ на търговията и земледѣлието ни каже: „Има нарушение на закона, затова не го утвърдихъ“. Такава една алтернатива може да се допусне, но трѣбва да има оправдание за това: трѣбва нова процедура, нова комисия, разпитване и т. н. Въ случая нѣма такава нѣщо и затова нѣма никакво оправдание. Комисията е постигнала тѣй, както прѣдписва законътъ, всички прѣдписания, всички формалности сѣ изпълнени. А щомъ има това, не може да се отказва утвърдението на протокола, който е създаденъ по силата на закона.

Ето затова азъ направихъ своето запитване къмъ г. министра на търговията и земледѣлието въ слѣдующия смисълъ: защо не е утвърдилъ протокола № 158 отъ 1907 г. на горската комисия, относително рѣшението, което съдържа той, съ което се отпускатъ 6.660 декара отъ общинската гора на с. Акчаръ, Видинска околия, да се обърнатъ въ работна земя като негодни за горско стопанство, като заклеавѣли, и да се дадатъ на жителитѣ на това село срѣщу установено плащане. Гората остава на общината, а плащането се заплаща отъ жителитѣ. Защо не е утвърденъ този протоколъ? Това е моето запитване. Г. министърътъ би трѣбвало да утвърди този протоколъ, който е основанъ на чл. 12 отъ закона за горитѣ, прѣдписанията на който сѣ изпълнени и въз основа на който е взето това рѣшение отъ тѣй наречената горска комисия. Мисли ли г. министърътъ да утвърди този протоколъ или не, и кои сѣ основанията му да не го утвърждава досега.

Длъженъ съмъ да кажа, понеже днешниятъ г. министъръ на търговията и земледѣлието е отъ една година, че, може-би, тѣзи протоколи, тия рѣшения на комисията да не сѣ му били извѣстни, и ако има нѣкои грѣшки, нѣкои недостатѣци или неизпълнение на закона, то, разбира се, трѣбва да се припишатъ на неговитѣ прѣдшественици, а не на него лично.

Относително самото утвърждение, което може да стане и днесъ, и утрѣ отъ него, азъ ще настоя да чуя отъ г. министра неговото мнѣние и основано

за утвърждението или неутвърждението на този протоколъ.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. министърътъ на търговията и земледѣлието.

Министъръ Д. Христовъ: Работата, г. г. народни прѣдставители, е много проста и ако г. Добриновичъ бѣше направилъ надлежната справка въ Министерството на търговията и земледѣлието, сигурно нѣмаше да стане нужда отъ интерпелацията, която ми прави.

Не само че ми сѣ извѣстни рѣшенията на комисията по чл. 12, но една отъ първитѣ ми работи бѣше да се заложна по-отблизо съ тия рѣшения, за да взема и азъ рѣшение. Защото бѣхъ убѣденъ още отъ начало, когато поехъ министерството, че ако има прѣгрѣшения, не — да не кажа тази дума — но неправилности вършени при прилагане на закона за горитѣ, то между другитѣ сѣ ония по чл. 12. И затова азъ самъ рѣшихъ почти да не давамъ никакъвъ ходъ на протоколитѣ и рѣшенията на тѣзи комисии по чл. 12, докато въпросътъ не бѣде добръ изученъ и докато министерството не вземе окончателно рѣшение изобщо по него. И въ бѣдѣния законопроектъ за горитѣ, съ който ще бѣде сезирано Народното събрание, мисля, чл. 12 да бѣде съвършено заличенъ и да бѣдатъ опрѣдѣлени всички ония гори, които трѣбва да прѣдставляватъ отъ себе си обектъ на горско стопанисване, и всички рѣшения, взети отъ тѣзи комисии, да се иззематъ отъ тѣхъ и да се дадатъ на специална техническа властъ. Разхищенията сѣ били толкова голѣми, че всички протоколни рѣшения на комисията по чл. 12 не сѣ били утвърждавани не само отъ мене, но и отъ моитѣ прѣдшественици.

Въпросътъ за общинската гора въ с. Акчаръ, за която става рѣчь отъ г. Добриновича, въ кѣси думи, е такъвъ. Горската комисия, която е засѣдала, работила и дѣйствувала въ видинското лѣсничейство, е опрѣдѣлила въ 1906 г. — забѣлѣжете добръ — при непълненъ съставъ, тѣй, като освѣнъ двамата вѣщи земледѣлци и лѣсничей, трѣбва да присъствува и агрономътъ, инспекторътъ по земледѣлието — щото едно пространство гора отъ 6.000 декара да остане за гора, а 5.200 декара да бѣдатъ прѣобърнати въ работна земя. Г. г. народни прѣдставители! Независимо отъ това, че тогава комисията по чл. 12 не е изпълнила прѣдписанието на закона — защото, освѣнъ чл. 12, има и чл. 15, който гласи: „При закрѣпчаване на горитѣ, комиситѣ по чл. 12 не могатъ да изключватъ като ивица повече отъ 100 декара“, когато въ дадения случай има изключено едно пространство въ размѣръ повече отъ 5.200 декара, независимо отъ това, казвамъ, нарушение на чл. 15 отъ закона за горитѣ, но, което е още по-важно, комисията, която е дѣйствувала въ 1906 г., е постановила изкореняването на гората и прѣвръщането ѝ въ работна земя, и то такава именно гора, която се отличава като една отъ най-хубавитѣ гори въ онова мѣсто. Не само това, но едно близко село има сервитутно право върху тази гора — право на пасене неговиятъ добитѣкъ. И така, Министерството на търговията и земледѣлието още въ 1907 г., когато протоколното рѣшение на комисията идва въ министерството, не го утвърждава прѣдъ видъ на тѣзи причини, които ви изтъкнахъ тукъ: първо, че не е било съобразно съ постановлението на чл. 15, и второ, защото гората далеко не попада подъ категорията на ония гори, които се визиратъ отъ чл. 12. Чл. 12 гласи така: „Специална комисия ще опрѣдѣли, кои гори ще бѣдатъ обектъ на горско стопанисване, кои трѣбва да бѣдатъ прѣобърнати на паша, кои трѣбва да бѣдатъ обработени, кои трѣбва да бѣдатъ опрѣдѣлени за залѣсяване“. Е добръ, комисията, казвамъ, не се о

съобразила съ постановленията на чл. 12. Не само това, тя не се е съобразила даже и съ изричното постановление на правилника за прилагане на закона за горитѣ, който казва, че само такива гори ще бъдат разорани и прѣвърнати въ паща, които сж дотолкова заклеавѣли, че отъ само себе си не прѣдставляватъ абсолютно никаква жизненостъ и никакви срѣдства нѣма за тѣхното възобновяване. Въ дадения случай нѣмаме такава гора, напротивъ, гората прѣдставлява едно отъ добритѣ насаждения. И така, Министерството на търговията и земледѣлието въ 1907 г. не утвърждава протокола на тази комисия, а отново натоварва тази сѣщата да прѣрѣши въпроса, като събере повече данни. И комисията отново рѣшава въпроса тѣй: да се прѣвърнатъ тѣзи 5.200 декара гора въ работна земя, безъ да държи смѣтка за разпорежданията на чл. чл. 12 и 15 отъ закона за горитѣ, както и за разпорежданията на правилника за приложение на този законъ. Това протоколно рѣшение, г. г. народни прѣдставители, дохожда въ Министерството на търговията и земледѣлието и въ 1908 г. то пакъ не се утвърждава отъ министерството, а това послѣдното прави разпореждане до вратчанския районенъ горски инспекторъ, да съобщи на Видинското лѣсничейство, че министерството не е утвърдило протокола на тази комисия.

Тѣй стои горѣ-долу въпросътъ, който повдигна г. Добриновичъ.

Не само това, но въ министерството въ 1908 г. сж били свикани на конференция отъ моя прѣдшественникъ горскитѣ районни инспектори, за да се произнесатъ не само по въпроса за това протоколно рѣшение, относително гората на с. Акчаръ, който въпросъ повдига г. Добриновичъ, но въобще за всички протоколни рѣшения на тѣзи комисии, и тази конференция на горскитѣ районни инспектори, почти единодушно рѣшава, че всички тѣзи рѣшения сж неправилни, взети несъобразно съ закона за горитѣ и правилника за неговото приложение и затова трѣбва да останатъ неутвърдени. Тази е, именно, причината, щото тѣзи протоколни рѣшения да не бъдатъ утвърдени не само за с. Акчаръ, но и за цѣлата страна. И азъ не съмъ ги утвърдилъ и не съмъ имъ далъ ходъ, защото ще остава този въпросъ да бъде разрѣшенъ съобразно съ новитѣ наредби, които ще прокарамъ въ новия законъ за горитѣ.

Това имахъ да отговоря на г. Добриновича.

Прѣдседателствуващъ М. Маджаровъ: Има думата г. Георги Добриновичъ.

Г. Добриновичъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ този отговоръ на г. министра, макаръ и малко лаконически, азъ не бихъ могълъ да остана доволенъ, защото не е така категориченъ. Има единъ законъ, лошъ или добъръ, той е законъ и трѣбваше да бъде изпълненъ. Ако всичко това, което ви каза г. министърътъ въ своя отговоръ, е така, нѣмаше освѣтъ да се наказватъ известни лица, които сж си играли съ закона. Обаче, тѣзи лица, нито сж наказани, нито пъкъ протоколитѣ имъ сж утвърдени. Казватъ, че не е билъ изпълненъ законътъ. Законътъ е изпълненъ, защото има рѣшение на комисията, а да-ли той е изпълненъ добросъвестно или не, това остава на прѣцѣпката на г. министра. Лошъ или добъръ законътъ, той трѣбва да се изпълни и ние не можемъ да чакаме нови законоположения, защото у насъ горскитѣ инспектори и лѣсничентѣ въ 24 часа промѣняватъ своето мнѣние: създава се единъ законъ и подиръ този законъ се поражда у тѣхъ друго мнѣние, противно на самия законъ. Единъ съществующъ законъ е задължителенъ за изпълнителната властъ, която трѣбва да го изпълнява такъвъ, какъвто е той. Тя не може да тълкува закона, тя е длъжна да го изпълнява, както той прѣдписва. Съ протокола е изпълненъ законътъ, защото комисиятѣ, първата и втората, които сж били натоварени да се произнесатъ по този въпросъ, сж имали много ра-

боти прѣдъ видъ; имали сж прѣдъ видъ едно население, което нѣма абсолютно никаква земя за поминѣтъ, а има само гора и то гора, нѣкои части отъ която сж негодни. Следователно, законътъ е ималъ прѣдъ видъ, когато е опрѣдѣлялъ изкореняването на тѣзи категорични гори, за да може известно население, което нѣма достатъчно земя за поминѣтъ да добие още земя за обработване, а такава е земята, чиято почва не е годна за гора. Комисията тѣкмо това е констатирала — че тази мѣстностъ не е годна за гора, че тази гора е заклеавѣла и не е годна за горско стопанство. Следъ това констатирване, азъ мисля, че не може да се прави силка на нови законоположения, които щѣли да бъдатъ внесени. Азъ моля г. министра слѣдъ този отговоръ да направи всичко възможно. Ако намира, че този протоколъ на комисията е недостатъченъ, да го върне и да назначи нова комисия. Нека тази комисия се сезира, и азъ мисля, че пакъ ще се получи сѣщиятъ отговоръ отъ нея, защото асж и другъ отговоръ не може да има по този законъ. По този законъ е създадено едно право за тѣзи хора и това право не може да бъде въ зависимостъ отъ другъ новъ законъ. И да се създаде новъ законъ, това право на жителитѣ отъ с. Акчаръ ще се запази.

Затова азъ не мога да бъда доволенъ отъ отговора на г. министра, който отговоръ не може да задоволи и прѣдписанията на закона за горитѣ.

Прѣдседателствуващъ М. Маджаровъ: Има думата г. министърътъ на търговията и земледѣлието.

Министъръ Д. Христовъ: Менѣ ми се струва, че ние сме начисто съ г. Добриновича. Протоколното рѣшение не е било утвърдено отъ мене, не е било утвърдено и отъ двамата мои прѣдшественици нито въ 1906, нито въ 1908 г. И много основателно, защото, независимо отъ всички други съображения, тукъ въпросътъ се касае за една добра гора, а съгласно чл. 12, респективно чл. 25 отъ правилника за прилагане на закона за горитѣ, такива гори не подлежатъ на компетентността на тѣзи комисии, тѣ не могатъ да бъдатъ изключвани отъ горското стопанство и прѣобърнати въ работна земя. Другъ е въпросътъ, ако населението въ с. Акчаръ има нужда отъ работна земя; тогава думата има Народното събрание, нека измѣни и закона и то да подари тази земя, ако има за това възможностъ. Но когато имаме една гора, която прѣдставлява отъ себе си здраво, жизнеспособно насаждение, която не подпада подъ постановлението на чл. 12, азъ мисля, не една комисия да изпатимъ, а 20, каквито рѣшения да взематъ, макаръ да сж основани на чл. 12, тѣ сж беззаконни рѣшения и нѣма да бъдатъ утвърдени.

Г. Добриновичъ: Азъ съмъ длъженъ да заявя на г. министра, че неговитѣ подвѣдомствени горски лѣсничей сж невѣжки хора, които не трѣбва да се държатъ на служба, а трѣбва да се уволнятъ, понеже правятъ такива работи: тѣ намиратъ, че гората е заклеавѣла, а вие намирате противното. Уволнете ги, тогава, тѣ сж невѣжки хора.

Прѣдседателствуващъ М. Маджаровъ: Г. Добриновичъ! Нѣмате право да говорите втори пътъ, слѣдъ като г. министърътъ е отговорилъ. Споредъ правилника имате право да говорите само единъ пътъ слѣдъ министра и то най-много четвъртъ часъ.

Понеже никой не иска думата и нѣма прѣдложенъ дневенъ редъ, затова минаваме на слѣдующата точка отъ дневния редъ.

Г. министърътъ на търговията и земледѣлието гласа ли да отговори на питането на г. Димитра грапимировъ?

Министъръ Д. Христовъ: За какво се касае?

Прѣдседателствуващъ М. Маджаровъ: Ще дамъ думата на г. Ганчо Торомановъ да развие своето за-

питване към г. министра на търговията и земледелието.

Г. Добринович: Азъ ще моля да се гласува моето заявление.

Нѣкой отъ болшинството: Нѣма дневенъ редъ.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: За да може да се гласува, трѣбва да има прѣдставенъ на прѣдседателството писменъ дневенъ редъ. Щомъ такова нѣщо нѣма, не може да се гласува.

Има думата г. Ганчо Торомановъ, за да развие своето запитване.

Обаждаъ се: Отъ трибуната.

Г. Торомановъ: Азъ ще говоря отъ мѣстото си, защото ще бѣда кратъкъ.

Г. г. народни прѣдставители! Моето запитване не е отъ нѣкаква особеност, но се касае до вътрѣшното управление на страната, до онова управление, за което всѣки день говоримъ тукъ, защитаваме и винаги поддържаме, че трѣбва да бѣде законно, въ съгласие съ всички ония разпоредби, правилници и закони, които се вотираатъ въ камарата. Направихъ тази интерпелация затуй, защото виждахъ, че нашата околия отъ три мѣсеца насамъ се намира безъ държавенъ горски стражаръ. Министерството или по-скоро горскиятъ инспекторъ отдавна, още на 17 октомврий е назначилъ такъвъ горски старши въ нашата околия, обаче, този стражаръ не го допуснаха да встъпи въ длъжностъ. Стражарътъ — казва се Вълчо Христовъ — е ималъ специално писмо отъ горския инспекторъ, съ което му казва: „Съ заповѣдь отъ 17 октомврий Вие сте назначени за държавенъ горски стражаръ, заповѣдайте да встъпите въ длъжностъ“. И какво става слѣдъ това? Това лице цѣль мѣсець се разтака отъ Ески-Джумая до Попово: дойде въ Попово, заповѣдь нѣма, връща се назадъ, заповѣдь пакъ нѣма, пакъ отива въ Попово, пакъ се връща назадъ и по такъвъ начинъ цѣль мѣсець се влачи работата. Оплаква се на горския инспекторъ въ Варна — нищо нѣма; оплаква се въ Ески-Джумая — сѣщо. И това лице, разбира се, се яви при мене — азъ не го познавахъ по-рано — и ми казва: „Ако има редъ и справедливостъ въ страната, моля застъпете се за мене, вижте какъ е тази заповѣдь, за да встъпи въ длъжностъ, понеже имамъ официално писмо, че съмъ назначенъ.“

Първото запитване, което правя, е, защо не се допуска този стражаръ да встъпи въ длъжностъ, и второто, вѣрно ли е, че е направена разпоредба да не се допуска да встъпи въ длъжностъ. Второто запитване го оттеглямъ, защото направихъ справка и се установи, че г. министърътъ не е давалъ такава заповѣдь. Незаконната разпоредба е отъ мѣстнитъ горски власти въ Попово. Послѣ, г. Бръчковъ ми съобщи, че двамата наши народни прѣдставители сж прѣдложили другъ кандидатъ да се назначи, а не това лице, което е било назначено отъ горския инспекторъ и което знае горскитъ закони и правилници, значи, отговаря на условията, на които трѣбва да отговаря. Безспорно, казвамъ азъ, тукъ трѣбва да има друга рѣка, която спира изпълнението на тази заповѣдь. Затуй моля г. министра на търговията и земледелието да ми обясни, защо това лице не се допуска да встъпи въ длъжностъ, защо не се изпълнява тази заповѣдь и какви мѣрки е взелъ г. министърътъ, да накаже горския лѣсничей и инспекторъ, които прѣчатъ да встъпи това лице въ длъжностъ.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. министърътъ на търговията и земледелието.

Министъръ Д. Христовъ: Г. г. народни прѣдставители! Не трѣбва да понижаваме института на ин-

терпелациитъ съ такива запитвания. Вие, г. Торомановъ, можете да направите Вашата справка въ министерството и да се свърши въпросътъ. Защо занимавате народното прѣдставителство съ такива дреболии?

Най-напрѣдъ ще кажа, че азъ нѣмамъ никакви свѣдѣния и не зная нищо по тази работа. Второ, назначаването на горскитъ стражари става отъ районитъ горски инспектори, респективно лѣсничейтъ. Азъ нѣмамъ никакви свѣдѣния, кой е назначенъ за горски стражаръ и кой не е. Това мога да кажа. Обаче, вчера, по поводъ Вашата интерпелация, за която поискахъ свѣдѣния, ми съобщиха, че лицето, което се визира, е встъпило въ длъжностъ...

Г. Торомановъ: Онзи день — на 30.

Министъръ Д. Христовъ: ... и че има нѣкои народни прѣдставители, които правятъ интерпелации въ Народното събрание само и само да въздѣйствуватъ на горската властъ. Ако се окаже, че това лице е било назначено въ слѣдствие на подобно давление съ интерпелации въ Народното събрание, азъ Ви заявявамъ сега, че ще постановя да се уволни. (Ржкоплѣскане отъ болшинството)

Г. Торомановъ: То е било назначено много по-рано — мѣсець и половина прѣди тази интерпелация. Азъ не го познавахъ, но, като български гражданинъ бѣхъ длъженъ да го защита. Вие можете да го уволните, то е Ваша работа, но азъ Ви заявявамъ, че не го познавахъ. Онова лице, което е назначено по-рано и което сега е поставено подъ слѣдствие, то е назначено по давление и то иска уволнението му. Това лице, Вълчо Христовъ, е встъпилъ на длъжностъ на 30 ноемврий и отговаря на условията. Вие можете да го уволните.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Понеже никой не иска думата и нѣма мотивиранъ дневенъ редъ, минаваме къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ.

Г. министърътъ на търговията и земледелието желае ли да отговори на запитването на г. Страшимирова или не?

Министъръ Д. Христовъ: Г. Страшимировъ самъ ми съобщи, че не желае сега да му отговори.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата чирпанскиятъ народенъ прѣдставителъ, г. Александъръ Кипровъ, за да развие своето запитване къмъ г. министра на правосъдието.

А. Кипровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Смѣтамъ, че моето запитване, което отправямъ къмъ г. министра на правосъдието, е малко повече отъ обществена важностъ, отколкото интерпелацията на почтения поповски народенъ прѣдставителъ, който прави запитване за назначаването на нѣкакъвъ горски стражаръ.

Г. Торомановъ: То се касае за законността въ страната, за която се борите и Вие.

А. Кипровъ: Моето запитване къмъ г. министра на правосъдието е за държавнитъ и общински служители, които сж злоупотребили съ положението си за свои лични облаги, или пъкъ сѣщитъ тия служители, които тоже съ своето положение давали сж възможностъ на приближени тѣмъ личности да богатѣятъ за смѣтка на държавната хазна и въ ущърбъ на общественитъ интереси. Вие знаете, г. г. народни прѣдставители, каква връва и какъвъ шумъ се вдига въ пресата, когато едно лице на държавна или общинска служба биде заловено въ нѣкое прѣстѣпление. Вие знаете нашата преса, нашитъ вѣстници, съ право, какви грамадни скандали вдигатъ и цѣлото общество до каква степенъ се занимава и възбужда, и обществената съвѣсть я боде,

когато нѣкой общински или държавенъ служащъ бѣде заловенъ въ злоупотрѣбление и прѣдаденъ на сѣдебнитѣ власти, и тѣзи послѣднитѣ не си изпълнятъ до край своята длѣжностъ. Азъ ще ви посоча нѣколко факти. Помнете прѣди нѣколко години, когато главниятъ секретаръ на г. министра на вътрѣшнитѣ работи Такевъ, Герчо Бѣчваровъ, бѣше уличенъ въ злоупотрѣбление на суми и знаете каква врѣва и шумъ се вдигна въ цѣлото общество. И вие знаете, че тогава самъ министрътъ на вътрѣшнитѣ работи бѣше уличенъ въ тѣзи прѣстѣпления, ако щете отъ лица, които сж били далечъ отъ него. И въ послѣдствие какво излѣзе? Двама видни негови чиновници, двама негови главни секретари, единъ бившъ и единъ настоящъ, Герчо Бѣчваровъ и Георги Говедаровъ, се хванаха за гушата и нашето управление, особено Министерството на вътрѣшнитѣ работи, бѣше станало за гавра, и цѣлото общество каза, че демократитѣ откриха нова мина въ Министерството на вътрѣшнитѣ работи да грабятъ и обиратъ българскитѣ граждани, българскитѣ търговци, българскитѣ индустриалци и българската казна. Даде се Герчо Бѣчваровъ подъ сѣдъ. Е добръ, до днесъ той не е сѣденъ, до днесъ въ сѣдилищата не е повдигнатъ въпросъ; въ обществото този процесъ е замръзълъ и днесъ човѣкътъ ходи съ наведена глава и не знае самъ дали ще бѣде осѣденъ или не.

Друго. Прѣди три години бѣха дадени подъ сѣдъ съвѣтниците отъ стамболовистския Софийски общински съвѣтъ; 3½ години оттогава насамъ се минаха. Говорѣше се въ обществото и днесъ продължава да се говори, че Мартинъ Тодоровъ, че Иванъ Стоянъ отъ тогавашния съвѣтъ сж направили грамадни богатства, издигнали сж къщи, че тѣзи хора сж ограбили Софийската община, че тѣ били послѣдни бѣдняци, а днесъ голѣми богаташи. Е добръ, това се само говори, но ние нѣмаме присѣда, която да потвърди това. Обществото казва, че сж прѣстѣпници, а тѣзи хора, които сж набѣдени за такива и сж дадени подъ сѣдъ, казватъ: „Ние сме невинни, дайте ни правосѣдие“.

Прѣди 4—5 мѣсеца демократическиятъ общински съвѣтъ бѣше даденъ подъ сѣдъ; неговото дѣло тоже не е разгледано още. Азъ имамъ маса писма, г. г. народни прѣдставители, отъ общински съвѣтници и служащи, които се оплакватъ отъ сжщата небрѣжностъ на нашитѣ сѣдилища.

Ако повдигамъ този въпросъ, повдигамъ го по двѣ съображения: първо, за удовлетворение на обществената съвѣст, и второ, министрътъ на правосѣдието да вземе колкото е възможно по-бързо мѣрки, за да могатъ всичкитѣ тѣзи дѣла да се разгледатъ въ най-скоро врѣме, за да може да види обществото, кои сж прѣстѣпници и кои не, кои трѣбва да бѣдатъ приковани на позорния стълбъ и кои трѣбва да бѣдатъ оправдани, и хората, които сж дадени подъ сѣдъ, да могатъ да взематъ участие въ общественитѣ борби. Защото съ право ми говорѣше единъ господинъ, съ право ми говорѣше единъ отъ тѣзи, дадени подъ сѣдъ: „Ние не можемъ да излѣземъ прѣдъ обществото, не можемъ да се кандидатираме, не можемъ да гласуваме, не можемъ да излѣземъ прѣдъ хората, защото ние смѣтаме себе си за прави, а обществото ни мисли за прѣстѣпници, за крадци, за разбойници. Ние ще бѣдемъ оправдани, дайте ни правосѣдие“.

Азъ мисля, че всички г. г. народни прѣдставители ще се заематъ съ този въпросъ и смѣтамъ, че отъ името на цѣлото народно прѣдставителство ще се обърна къмъ г. министра на правосѣдието да го попитамъ: има ли въ съображение всички тѣзи дѣла, какви мѣрки е вземалъ и какви мисли да вземе за въ бѣдѣще, за да могатъ тия дѣла да се гледатъ по-бързо и да се тури край на тази аномалия.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. министрътъ на правосѣдието.

Министръ П. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! Заинтересоваността, която показва народното прѣдставителство къмъ движението на тѣй нареченитѣ служебни дѣла, къмъ дѣлата, които се възбуждатъ за злоупотрѣбление отъ длѣжностни лица, за мене е много понятна. Азъ напълно сподѣлямъ изказанитѣ тукъ отъ г. Кипрова възгледи, че обществото трѣбва да слѣди съ голѣмо внимание движението на тѣзи дѣла и да желае да вижда частъ по-скоро разглеждането на подобни дѣла. Правосѣдието, впрочемъ, има за задача да слѣди въобще за движението на всички дѣла безъ разлика, за бързия ходъ на всички дѣла, безъ разлика, граждански и уголовни, а особено за уголовнитѣ, защото, ако въ уголовнитѣ дѣла нѣма бързо правосѣдаване, ако ликвидирането на уголовнитѣ дѣла става по единъ начинъ такъвъ, щото като се види началото, да не се види краятъ на дѣлото, то и наложеното наказание въ края на крайщата не може да постигне своята цѣль. Ето защо, като признавамъ по начало, че трѣбва да се слѣди съ напргнатото внимание за движението въобще на всички уголовни процеси, азъ намирамъ, че е още по-оправдано, да се слѣди за движението на тѣй нареченитѣ дѣла за служебни прѣстѣпления. Още съ поемане управлението на Министерството на правосѣдието, азъ се заинтересувахъ отъ движението на тѣзи дѣла и видѣхъ, че, наистина — безъ да искамъ да хвърлямъ упрекъ на тѣзи, на които ние се явяваме продължители на дѣлото — по отношение на тѣй нареченитѣ дѣла по служебни прѣстѣпления, не се е достигнала онази бързина, която е желателна. Министерството, както се вижда, се е грижило много за бързото движение на тѣзи дѣла, които, трѣбва да се каже въ скобки, сж съсрѣдоточени повечето въ София. Моятъ уважаемъ прѣдшественникъ г. д-ръ Кръстевъ, за да обезпечи бързото движение на тѣзи дѣла, е наредилъ, щото по дѣлата по важни прѣстѣпления да има специаленъ слѣдователъ, който да се занимава съ бързото имъ разслѣждане, та да може по тоя начинъ по-бързо да прѣминаватъ въ сѣда и да имъ се тура край. И дѣйствително, слѣдователътъ на V участъкъ е билъ натоваренъ изключително съ дѣла, които сж прѣдставлявали по-голѣмъ общественъ интересъ, за които обществото повече се е интересувало, и може да се каже, че по-голѣмитѣ дѣла сж били въ рѣцѣтъ само на този слѣдователъ — на слѣдователя въ V участъкъ. Тѣй като необходимостта е налагала въ много случаи разслѣждането на дѣла и прѣстѣпления, които сж ставали въ провинцията да се повѣрѣва на лице по-опитно, то сжциятъ този слѣдователъ, по особени важни дѣла, е билъ командированъ понѣкога отъ министерството — единъжъ въ Кюстендилъ по дѣлото на анархиститѣ, другъ пътъ въ Русе по случката на 28 февруарий 1910 г., и тамъ понѣкога е оставалъ едва-ли не цѣлъ мѣсець. Вие можете да си прѣдставите какво е ставало въ такива случаи, съ онѣзи особено важни дѣла, които сж били оставени изключително на неговото разслѣждане. Тѣ сж оставали надирѣ, разслѣждането е вървѣло медлено и не по вина на слѣдователя или министерството, защото министерството, когато е възложило на този слѣдователъ да се занимава съ особено важнитѣ дѣла, е мислѣло, че похубаво ще постигне цѣльта, която е прѣслѣждало.

Още съ поемане управлението на министерството, до менъ достигнаха оплаквания за много бавния вървежъ на тѣзи особено важни дѣла. Азъ помня, че единъ день бѣха се прѣдставили прѣдъ мене обвиняемитѣ бивши съвѣтници отъ градско-общинския съвѣтъ до 1908 г. да ме молятъ да забърза движението на тѣхното дѣло, защото отъ 1908 г., когато е било възбудено, до мартъ мѣсець 1911 г. слѣдствието по това дѣло не било още свършено. Трѣбва да ви кажа, че оплакването ме поразѣ. Азъ не очаквахъ, че слѣдствието по едно уголовно дѣло може да се бави близо три години или повече отъ три години, и наредихъ веднага чрѣзъ инспектора да се направи

разследване за бавния вървеш на това дѣло. Инспекторътъ направи разследване и ми доложи. Трѣбва да призная, че отъ доклада, който ми направи инспекторътъ, азъ се убѣдихъ, че не мога да възложя послѣдствията отъ туй бавене нито на слѣдователя, нито на моитѣ прѣдшественици, защото всичко е вървѣло въ редъ. Азъ имамъ тукъ една бѣлѣжка за това дѣло и считамъ за нужно да я прочета на почитаемото народно прѣдставителство. Слѣдственото дѣло, за което е рѣчь, носи № 105 1908 г. То е било заведено на 17 мартъ 1908 г. И за да видите, какъ се е движило, какви разследвания сж се правили по това слѣдствено дѣло, азъ ще кажа, че материалътъ, събранъ по него, се съдържа въ 29 тома. Обвинението е заведено противъ слѣдующитѣ лица: Мартинъ Тодоровъ, Петъръ Арнаудовъ, Георги Бѣловъ, Атанасъ Кочановъ, Мордохай Исакъ Аврамовъ, Стефанъ Ангеловъ, Никола Петровъ и други лица — нѣма да изброявамъ всички съѣтници, но трѣбва да има близо 30 души обвиняеми. Материалътъ по туй дѣло, както казахъ, се съдържа въ 29 тома. Въ тѣзи 29 тома е събранъ съвсѣмъ разнороденъ материалъ по обвинението, и вие разбирате много лесно, че такъвъ единъ материалъ е събиранъ, вѣроятно, троха на троха, страница по страница, и за да стане той на 29 тома, наистина е било необходимо да се влачи дѣлото поне три години. Но, въ всѣки случай, азъ казахъ, че занаятъ едно такова протакане на дѣлото не може да бѣде оправдателно и помолихъ слѣдователя на V участъкъ да се занимае най-усърдно съ това дѣло и чакъ по-скоро да го внесе въ паркета и въ срѣдата на м. юлий т. г. дѣлото биде вече внесено въ паркета, и днесъ прокурорскиятъ надзоръ разработва този материалъ и приготвя спрѣмо едни обвинителни актове, а спрѣмо други заключение за прѣкращение, и даже мога да кажа, че спрѣмо извѣстни лица сж вече готови обвинителни актове, а спрѣмо други заключението за прѣкращение е сжщо готово. Така щото, дѣлото е внесено вече въ сѣда. Нена пожелаемъ само, въ бѣдѣща въ сѣда то да може да се движи по-бързо, отколкото се е движило въ слѣдствения участъкъ. Азъ по-сетнѣ ще кажа една дума и по тази бавностъ, която всички отбѣждаме.

Това по едното дѣло.

Второто дѣло, за което спомена тукъ г. интерпелаторътъ, е слѣдственото дѣло № 14/1910 г., пакъ по описа на V сѣдебенъ слѣдователъ. То е заведено противъ слѣдующитѣ лица: Герчо Бѣчваровъ, Георги Говедаровъ, Петъръ Пѣйчевъ, Морицъ Вежанъ, Лазаръ Голдицаинъ, Рихардъ Вайнертъ, Крюгманъ, Атанасъ Гюзелевъ, д-ръ Шинмановъ, д-ръ Дрънковъ, Яко Аврамовъ и Славчо Бабаджановъ. Виждате, и тукъ, въ обвинението, фигуриратъ 12 души. Забавянето на туй дѣло, г. г. народни прѣдставители, се обяснява главно съ това, че е ставало нужда да се прибѣгва къмъ делегация, къмъ сѣдебни порѣчки въ разни мѣста. Отъ доклада, направенъ отъ сѣдебния слѣдователъ, се вижда, че такива порѣчки сж нареждани въ разни държави: въ Австрия, въ Германия, въ Белгия, въ Холандия и другадѣ. И въ слѣдствие забавянето на тѣзи порѣчки — а изпълнението имъ, въобще, върви бавно, мѣдно — и това слѣдствено дѣло се е било забавило въ течение близо на 1½ година. Обаче, и за туй дѣло трѣбва да кажа на почитаемото народно прѣдставителство, че то е вече свършено и внесено въ паркета, и прокурорскиятъ надзоръ сега се занимава съ събиране материалъ по него, и се надѣя, че въ кжсо врѣме вече ще имаме окончателнитѣ резултати отъ изчужаванията на паркета: или заключение за прѣкращение на дѣлото, или пъкъ обвинителенъ актъ за прѣдаване на сѣдъ виновнитѣ.

Тѣй стои въпросътъ за тѣзи дѣла, които сж заинтересували г. Кипрова. Мисля, че почитаемото

народно прѣдставителство ще се убѣди, че министерството винаги си е изпълнявало дѣла и е слѣдило отблизо интереса на бързото правосѣдие, и ще се съгласи съ мене, че повече отъ това не е могло да се направи.

Азъ, обаче, отъ своя страна, наредихъ кѣщо, за да не закѣснѣватъ, да не оставатъ въ неоправдана бавностъ онѣзи дѣла, които обикновено се считатъ за важни дѣла. Азъ отмѣнихъ разпоредбата на моя прѣдшественикъ, издадена въ тая смисълъ, щото само единъ слѣдователъ да се занимава съ особено важнитѣ дѣла, като намѣрихъ, че е по-добъръ, важнитѣ дѣла да бѣдатъ разпрѣдѣлени въ разнитѣ участъци, та по този начинъ да не се съсредоточаватъ въ единъ участъкъ важни дѣла само, защото, когато важнитѣ дѣла попаднатъ само въ единъ участъкъ, може да се каже, че нито едно дѣло не ще се разслѣдва бързо. Ако въ нѣколко участъци се оставатъ по нѣколко важни дѣла, тогава слѣдователътъ ще разчете своето врѣме, и покрай маловажнитѣ ще гледа, разбира се, и важнитѣ. И мисля, че има по-голямо основание да бѣдемъ доволни отъ този редъ, отколкото отъ онзи, нареденъ по-рано отъ министерството.

Г. г. народни прѣдставители! Ако въ движението на слѣдствията и на производствата въ сѣдилищата ние често виждаме бавностъ, трѣбва въ много случаи да я извиниме, защото тя е лесно обяснима. Съ най-рѣшителни, съ най-героически мѣрки не може да се постигне резултатъ, ако обществото не оказва на органитѣ на правосѣдието онази помощъ, която, то, обществото, дължи на правосѣдието. Азъ споменахъ тукъ за 29-тъ тома на едно слѣдствено дѣло. Да ви кажа се нѣколко думи, на какво се дължи този громаденъ материалъ, който се събра по това слѣдствено дѣло. То е именно въ невъзможността на слѣдствената властъ да се ориентира въ онѣзи данни, които тя събираше въ слѣдствието. Нашето общество не оказва нужната помощъ на правосѣдието: единъкъ дало едни свѣдѣния, то въ много случаи набързо ги поправя, измѣня ги съвършено, дори до неузнаваемостъ, и трѣбва тогава сѣдебно-слѣдствената властъ да търси въ друга посока необходимото за обвинението. По този начинъ, съ едно измѣнение на показанията на едного, рита сжщо и свършекътъ на слѣдствието съ 7 мѣсеца. Ние неохотно помагаме на слѣдствието, и трѣбва да признаемъ, че съ не особена охотностъ помагаме на слѣдствията, когато се касае за тия така наречени служебни дѣла. Тамъ се примѣсватъ разни интереси — не искамъ да турямъ надъ и-тата точкы, но вие ме разбирате — кръстосватъ се разни интереси и по този начинъ, като се дърпа дѣлото на една, на друга страна, то стои на едно мѣсто. И въ много случаи трѣбва да обвиняваме не слѣдователя и не сѣда, а, може-би, себе си за това, че не принасяме нужната, посилната помощъ на правосѣдието. Особено много врѣме се губи при онѣзи дѣла съ тѣй нареченитѣ експертизи. Тѣй като въ повечето случаи тия служебни прѣстѣпления сж обикновени прѣстѣпления отъ така нареченитѣ продължаващи се прѣвъ редица години и слѣдитѣ отъ тѣхъ се намиратъ въ маса книжа, нареждатъ се експертизи, които, г. г. народни прѣдставители, се повѣрватъ обикновено на длъжностни лица, а длъжностнитѣ лица — тукъ трѣбва да констатираме това — показватъ винаги една голѣма неохотностъ да разпитватъ онѣзи, които сж визирани въ едно такова слѣдствено дѣло; тѣ като-че-ли изсѣгватъ да привнесатъ своята по-силна помощъ, или избѣгватъ да извършатъ експертизитѣ, или ги извършватъ по такъвъ начинъ, щото трѣбва да се извършатъ втори, трети пътъ, и въ слѣдствие на това дѣлата се продължаватъ съ години. Това е една съ главнитѣ причини на бавния вървешъ на про-

изводството по тия дѣла, и не само въ слѣдствията, но и въ самитѣ сѣдилища. Азъ съжалявамъ, че ние нѣмаме още възможностъ да уредимъ тѣй наречената заклета или присяжна експертиза при самитѣ сѣдилища, дѣто да има лица, специално натоварени съ това; по такъвъ начинъ бихме имали подъ ръка органи, които по-лесно ще могатъ да дойдатъ въ услуга на държавата.

Тѣзи сж объясненията, които счетохъ за нужно да дамъ прѣдъ васъ, г. г. народни прѣдставители, като считамъ, че почитаемиятъ интерпелаторъ трѣбва да се задоволи отъ тѣхъ.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. Александъръ Кипровъ.

А. Кипровъ: Доволенъ съмъ отъ отговора на г. министра.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Г. Михаилъ Такевъ има думата.

М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Като се присъединявамъ къмъ почтени интерпелаторъ, да се даде по-бързъ ходъ на тѣзи дѣла по нарушение на служебни обязанности отъ държавни чиновници и отъ общински служители, дълженъ съмъ веднага да отхвърля съ възмущение онази инсинуация, която се отпрати по мой адресъ. Прочутитѣ дѣла за Байнертвата афера, за милионитѣ злоупотрѣбления бѣха внесени отъ мене въ прокурския паркетъ, отъ мене бѣха писани писмата въ Парижъ и Берлинъ, за да се намѣри кой е този международенъ мошенникъ, та да се прѣдаде на сѣдебнитѣ власти. Какво е намѣрено — не се бъркамъ тамъ; то е работа на нашитѣ сѣдебни власти. И азъ моля да се даде частъ по-скоро ходъ на тѣзи дѣла, и вѣрвамъ, че съмъ тълкувателъ на чувствата на всички обвиняеми по тѣзи дѣла, защото правъ бѣше г. интерпелаторътъ, като казваше, че тази обществената мѣлва, която често пъти се създаваше съ голѣми афиши по булевардитѣ, бѣше създавала такава атмосфера, като-че-ли въ България всичко е тръгнало на кражби, на рушветчишци, и много хора, подъ ударитѣ на тази мѣлва, дѣйствително, сж били прави, когато сж казвали, че ние не смѣемъ да гледаме общественото въ очитѣ. Ето защо право е, частъ по-скоро тази мѣлва, ако е вѣрна, да се удостовѣри съ една присѣда, и всѣки да получи своето; ако ли е невѣрна, тази клевета, да се отхвърли, и по този начинъ да се даде възможностъ на тѣзи хора, които сж, може-би, почтени, честни, но находящи се отъ друга страна, подъ едно сѣдебно прѣслѣждане, да се освободятъ отъ него. Ето защо, желателно е, до това врѣме, докогато сѣдебната власть си каже своето мнѣние, да прѣстанемъ да се занимаваме съ инсинуации. Процеситѣ сж внесени въ сѣда.

А. Кипровъ: Никаква инсинуация по Вашъ адресъ не съмъ казалъ. Азъ казахъ, че общественото мнѣние се възмущава така, че то казва: даже министърътъ на вътрѣшнитѣ работи бѣше ортакъ на нѣкои крадци, които азъ въ този моментъ не наричамъ такива.

М. Такевъ: Вѣрно е, азъ поддържамъ Вашата мисль, и именно, затуй азъ казвамъ, че на тия дѣла, които бѣха заведени още при нашето управление, желателно е дѣйствително да се даде по-бързъ ходъ, защото, убѣденъ съмъ, безъ да съмъ приказвалъ съ когото и да е отъ находящитѣ се подъ слѣдствие лица, че и за тѣхъ ще бѣде едно облекчение, ако частъ по-скоро се намѣри виновниятъ и се накаже, а невинниятъ да получи реабилитация на своята честъ, която въ България много лесно може да бѣде поругана, стига да може да се

напише едно антрефиле въ този или онзи вѣстникъ, че този или онзи открадналъ, злоупотрѣбилъ или рушветъ взелъ, и ето ти създадена тази мѣлва и въ слѣдствие на туй всевъзможни инсинуации, които позорятъ хорската честъ.

И азъ съмъ доволенъ — ако и да не е мое право: то е право на г. интерпелатора — отъ отговора на г. министра, защото и въ наше врѣме имаше заведени, освѣтъ това, и други още нѣколко дѣла. — Напр., Пазарджишкиятъ общински съвѣтъ бѣше даденъ подъ сѣдъ и досега се протака дѣлото; мисля, и Пловдивскиятъ и други общински съвѣти сжко така бѣха дадени подъ сѣдъ — и хората справедливо се оплакватъ, че се намиратъ подъ ударитѣ на слѣдствени дѣла, и нѣкои даже подъ обвинителни актове, нѣкои отъ които сж внесени вече въ сѣда, но не сж разгледани и досега. Добръ е, справедливо е, тѣзи хора, които се занимаватъ съ обществени работи, да не се намиратъ дълго врѣме подъ ударитѣ на такива подозрѣния.

Прѣседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. Петъръ Пешевъ.

П. Пешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ мисля, че въ тази камара г. министърътъ, па и всичкитѣ народни прѣдставители отъ разнитѣ партии сж убѣдени и сж съгласни въ едно, че на дѣлата отъ углавенъ характеръ, особено ония, които иматъ особено общественое и политическо значение, трѣбва да се дава прѣдимство, да имъ се дава прѣднина, за да могатъ и лицата, които се подозиратъ, да се очистятъ, ако сж невинни, и общественото да получи възмездие, ако лицата, които се обвиняватъ, сж дѣйствително виновни. Въ редъ режими, първитѣ наши хора въ всичкитѣ градове на България, като членове на общинскитѣ съвѣти, сж давани подъ сѣдъ за злоупотрѣбление по службата си общински съвѣтници и отъ всички партии най-първитѣ хора въ градоветѣ, а, може-би, и въ селата, се намиратъ подъ подозрѣнието, че, като управници на общинитѣ, тѣ сж злоупотрѣблявали съ службата си. Има, слѣдователно, единъ общественое-политически интересъ, тия дѣла да бѣдатъ прѣчистени, за да не се намѣрватъ тия по-първи наши хора отъ всички партии подъ подозрѣнието на своитѣ съграждани, че тѣ сж злоупотрѣблявали съ тѣхнитѣ интереси. Има случаи, дѣто сѣдилищата липсватъ такива избрани, но дадени подъ сѣдъ общински съвѣтници, отъ правото имъ да бѣдатъ общински съвѣтници, макаръ наново избрани, като-че-ли тѣ сж лишени отъ това право по влѣзла въ законна сила присѣда. Такъвъ случай е, напр., този съ общинскитѣ съвѣтници въ с. Долни-Джбникъ, които, дадени подъ сѣдъ отъ миналия режимъ и избрани въ сегашния режимъ, окръжниятъ сѣдъ въ Плевенъ не утвърди, защото ги счита единъ видъ лишени отъ право. Това е една неправда, това е една аномалия, това е едно лишние на българскитѣ граждани отъ правата имъ, безъ да има нѣкаква присѣда противъ тѣхъ.

Г. г. народни прѣдставители! Вамъ сж извѣстни чувствитѣ и прѣчувствитѣ дѣла, каквото е онова на дружество „Подкрѣпа“, което вече повече отъ шестъ години стои висящо и въ което има да се обвиняватъ лица, че сж разхитили имуществата и пари на български граждани на повече отъ милионъ. Това дѣло прѣдставлява голѣмъ общественъ интересъ и досега то стои висящо, макаръ за него да се е настоявало не единъжъ и не дваъжъ отъ много общественни дѣйци, и макаръ за него въ печата да се е настоявало толкова много. Отъ такъвъ характеръ е и дѣлото по злоупотрѣблението по аферата на братя Симеонови, по което е спрѣтъ помирителниятъ сѣдъ по извѣстна сума по спора, до разкриването на злоупотрѣбленията, които се при-

писват по това прѣдприятие. И туй дѣло, толкова чувствено, и досега — доколкото ми е познато — стои висящо и неразсѣждано. Причината, дѣто дѣлата се застояват повече, отколкото е нужно, не е само въ сѣдебнитѣ слѣдователи, но и въ окръжнитѣ, и въ апелативнитѣ сѣдилища; и въ Касаціонни сѣдѣ дѣлата се застояват по много и много причини, които не зависят, може-би, отъ волята на г. министра на правосѣдието. Доколкото ми е познато, дѣлото за разбиването на печатницата „Прогресъ“ въ Татаръ-Пазарджикъ още не е било свѣршено . . .

Министъръ П. Абрашевъ: Свѣрши се.

П. Пешевъ: . . . по гражданската си частъ въ Пловдивския апелативенъ сѣдѣ, пакъ по тия причини, които излага г. министърътъ на правосѣдието — по експертизи, по свидѣтели, по отлагане на дѣлата и т. н.

Г. министърътъ на правосѣдието признава това зло, констатираме го и всички ние, и желаемъ то да се прѣмахне и унищожи. Заради туй, желателно е, като одобряваме декларацията на г. министра на правосѣдието, да го помолимъ отъ своя страна да вземе било законодателни мѣрки, било мѣрки по бюджета, за увеличаване съставитѣ на сѣдилищата и съставитѣ на сѣдебно-слѣдственитѣ власти, за да може да се разчистятъ тия висящи дѣла, разчистването на които е отъ такава обществена необходимостъ за цѣлата страна. Прочее, нѣмамъ нищо противъ онова, което г. министърътъ на правосѣдието каза, но желая, щото той да конкретизира ония мѣрки, които ще да вземе, за да могатъ да се разчистятъ тия дѣла.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието.

Министъръ П. Абрашевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ви казахъ, че въ разни врѣмена министерствата сѣ се е грижило за бързия ходъ на тия дѣла, за хода на които вие се интересувате. Азъ ще ви цитирамъ тукъ нѣколко окръжни, пращани въ разни градове, съ съдържание, за да се засили ходътъ на тия дѣла. Такива окръжни има изпратени до нашитѣ сѣдебни учрѣждения: на 1 ноемврий 1906 г. подъ № 11.736; такова има отъ 18 мартъ 1908 г. подъ № 4.806; такова има и отъ 15 юлий 1911 г. подъ № 11.139.

Г. г. народни прѣдставители! Азъ счетохъ за нужно да взема още една мѣрка, която може-би да ви се види малко чудна, за да може министерството винаги да слѣди за движението на тия дѣла: азъ наредихъ, чрѣзъ едно окръжно до прокурорскитѣ надзори, до слѣдователитѣ и до сѣдилищата, да ми даватъ ежемѣсечни вѣдомости за движението на тия дѣла — тъй както още отъ врѣмето, откогато министерството съществува, то слѣди за движението на дѣлата по печата, защото по тия дѣла, както е извѣстно, се изискватъ винаги свѣдѣния за движението имъ. Та по този начинъ, като има министерството прѣдъ себе си една вѣдомостъ за движението на тия дѣла, ще може да взема съответнитѣ мѣрки, тукъ или тамъ, дѣто има нужда да се засили бързината. Така напр., напоследъкъ се припуждавамъ да пращамъ въ нѣкои слѣдствени участъци, дѣто сѣдебнитѣ дѣла сѣ били особено заваляни, кандидати на помощъ или да командировамъ слѣдователи, само и само да може да се свѣрши работа. Но това не стига, г. г. народни прѣдставители; трѣбва добра воля и въ самото общество. Г. Пешевъ много правилно забѣлѣжи, че, чрѣзъ свѣдѣтелитѣ, чрѣзъ експертитѣ, обикновено тия дѣла не само се отлагатъ, ами просто тѣхното провличане се етернизира. И трѣбва да ви кажа, че въ много

случаи разнитѣ желания да се провличатъ тия дѣла сѣ очевидни: има заинтересовани лица, които гледатъ да отсрочатъ разглеждането на едно такова дѣло по една или друга причина, неизвѣстна менъ, само и само да не му се даде край. Ще Ви спомена, г. Пешевъ, за дѣлото на г. Момчилова; азъ не мога да хвърля камъкъ на порицание на органитѣ на правосѣдието за забавянето на туй дѣло; то е заведено на 1907 г.; е добръ, за разсѣждането на туй дѣло, за очистването на обвиняемитѣ, трѣбвало е да се изпълнятъ делегации — тукъ имамъ точна бѣлѣжка за това — въ слѣднитѣ държави: Германия, Австрия, Франция, Холандия, Белгия и Англия. Питамъ ви: какъ може да се движи едно слѣдствено дѣло, ако се налага необходимостъ да се правятъ такива делегации, и особено, когато въ много случаи, додѣ изпратимъ дѣлото по делегация въ една държава, отговаря ни се, че лицето се е изселило и се намира въ друга държава, и ние отиваме да го търсимъ въ друга държава. Въ много случаи, за да може да се проточи производството по едно дѣло, посочватъ свидѣтели за разпитъ на едно мѣсто, а слѣдъ туй каратъ сѣдебнитѣ власти да ги търсятъ по цѣла България, и тѣ правятъ това. По едно гражданско дѣло ищецътъ заявява граждански искъ за 1 л., само за да се намѣри въ процеса като страна съ неопрѣдѣлено мѣстожителство и да остави на сѣдилището да го търси изъ цѣла България. Разбира се, отъ своя страна министерството взема мѣрки, за да тури край на тия своеволія, на този тормозъ по углавнитѣ дѣла и, ми се чини, че ще сполучи.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. Христо Поповъ.

Прѣди това ще кажа, че, споредъ чл. 55 отъ правилника: (Чете) „Слѣдъ отговора на министра, освѣтъ запитвача, могатъ да говорятъ — всѣки най-много до ¼ часть — по единъ ораторъ отъ всѣка парламентарна група“. Понеже отъ либералната парламентарна група говори г. Пешевъ, азъ ще запитахъ васъ, г-да, да-ли може да говори още единъ отъ тази група. Тукъ, най-сетнѣ, може да се тълкува правилникътъ. Азъ разбирамъ, че може да говори само по единъ отъ всѣка парламентарна група и затуй ви моля да разрѣшите този въпросъ.

Х. Поповъ: Азъ се отказвамъ.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Добръ.

Другъ народенъ прѣдставителъ не иска думата; слѣдователно, понеже нѣма и никакво прѣдложение за мотивиранъ дневенъ редъ, ще прѣминемъ къмъ слѣдующата интерпелация. Тя е отъ ловчанския народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Асѣнъ Златевъ къмъ г. министра на правосѣдието.

Моля г. д-ръ Асѣна Златевъ да развие своята интерпелация.

Обадатъ се: Отсъствува.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Понеже отсъствува, тогазъ минаваме къмъ другата интерпелация.

Г. Такевъ искаше да говори по дневния редъ. Имате думата, г. Такевъ.

М. Такевъ: По едно опущение на прѣдседателството, не бѣхъ запитанъ, да-ли съмъ доволенъ отъ отговора, който ми направи уважаемиятъ министъръ-прѣдседател на моето питане, макаръ правилникътъ да изисква това.

Сега, понеже отговорътъ на г. министъръ-прѣдседателя и министъръ на външнитѣ работи е уклончивъ, то заявявамъ, че съмъ недоволенъ отъ него. Какво ще направя по-нататъкъ — ще видя.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Г-да! Азъ не съгледахъ отдевъ г. Такова да му дамъ думата, за да направи това заявление, и мисля, че е умѣстно като го направи сега.

Има думата г. Димитъръ Страшимировъ, за да развие своето запитване къмъ г. министра на външнитѣ работи по визитата, която държавниятъ глава недавна е направилъ на Негово Величество австрийскиятъ императоръ.

Д. Страшимировъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Запитването, което отправихъ до г. министра на външнитѣ работи, касателно визитата на държавния глава на България въ Виена прѣди 20-на дена, депозирахъ въ бюрото има вече 15-на дена. Моето запитване обхваща петъ точки; тѣ сж: (Чете) „първо, не буди ли тая визита нѣкои безпокойства у нашитѣ съсѣди; второ, нѣма ли да се отрази злѣ върху благополучния изходъ на прѣговоритѣ, които засега водимъ съ тѣхъ; трето, истина ли е повдигнатиятъ въ журналистиката въпросъ, че понастоящемъ въ Виена се водятъ прѣговори за ново балканско съглашение между Австрия и Русия, и накрай, четвърто, не намира ли изобщо правителството, че тая неочаквана визита на държавния глава противорѣчи съ новата ориентировка на външната ни политика за миръ, оповѣстенъ тѣй възторжено отъ г. министра на външнитѣ работи въ Народното събрание?“

Помня, като днесъ, г-да, когато г. прѣдседателтъ прочете моето питане, още при първата точка моитѣ другари, които бѣха най-близко до менъ, казаха, че туй питане е безпрѣдметно. Имаха и право, защото г. министрътъ на външнитѣ работи е свършено свободенъ да ми каже още отъ първата дума: да, съ наше знание бѣше. Разбира се, че по-нататкъ ние нѣма какви обяснения да искаме отъ г. министра на външнитѣ работи.

Има и друго затруднение, обаче, въ зададенитѣ отъ мене въпроси. Даже, ако г. министрътъ на външнитѣ работи би пожелалъ да отговори, той самъ ще бѣде безсиленъ да знае какво се е говорило тамъ. Слѣдователно, азъ нѣма да се простирамъ по прѣдмета на говора, защото не е въ нашата компетентностъ, тѣй да се каже, съгласно конституцията. Съгласно новата поправка на чл. 17, за всѣ какви срѣщи и водени политически прѣговори отъ страна на отговорнитѣ или, най-послѣ, неотговорнитѣ фактори, ние не можемъ да искаме обяснения или; ако поискаме, ще получимъ единъ стерилизиранъ отговоръ, пакъ съгласно текста на чл. 17, противъ който ние тѣй горещо се борихме това лѣто. Въ текста на чл. 17 ясно е казано: ако има да се водятъ нѣкакви прѣговори, правителството не е длъжно да ги разкрива или да дава обяснения по тѣхъ, освѣнъ когато самъ намѣри за нужно.

Азъ давамъ тѣзи обяснения, защото често въ политическитѣ прави е, едно правителство да бѣде пиканирано отъ противницитѣ си. Въ такъвъ смисълъ азъ не излизамъ въ случая нито да прѣдизвиквамъ отговорния министръ, нито самъ желая, изобщо, да прѣдизвиквамъ когото и да е. Зная, че самиятъ прѣдметъ е много деликатенъ, и когато се касае за една лична постѣпка — може-би е била лична, може-би, политическа, ние нищо не знаемъ — но когато се касае за личността на държавния глава, ние по-добрѣ би трѣбвало да не говоримъ. Но, г-да, азъ, както казахъ, ограждамъ прѣдмета си; нѣма да влизамъ въ разискателство, какво ще да се е говорило въ Виена, но ще разгледамъ прѣдмета като обективенъ фактъ: едно посѣщение въ даденъ моментъ — нека го поставимъ на 10 или 15 ноемврий — туй посѣщение въ даденъ единъ мо-

ментъ като какъвъ фактъ е? Нѣма да се спирамъ по-отдѣлно на точкитѣ, които прочетохъ, защото сж свързани и тѣ иматъ за основа една моя рѣководяща мисль, която тѣкмо искамъ да разясня, за да мога да почакамъ и отговора на г. министра на външнитѣ работи.

Както казахъ, фактътъ има една формална страна. Тя е чисто външниятъ фактъ, безъ да знаемъ или да не знаемъ, ние можемъ съвсѣмъ да не знаемъ какво се е говорило тамъ. Само за този фактъ имаме да говоримъ. Нашето безсилие, съгласно чл. 17 за менъ е много ясно; обаче чл. 17 прѣживява сега за насъ, тѣй да кажа, медовитѣ си мѣсеци, и азъ се надѣя, че г. министрътъ на външнитѣ работи ще бѣде, може-би, малко по-свободенъ да не ни свършено отчае, или по-добрѣ, бихъ желалъ да кажа, да не би открито да признае онуй, което това лѣто ние казахме въ великото Народно събрание, че съ този чл. 17 ние имаме досега доброволно затворени вратата на Народното събрание, а отсега нататкъ ще ги имате затворени така по законно, защото чл. 17 се тиква въ устата. Обаче, въ отговоръ на насъ, г. Дановъ, сегашниятъ нашъ достоенъ прѣдседателъ на Народното събрание, още въ XIV-то обикновено Народно събрание, когато се разискваше законопроектътъ, бѣше казалъ, че чл. 17 съ нищо не ни лишава отъ досегашнитѣ ни права, защото има другъ единъ членъ отъ конституцията — чл. 107, който ни дава право на интерполации. И азъ искахъ да се възползувамъ отъ този чл. 107, да отправя запитване до г. министра на външнитѣ работи, безъ да мисля, че ще бѣда съ що-годѣ удовлетворенъ, защото много лесно мога да бѣда отразенъ. Но това не ме лишава отъ надеждата да разкритикувамъ обективния фактъ и да тура на опѣнка всѣкото наше политическо положение, въ свръзка именно съ такъвъ на видъ дребенъ фактъ.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателтъ г. Иванъ Пѣевъ)

Г. г. народни прѣдставители! Че обективниятъ фактъ, тѣй както е самото посѣщение, може да има обективна цѣна безъ съдържанието, азъ мисля, че ще бѣда въ състояние много лесно да ви разясня. Има едно положение въ политиката, че прѣговори често се водятъ не за да се сключатъ договори, но само защото трѣбва да се водятъ прѣговори, не по капризъ, а защото въ извѣстенъ моментъ е въ наша полза или въ полза на други да правятъ видъ, че водятъ прѣговори. И нека си помислимъ сега, че Австрия, за която е думата, въ Виена, да кажемъ — не ми е думата да споменавамъ имената на съсѣдни сили, азъ нѣмамъ намѣрение нито да обиждамъ, нито да нападамъ нѣкого — но казвамъ, ако една сила въ даденъ моментъ би имала извѣстни съотношения, извѣстни тайни прѣговори съ трета една сила, не съ насъ, но би желала, по единъ или по другъ начинъ, да манифестира, да тури една обеща на ухото на онази сила, съ която прѣговаря, за наша смѣтка; съ други думи, ако би имала нѣкаква смѣтка, че трѣбва да се разбере, че тя е готова и съ насъ да подкачи нѣщо, тя би дала поводъ, за едно празно посѣщение. Ние ще си мислимъ, че се водятъ прѣговори, а цѣльта е да се направи само едно празно посѣщение. Въ такъвъ случай, увѣрявамъ ви, самото съдържание на онуй, което се е говорило въ дадена една срѣща, губи всѣка цѣна. За насъ остава обективниятъ фактъ, трѣбвало ли е да се подложи държавниятъ глава на такава визита въ даденъ моментъ или не, съ други думи, отъ гледището на нашитѣ интереси, трѣбваше ли тази визита да стане въ момента? Ето туй е положението и само отъ тая страна искамъ да разгледамъ въпроса.

Погледнато тъй, явява се другъ единъ въпросъ. Правителството много искрено, много съ високъ тонъ изяви въ разискванията по отговора на тронното слово, както и въ агитациитъ си прѣди изборитъ, че то е възвѣстителъ на една нова ориентировка въ нашата външна политика, че правителството е приятелъ на мира, *par excellence* на мира, защото по стара традиция, двѣтъ партии, които образуватъ днешната коалиция и властта у насъ, тѣ сж приятели на мира. Ако тѣ бѣха приятели на мира, ако тѣ наистина днесъ идатъ на властъ, взематъ браздитъ на управлението въ тази страна съ искрено желание да дадатъ нова ориентировка на нашата външна политика, тогазъ какъ се явява този новъ фактъ, че държавниятъ глава си я кара по старому, защото цѣль свѣтъ знае, че държавниятъ глава у насъ наистина води самостоятелно външната политика и, когато и както поиска, скача ту въ една, ту въ друга държава; прави ту една визита, ту друга, ту една политическа срѣща, ту друга. Или правителството искрено е мислѣло за миръ и трѣбваше да сжсжа съ старата практика на тогава, който досега е водилъ външната политика, или пъкъ се явява друго едно положение на работата — и туй трѣбва да приемемъ, че е законно — че правителството наложително се намира въ единъ унисонъ, въ една хармония съ старата практика, пакъ за свои мирови цѣли, т. е. за миръ. Е добръ тогазъ, съгласно ли е такова едно посѣщение съ такова съкровено желание на правителството, непрѣмънно, *soûte que soûte*, да бждемъ приятели на мира?

Азъ четохъ нѣкъждѣ, въ правителствени органи се отговаряше, че такова едно питане, което азъ отправямъ, е дѣйствително пакъ безпрѣдметно. Казваше се: е добръ, Негово Величество е ималъ желанието да отиде да направи една лична визита, Негово Величество е ималъ желанието да отиде да се информира, защото по всичко изглежда, че политическиятъ моментъ, който прѣживяваме сега, е единъ моментъ отъ много заплетени интереси и отъ много рѣшающа, може-би, послѣдствия. Явява се единъ въпросъ: добръ, ако Негово Величество е искалъ да се информира, защото е най-способниятъ да се информира, ако е билъ свободенъ самъ по себе си да влиза въ пѣтя на тѣзи информации, друго е положението — то е старото положение. Но ако е билъ зависимъ, съ други думи, ако е билъ въ унисонъ съ желанието на правителството, тогава ние ще се обърнемъ къмъ правителството сѣ пакъ съ прѣкия въпросъ: да, ама тъкмо въ тоя моментъ, когато вие се съгласихте и вашитъ намѣрения, вашитъ видове сж напълно съгласни съ тази практика на Негово Величество да прави визити, когато поиска, или въ такъвъ моментъ, който си е избралъ, добръ, като е зависимъ отъ вашата нова политика, тогава, отъ гледището на тази политика на мира, допустимо ли е въ този моментъ да се прави тая визита — туй е логиката, туй е развитието на работитѣ.

Тогава нека се хвърлимъ въ общото положение, което се загатваше отъ журналистиката на разни страни. Каза се, че въ дадения моментъ тъкмо се водятъ прѣговори между Русия и Австрия за едно ново съглашение по работитѣ въ балканитѣ — едно прѣдположение; но азъ се намирамъ лице съ лице съ единъ повдигнатъ въпросъ и казвамъ: вие, приятели на мира, прѣдъ видъ на тѣзи неразрѣшени въпроси, едно мѣляво поставяне на работата, една неопрѣдленостъ, че дѣйствително може да има тайни прѣговори между тия двѣ сили, не за ново съглашение по балканскитѣ работи, а за възкръсване старото положение, което до скоро тежеше на врата ни като воденичепъ камъкъ, както всѣки може да си припомни, е добръ, прѣдъ видъ на тѣзи

слухове — тъй като и ние не можемъ да бждемъ увѣрени, да-ли наистина има такива водени прѣговори — вие миряни, защо оставяте държавния глава да демонстрира тъкмо въ дадения моментъ? Ако е истина, че има такива прѣговори — а гаранция ние не можемъ да имаме никога, че абсолютно не може да има такива прѣговори сега, защо, тогава, вие допускате туй? Ако Негово Величество е съгласенъ съ отговорнитѣ фактори, тогава отговорнитѣ фактори, които сж приятели, носители на политиката на мира, защо се съгласиха съ Негово Величество за тази визита? Защото, г-да, има едно разсѣждане, което би ни отворило пѣтя или вратата да прозрѣмъ друго едно нѣщо. Ако наистина се водятъ такива прѣговори, и казахъ, че тѣ могатъ да се водятъ всѣки моментъ, е добръ, това не е ли стара система на водене външната политика на България — неотговорнитѣ факторъ да отива и да се излага или да излага нашитѣ интереси на едни или други тълкувания отъ страна на други заинтересовани наши съсѣди? Въ случая съ едно посѣщение въ Виена се прѣдизвикателствува. Вземамъ обективния фактъ; азъ не виня никого, че нѣкой съзнателно отива да прѣдизвикателствува, това е вънъ отъ всѣко разбиране; но не прѣдизвикателствуваме ли ние спрѣмо нѣкои наши съсѣди, когато допуснемъ, че този обективенъ фактъ е извършенъ днесъ-заднесъ? Не е ли сетиъ въ свързка съ това положение на работитѣ, че тъй като се водятъ прѣговори за интереситѣ на Балканския-полуостровъ между двѣ сили, намиса се отъ наша страна единъ важенъ факторъ въ външната ни политика, ходи, прави сондажи, влиза въ съприкосновение, въ срѣщи, които могатъ да бждатъ рѣшающа, защото слабиятъ, който стои отъ страни, има право да се бои, а страхливиятъ прѣувеличава. Въ такъвъ случай не бихме ли могли да туримъ въ свързка съ тази визита и туй развитване на страститѣ въ Турция? Тѣзи случки отъ день на день сж много по-печални, отколкото бихме могли да ги очакваме. Ето ви Шипъ, ето ви ежедневни убийства. Азъ нѣмамъ време да разказвамъ всичко, но слѣдя постоянно какво става. Но ставатъ извънредни работи тамъ, отъ день на день става сѣ по-злѣ за онѣзи, които сж наши сънародници и онѣзи, които стоятъ особено близо до нашитѣ народни чувства. Тамъ имаше редъ посѣбствата, които, като почнемъ отъ обезоружителната акция на турското правителство, всичкитѣ цѣлѣха къмъ едно, че отсамъ, откъмъ България, нашитѣ съсѣди не се виждаха тъй осигурени. Следователно, редъ години водени такива прѣговори, съ такива непосредствени ходения на държавния глава на България, ту въ една държава, ту въ друга, дадоха такива плодове, че поддържаха, култивираха постепенно у нашитѣ съсѣди едно систематично недоувѣрие къмъ насъ. Е добръ, туй посѣщение не можемъ ли свърза открито съ сжщата система на прѣдизвикателство отъ насъ? Азъ знаа, че въ политиката и прѣдизвикателствата сж едно оржие нѣкога, когато ще трѣбва да си послужимъ съ туй оржие; но на-ли туй правителство излѣзе, както казахъ, съ една висока декларация, че е за мира, че е за нова ориентировка, на-ли ще правимъ съюзъ съ Турция, и ако я караме тъй, на-ли я туряме въ съмнѣние, защо ставатъ тия посѣщения отново, защо сж тия информации, какво става въ Виена и тия, които отиватъ тъй скоро въ Виена, нема не сж заинтересовани, нема не сж въ тайни прѣговори въ Виена?

В. п. Николовъ: Ами отдѣ намирате, че ще правимъ съюзъ съ Турция?

Д. Страшимировъ: Извинете ме, вие може да не намирате и азъ сжщо не намирамъ нищо подобно. Тамъ, вървамъ, сме съгласни.

Има още едно друго тълкувание; поне въ мене се будят редъ мисли отъ туй, което азъ нарекохъ единъ обективенъ фактъ. Австрия въ единъ даденъ моментъ — защото се касае за тази държава и защото, вѣрвамъ, че не е индискретно да говоримъ за видимитъ интереси на една държава, безъ да искаме да я обиждаме — Австрия, струва ми се, че сама по себе си има интересъ отъ новото положение, въ което е поставена Турция. Искамъ да кажа за войната на Турция съ Италия за Триполитания. Въ туй стечение на обстоятелствата, азъ си мисля, че въ дадения моментъ Австрия би имала спрѣмо балканитъ, и специално спрѣмо България, двойкъ интересъ. Първо, единъ миръ на балканитъ. Защо? Защото една война, която се кара вече отъ мѣсецъ и повече, ако се продължи още мѣсецъ, два, ще изтощи свършено и двѣтъ воюващи страни. А туй е въ полза на трета сила. Ето ви една тенденция отъ страна на Австрия за миръ. Това е хубаво. Но Австрия винаги е говорила за миръ и е поддържала въ балканитъ друго едно желание — да има непрѣмътно малки прѣдизвикателства, за да поддържа работитъ въ Турция обикновено въ трѣскаво състояние. Туй трѣскаво състояние отъ денъ на денъ дава сѣ по-нови мотиви за намѣса вътрѣ, а мотивътъ и моментътъ за намѣса трѣба да бждатъ подновявани постоянно, защото не се знае утрѣ съ какъвъ новъ моментъ, съ какви нови условия, ще осъществимъ, за да постигнемъ извѣстни свои интереси. Като е тъй, ние имаме два елемента въ случая: искаме на миръ до извѣстенъ срокъ, да речемъ, а отъ друга страна, искаме и прѣдизвикателство — тъкмо тия двѣ пѣща, които биха придружавали съзнателното или несъзнателно появяване на държавния глава на България въ Виена. Тамъ искатъ миръ. Ще ни кажатъ: искаме миръ, защото и правителството е декларирало, че иска миръ. Едновременно, обаче, имате едно посѣщение, което е тревожно и като е тревожно, имате нова материя за прѣдизвикателство въ Турция, за да се продължи онуй положение, което е едно растлѣние — разлагането тамъ, да се продължи. Ето туй е положението. Азъ си мисля, нѣма ли тукъ едно неволно съглашение отъ наша страна? Едно врѣме ние провъзгласихме независимостъ — недавна бѣше — абсолютно отричаха, че сме зависили отъ каквото и да било съглашение, отъ Австрия, обаче фактитъ тъй се бѣха стекли, че се разбираше, че едното е свързано съ другото; защото и Австрия вземъ тогазъ своя пай. Тукъ има една координация, може-би, много изкусна, и азъ разбирамъ, че е отъ естеството на една логика туй нѣщо, колкото е по-артистично, толкова повече да изглежда за недоказуемо. Нѣма ли сега такова стечение на обстоятелствата, че отъ страна на Австрия да се търси живо такава една визита, за да има една материя, било прѣко единъ съвѣтъ, за да има миръ у насъ — пъкъ струва ми се, че и безъ съвѣтъ ние изглеждаме много наклонни къмъ миръ — а отъ друга страна вече за едно поддържане тъкмо на тревожното положение между насъ и нашитъ съсѣди?

Всички тия поставяния на въпроса, г-да, ме навеждатъ на мисълта, че би било желателно ние, които цѣли 10—15 дни разисквахме тукъ за края на личния режимъ, да се замислимъ по-сериозно и да кажемъ, да-ли сега тази визита не е станала по влияние на отговорнитъ фактори, или неотговорнитъ факторъ е повлиялъ на отговорния факторъ, та сме получили едно продължение на старото. Въ всѣки случай, това е единъ отразъ въ външната политика на онуй, което ние всѣкога сме навикнали да казваме личенъ режимъ, защото у насъ по признанието не на единъ отъ нашитъ държавни мъже, външната политика е въ рѣцѣтъ на държавния глава. Азъ бихъ билъ гордъ, както и мнозина твърдятъ, че държавниятъ глава, за наше щастие, се е случилъ твърдѣ

способенъ за водене на външната политика — най-способниятъ у насъ. И азъ намирамъ, че би било грѣхъ за една страна, държавниятъ глава, който има способности у себе си, да не развива тѣзи способности; напротивъ, той би ималъ правственъ дългъ да принася въ жертва на страната всичкитъ свои усилия, всичкитъ свои сили за прѣуспѣването на страната. И ние всички би трѣбвало да му бждемъ признателни за туй и ще му бждемъ. Но касае се, както казахъ, за обективния фактъ тукъ и тоя обективенъ фактъ, който ни внушава мисълта, че работата върви не на нови начала, а на стари; не по информация отъ отговорни фактори, а по информация, на която ние сме навикнали безгласно да пригласяме; казвамъ безгласно, защото досега не се е разисквало. Тогазъ, не е ли по-добъръ и въ този случай не е ли хубаво за насъ да го вземемъ като единъ новъ мотивъ, че е продължение на личния режимъ у насъ и, погледнато тъй, да кажемъ думата си по него: Народното събрание да каже, че е добръ да се тури край на личния режимъ по външната политика и всѣко мръдване, всѣко ходене на държавния глава, еждѣто и да било, да бжде строго координирано съ програмнитъ изявления отъ страна на правителството?

Ето тази е мисълта, която най-много ме възнуваше, която най-много ме занимаваше, когато искахъ да отправя тѣзи въпроси. Всѣки отъ насъ знае какво се случи въ великата Германска Империя — едва има нѣколко години отъ тогава. Императоръ Вилхелмъ, който, извѣстно е, бѣ казалъ, че неговата властъ иде отъ небето — тъй, както нашиятъ държавенъ глава не може да каже и не смѣе да каже, защото нашата конституция почива на други начала — се бѣше осмѣлилъ да даде извѣстно интервю на нѣкой чуждъ журналистъ, чуждъ дипломатъ или политикъ, въ слѣдствие на което общественото мнѣние въ Германия се развълнува, и твърдѣ справедливо. Въпросътъ минава въ парламента, и тъй като се намираше, че тая постѣпка на германския императоръ не съответствува на интереситъ на държавата за оня моментъ, първиятъ, отговорниятъ министъръ, заяви прѣдъ цѣлия парламентъ, че това е станало безъ негово знание. И това бѣше една доблестна постѣпка, на която императорътъ не отговори съ капризъ, съ наранено честолюбие, напротивъ, отговори, както прилича на оная велика раса, къмъ която той принадлежи, защото германецътъ има високото възпитание да е мораленъ, високо-характеренъ и да признае кога какъ е постѣпилъ; и отговори: че това е тъй и че други пакъ нѣма да дава такива интервюта. И съ туй се тури край на единъ тревоженъ въпросъ.

Азъ не мисля, че ние сме тъкмо прѣдъ прага на едно доказано прѣстѣпно дѣяние. Азъ само нахвърлихъ мисли, които будятъ у мене тия постѣпки, или тази постѣпка, за която говорихъ, и азъ вѣрвамъ, че г. министърътъ на външнитъ дѣла ще намѣри подходящи думи, за да ме успокои, да успокои и общественото мнѣние, че откровенно и благородно казано, доколкото се простиратъ неговитъ свѣдѣния, или доколкото той може да говори за случката, че тя е именно отъ такова естество, че не засѣга по никакъвъ начинъ програмата на отговорнитъ фактори и, че изобщо тая визита е съгласна съ интереситъ на България. Само въ такъвъ смисълъ азъ ще какамъ едно удовлетворение, защото съмъ ръководенъ отъ добри мисли, да има у насъ не само единъ истински парламентаризмъ, но и всички постѣпки, отъ когото и да било, да носятъ явно слѣдата, че сж направени съ единъ добъръ граждански патриотизмъ, вдъхновенъ за истинскитъ интереси на страната.

Прѣдседателствуещъ И. Пѣевъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателътъ.

Министър-председател И. Гешов: Г. г. народни представители! Г. търновският народен представител самъ ви изброи точките въ своето запитване. Първата отъ тия точки, както чухте, г. г. народни представители, бѣше относително посѣщението направено отъ държавния глава на Негово Величество австрийския императоръ. Това посѣщение, г. г. народни представители, е посѣщение на единъ сродникъ на свой сродникъ, на единъ братовчедъ на свой братовчедъ, на най-младия владѣтель на Балканския-полуостровъ на най-старъ монархъ, на Августейшия Несторъ на европейскитъ короновани глави. Посѣщението отъ тоя родъ, въ които само сѣмейни въпроси се третираатъ, въ които никакви държавни интереси не се засѣгатъ, не искатъ прѣдварителни съгласия на правителствата. Разбира се, че ние, въ пълно съзнание на нашата конституционна отговорностъ, съ пълно убѣждение, че тия частни посѣщениа на нашия царъ, не само не могатъ да бждатъ врѣдни, но могатъ да бждатъ и много полезни за страната, вземаме цѣлата отговорностъ за тѣхъ прѣдъ народното представителство, прѣдъ българския народъ. Ние вземаме тази отговорностъ, г-да, и за това послѣдно посѣщение, направено отъ нашия царъ на уважавания отъ всички и обожавания отъ своитѣ народи, императоръ на Австро-Унгария, тоя мощенъ поддържателъ на мира. Азъ подчертавамъ, г. г. народни представители, тия думи „мощенъ поддържателъ на мира“, защото искамъ да отблъсна твърдението на г. Страшимирова, че това посѣщение било една демонстрация противъ мира. Посѣщение на такъвъ единъ владѣтель, който всѣкога е билъ за мира, не може да бжде една демонстрация противъ мира. Прибавямъ още, че това посѣщение е сѣмейно, слѣдователно въ него нито дума не е станало за политика; и ако бѣше станало дума за политика, тая политика не можеше да бжде освѣтъ политиката, която води днесъ кабинетътъ. (Ръкоплѣскане отъ болшинството)

Втората точка отъ запитването на г. Страшимирова е: да-ли това посѣщение не буди нѣкои безпокойства у нашитѣ съсѣди. Ако имаше, г. г. народни представители, най-малкото безпокойствие у нашитѣ съсѣди, то щѣше да се прояви въ езика на тѣхнитѣ представители у насъ. Е добръ, азъ ви увѣрявамъ, че никакви такива прояви нѣма. Всички знайтъ, че роднински врѣзки свързватъ нашия царъ съ австрийския домъ, всички виждатъ, че не само нашиятъ царъ, но и други владѣтели, като покойния английски кралъ Едуардъ VII, като сегашния кралъ на Гърция, като оня на Дания, минаващи прѣзъ Виена, считатъ за свой дългъ да посѣтятъ австрийския императоръ; и всички сж спокойни.

Третата точка отъ интерпелацията на г. Страшимирова бѣше: да-ли тая визита нѣма да се отрази злѣ върху благополучния изходъ на прѣговоритѣ, които засега сме водили съ тѣхъ. Г. г. народни представители! Щомъ тая визита не буди никакви безпокойства, не може тя да повлияе неблагоприятно и върху ония прѣговори по търговски договори, по желѣзници и по други съсѣдски въпроси, които днесъ ние имаме съ нашитѣ съсѣди.

Четвъртиятъ въпросъ бѣше: истина ли е повдигнатиятъ въ журналистиката въпросъ, че по настоящемъ въ Виена се водятъ прѣговори за ново балканско съглашение между Русия и Австрия. Г. г. народни представители! Нищо не ми е известно, да-ли такива прѣговори ставатъ. Едно само знамъ, и него знамъ положително, че, както Австрия, тъй и Русия сж въодушевени отъ желанието да се поддържа мирътъ въ Балканския-полуостровъ, да се направи всичко, което е възможно за тоя миръ.

И най-послѣ иде, г-да, петото питане: да-ли посѣщението, за което става дума, не противорѣчи на новата ориентировка на външната ни политика за

миръ, оповѣстена отъ менъ, въ моето експозе. Г. г. народни представители! Щомъ политиката на Австрия е политика на мира, разбира се, че никакво противорѣчие не може да има между тая визита и нашата политика.

И като казвамъ това, г-да, надѣя се, че тая моя декларация ще задоволи търновския народенъ представител г. Страшимирова, защото тя е отъ естество, мисля, да ви убѣдя всички, че нищо направено отъ нашия царъ не отива противъ тая политика, която ние заявихме тукъ и която вие, г. г. народни представители, тъй единодушно одобрихте. (Ръкоплѣскане отъ болшинството)

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ отъ III-та Пловдивска колегия г. Велчо Велчевъ.

В. Велчевъ: Г. г. народни представители! Нѣма да влизамъ въ дълбоката политика, както направи г. интерпелаторътъ. Не се чувствавамъ сигуренъ плувецъ, за да мога да се рѣша да плувамъ така дълбоко. Но като народенъ прѣдставителъ, считамъ за свой дългъ по тоя поводъ да направя нѣкои бѣлжки.

Интерпелацията, г. г. народни представители, която чухте, заслужава нашето сериозно внимание. Тя засѣга дѣйствиа на нашия държавенъ глава, прѣдъ които ние не можемъ да стоимъ равнодушни. Вие знаете, г. г. народни представители, че честитѣ неофициални пжтувания на държавния глава въ странство сж прѣдметъ на постоянна критика въ срѣдата на нашето общество и, мога да кажа, повечето лжти сж били посрѣщани съ неодобрение. Причинитѣ на това неодобрение не трѣбва да търсимъ въ нѣкакво чувство на неприязнь къмъ личността на държавния глава; не трѣбва да ги диримъ така сжщо и въ чувството на огорчение, за дѣто царътъ на българитѣ така често остава България и прѣкарва врѣмето си повечето въ странство. Мисля, г. г. народни прѣдставители, че ще изразя мисълта на мнозина отъ васъ, ако не на болшинството, като кажа, че причината на това незадоволство въ срѣдата на българското общество отъ честитѣ пжтувания на държавния глава въ странство, и отъ частнитѣ, както ги наричатъ, посѣщениа, които прави тамъ, се намира въ убѣждение на всѣкого отъ насъ, че той тамъ прави политика, а така сжщо въ неодобрението на тоя начинъ на водене българската политика. Споредъ конституцията, наистина, г-да, държавниятъ глава е прѣдставителъ на държавата прѣдъ външния свѣтъ, но, споредъ духа на сжщата конституция, която прави отговори, както за външната политика, така и за вътрѣшната, па и за всичко въ държавата, министритѣ, държавниятъ глава не може да върши дѣйствиа отъ политически характеръ или които могатъ да иматъ политически послѣдици. Случаятъ, който ни занимава — визитата на държавния глава у австрийския императоръ Францъ-Йосифъ — струва ми се, е отъ тия случаи. Това посѣщение, при днешнитѣ обстоятелства, както справедливо забѣлжи г. интерпелаторътъ, може да възбуди нежелателни подозрѣния, неговата цѣлъ може да бжде прѣтълкувана, и това може да се отрази върху нашитѣ интереси, върху нашата държавна политика. Ето защо азъ намирамъ, че не само бѣше умѣстно, но бѣше и необходимо да се постави тоя въпросъ на почитаемото правителство, както го постави г. Страшимирова, именно: знаея ли е то, че държавниятъ глава, като отива въ странство, ще направи посѣщение у австрийския императоръ? Прѣдъ отговора на уважамия министъръ на външнитѣ работи, г. Гешовъ, че правителството е било увѣдомено за тая визита, и прѣдъ неговитѣ увѣрениа, че тя нѣма да донесе нищо зло за България, че тя е била една

свършено отъ частенъ характеръ визита, ние нѣма за какво да критикуваме този актъ. Ние оставяме върху съвѣстѣта на правителството тая страна на въпроса — ще има ли послѣдствия за нашия интереси посѣщението, за което се касае. Но, като народни прѣдставители, азъ мисля, че ние можемъ да изкажемъ пожеланието, щото пътуванията на държавния глава въ странство, неговитѣ посѣщения тамъ да ставатъ не само съ знанието на правителството, но и съ неговото прѣдварително съгласие и одобрение. Ние можемъ да искаме, и трѣбва да искаме да има хармония между дѣйствиата на държавния глава и тия на правителството, за да не се случи, щото единитѣ да противорѣчатъ на другитѣ, единитѣ да парализиратъ другитѣ. Такъвъ редъ, г. г. народни прѣдставители, въ ръководене на нашата политика би билъ отрицание не само на конституционното управление, а и на всѣко управление. Такъвъ редъ би билъ по-лошъ отъ личния режимъ; той би билъ анархия. И отъ едно правителство, като днешното, азъ мисля, че ние можемъ да искаме, щото да направи за въ бѣдѣ да не бѣде възможенъ такъвъ редъ. Едно отъ срдѣствата за това, много просто, е то да се държи строго въ своитѣ права и въ своитѣ задължения на отговорно конституционно правителство.

Г. г. народни прѣдставители! Въ духа на мислитѣ, които изказахъ, и за да си подчертая желанието ми, азъ прѣдлагамъ слѣдующия дневенъ редъ: Народното събрание, като изслуша отговора на г. министра на външнитѣ работи и като вѣрва, че правителството ще се държи строго въ своитѣ права и задължения на отговорно конституционно правителство, минава на дневния редъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата г. Димитъръ Страшимировъ.

Д. Страшимировъ: Г-да! Не искамъ да турна въ съмнѣние онака искреностъ, съ която г. министърътъ на външнитѣ дѣла бѣше добъръ да ми отговори. Но не подлежи на съмнѣние, че отговорътъ му бѣше чисто формаленъ. Формалната страна се заключава въ туй, че засѣгахъ нѣща, които азъ au fond не засегнахъ, или поне логичното развитие на моитѣ мисли не отговаря на логичното развитие на неговитѣ мисли. Той каза, че и други господари, и други балкански глави, минавайки прѣзъ Виена, се отбиватъ нѣкога на гости; разбира се, всѣкога туй не става. Азъ като разсѣждавахъ, казахъ, че именно въ случай, при този моментъ, можеше и трѣбваше да се избѣгне всѣкаква визита. Г. министърътъ на външнитѣ дѣла не употреби никакви усилия да ме убѣди, че не трѣбваше да се вдига никакъвъ въпросъ по това.

Искамъ да направя една друга поправка. Азъ никога не искахъ да кажа, че Негово Величество нашиятъ царъ е отишълъ и е направилъ тая визита на Негово Величество австрийския императоръ съ цѣль на демонстрация. Това не съмъ мислилъ и моля г. министра на външнитѣ дѣла да ми вѣрва, че не съмъ твърдилъ това. Обаче, че може да изглежда като неволна демонстрация и, при това, че визитата е могла да бѣде продиктувана отъ чужди интереси — защото нѣкога отъ вѣжливостъ сме длѣжни да направимъ нѣкоя визита, когато по единъ или другъ начинъ сме поканени — ние това не знаемъ фактически, и хората иматъ право да тълкуватъ. Въ този случай може да изглежда, и прѣдъ мене е, една демонстрация въ дадения моментъ, и то демонстрация, насочена противъ политиката на правителството — демонстрация не по воля на държавния глава, но изгълъза по неволя. Толкозъ повече би трѣбвало, нѣкакъ, да бѣдемъ строги и да не допускаме такива нежелателни съвпадения. Мене не ме удовлетвори

съпоставката на г. министра на външнитѣ дѣла, че Негово Величество чисто, по сѣмейни причини, е направилъ тази визита. Това не оправдава реда на мислитѣ, които ви изказахъ азъ. Азъ не влѣзохъ въ сѣществото на визитата, а взехъ визитата, каквато е въ дадения моментъ, и казахъ, че тъкмо защото не е въ момента направена, затуй дава ключа и освѣтлението на една много ненормална и непослѣдователна работа у насъ. Азъ още единъ пътъ изразявамъ своята вѣра въ искреностъта на г. министра на външнитѣ дѣла, че туй нѣщо нѣма да принесе зли нѣща за страната — дай Боже така да е — но тая вѣра никакъ не ме освобождава отъ мисълъта, че подобни нѣща, тъй внезапно и тъй немотивирани, нѣма да се повтарятъ за въ бѣдѣ. Самиятъ г. министъръ на външнитѣ дѣла би трѣбвало да мисли като насъ, и по-добъръ да разбере нашиятъ добри желания да го улесняваме въ подобни случаи, защото той самъ може да се намѣри въ едно затруднително положение.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата кюстендилскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Василь п. Николовъ.

В. п. Николовъ: Г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ категоричната декларация на г. министра на външнитѣ дѣла, азъ мисля, че, най-малко, е неумѣстно да се третира по-нататѣкъ въпросътъ. Г. министърътъ каза, че визитата на царя имала чисто частенъ характеръ, а не държавнически. Не може, слѣдователно, да се взема тукъ никакъвъ дневенъ редъ, както това прѣдлага г. Велчо Велчевъ, защото това би значило да се осъмнимъ въ това, че правителството не е изпълнило добросѣвестно задължението си, като правителство. Затова нѣма защо да му диктуваме чрѣзъ единъ дневенъ редъ. Ето защо азъ прѣдлагамъ Народното събрание да мине чисто и просто на дневния редъ, безъ да се гласува дневниятъ редъ, който прѣдлага г. Велчевъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Другъ не иска думата. Има двѣ прѣдложения: едното, да се мине чисто и просто на дневенъ редъ, а другото — да се мине на дневенъ редъ съ слѣдующата мотивировка: Народното събрание, като изслуша отговора на г. министра на външнитѣ работи и като вѣрва, че правителството ще се държи строго въ своитѣ права и задължения на отговорно конституционно правителство, минава на дневния редъ.

Поставямъ на гласуване прѣдложението на г. Василь п. Николовъ — да се мине чисто и просто на дневенъ редъ, съгласно чл. 57 отъ правилника, който заповѣдва това.

Ония народни прѣдставители, които сѣ съгласни да се мине чисто и просто на дневния редъ, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Приема се.

Има думата г. Величко Кознички, да развие своето запитване до г. министра на външнитѣ работи.

В. Кознички: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Отправилъ съмъ къмъ г. министъръ-прѣдседателя и министъръ на външнитѣ работи слѣдующето запитване: (Чете)

„На основание чл. 107 отъ конституцията и § 54 отъ правилника за вътрѣшния редъ на Народното събрание моля г. министъръ-прѣдседателя и министъръ на външнитѣ дѣла и изповѣданията да отговорятъ:

„1) Водятъ ли се прѣговори съ турското правителство за скопчването на нашиятъ желѣзници съ турскитѣ: а) прѣзъ Гюешево — (Деве-баиръ) съ Куманово и б) прѣзъ Радомиръ—Дупница съ Горна Джумая? и

2) Въ какво положение се намиратъ сега тия прѣговори?“

Както виждате, интерпелацията е навръммена. Скоро, преди няколко дена, нашите вѣстници отбѣлѣзаха, че турското правителство е вече дало съгласието си за скопчването на тѣзи желѣзници. А самия този въпросъ е отъ голѣма важностъ, както за насъ, така сѣщо и за турцитѣ. Този въпросъ се продължава отъ дълго врѣме и много често идатъ такива свѣдѣния отъ Цариградъ, обаче и до днѣшния денъ той окончателно не е разрѣшенъ. За забѣлѣзване е, че когато въ Цариградъ се намиратъ въ нѣкои затруднителни обстоятелства и врѣмена и когато се изисква мируването на България, тогава идатъ успокоителни увѣрения въ това направление, безъ да се изискватъ тѣ отъ насъ, а, може-би, и отъ нашето правителство, идатъ увѣрения, че комисии се назначаватъ за изучаване на линиитѣ, че рапорти сѣ били дадени, въ-смисълъ да се удовлетворятъ праренитѣ отъ насъ по-рано прѣдложения, и че всичко е наредъ.

Нека ви заявя, че въпросътъ за скопчването на нашитѣ желѣзници съ турскитѣ не е сегашенъ; той е много отдавнашенъ и въ продължение на 30 и толкова години още стои неразрѣшенъ и не се знае кога би могълъ да се разрѣши. Да се свърже София съ Солунъ, това не е нова работа. Още въ врѣмето на великия турски реформаторъ Мидхатъ-паша се е явилъ този проектъ да се съедини София съ Солунъ — или, по-право, проектътъ е билъ да се съедини София съ Сараево, прѣзъ Кюстендилъ—Куманово и по-нататѣкъ. И заради това е почната постройката на желѣзницата, като се е достигнало да се направи едно трасе приблизително до Кюстендилъ — до тунелитѣ, или до гара Земенъ, но, въ слѣдствие на настѣпилитѣ политически обстоятелства тогава, направата на желѣзницата е била прѣустановена и е останало само едно трасе. Следъ токозъ години ние направихме вече желѣзницата до самата турска граница, като мина тя по онова трасе, което бѣше проектирано и наредено още въ врѣмето на Мидхатъ-паша.

Слѣдъ освобождението на България въпросътъ за направата на една отъ тѣзи желѣзници, именно на желѣзницата прѣзъ Кюстендилъ—Куманово и по-нататѣкъ, се повдигна на 1880 г. отъ тогавашното либерално правителство. Касаело се е да се съедини Виена съ Цариградъ прѣзъ България, и въпросътъ е билъ, прѣзъ кѣдѣ да мине тази желѣзница: прѣзъ Цариградъ—София ли или прѣзъ нѣкое друго направление. Австро-Унгарскиятъ проектъ е билъ да мине тя прѣзъ Цариградъ—София. Но тогавашното либерално правителство прѣзъ 1880 г. е направило едно друго прѣдложение: желѣзницата да не мине отъ тамъ, а да мине прѣзъ Кюстендилъ—Куманово—Скопие—Нишъ и пакъ да дойде въ София, сир., както виждате да бѣде направено едно извиване или, по-право, да се реализира единъ проектъ, който на картата има почти сѣщата дължина. На това мнѣние е било и турското правителство, и то тогава е искало да удовлетвори българското желание, като се е опасявало повече отъ проекта, който е билъ поддържанъ отъ Австро-Унгария. И ако либералното правителство на Каравелова и Цанкова бѣше продължило своя животъ още за по-дълго врѣме, възможно бѣше желѣзницата да не мине прѣзъ Цариградъ—София, а — прѣзъ Нишъ—Скопие—Куманово и Кюстендилъ—София. Слѣдующата година, 1881, правителството на консерваторитѣ, собствено г. Начовичъ и неговитѣ другари тогава, се съгласява за австро-унгарския проектъ, приематъ него и вече имаме съединението на Виена съ Цариградъ по този пътъ прѣзъ България, който сѣществва и сега. По-късно, въ врѣме на управлението на покойния Стамболовъ идеята за свързването на София съ Солунъ, и то по течението на рѣката Струма, се е появила паново, и той не единъ пътъ е правилъ постѣпки въ

това направление. Успокоителни отговори сѣ сѣществували, и заради това още тогава се почна направата на желѣзницата въ това направление. Мислѣло се е, че трѣбва по-напрѣдъ да се направи желѣзницата прѣзъ Кюстендилъ и отъ тамъ българското правителство да дѣйствува, и въ послѣдствие да се направи онази желѣзница, която да съединява София—Радомиръ—Дупница—Горна-Джумая. Прѣзъ това управление на покойния Стамболовъ желѣзницата се направи до Перникъ и по-нататѣкъ не успѣ да се отиде, защото той падна отъ властъ. Наслѣдницитѣ му, въ лицето на покойния Стоиловъ и неговитѣ другари, продължиха проекта на покойния Стамболовъ, направиха парчето Перникъ—Радомиръ, прѣзъ 1897 г. Остана ненаправена желѣзницата по-нататѣкъ. Макаръ сѣщото правителство на г. г. народняцитѣ да бѣше я отдало на търгъ, но търгътъ не се състоя, поради финансови причини, и либералното правителство на г. Радославова, въ послѣдствие трѣбваше да спре постройката на линията по-нататѣкъ.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Търгътъ се състоя.

В. Кознички: Търгътъ се състоя, бѣше отдадена линията на прѣдприемачъ, но, поради финансовото положение на страната, наслѣдницитѣ на народняцитѣ оставиха желѣзницата ненаправена.

Сега, г. г. народни прѣдставители, въпросътъ за скопчването на нашитѣ желѣзници съ турскитѣ при редъ правителства се е повдигалъ, и почти всички правителства, кои повече, кои по-малко, сѣ правили постѣпки въ Цариградъ. Прѣзъ второто управление на нашата партия, на народо-либералитѣ, въпросътъ е билъ повдигнатъ наново, и турското правителство е давало почти сѣщитѣ отговори, които дава и сега: че не е противъ това скопчване на желѣзницитѣ и че, вземайки прѣдъ видъ даже общанието, правено отъ първото управление на стамболовиститѣ, че правителството може даже да помогне до извѣстна степенъ материялно, ако щете, за направата на желѣзницитѣ отатѣкъ, между Гюешево и Куманово, сѣ е общавало и общавало да направи нѣщо. Въпросътъ заглѣхва извѣстно врѣме, докато се появи проектътъ за направата на санджакската и адриатическата желѣзници. Тогава вече и нашето правителство намѣри благоприятенъ случай да поднови своитѣ искания. И отъ 1908 г., прѣди още да бѣде обявенъ хуриетътъ, постѣпки въ това направление, докозкото гласятъ кореспонденциитѣ отъ Цариградъ, както пишатъ вѣстницитѣ, се правятъ. Но това близко минало ни доказва разновидността на отговоритѣ, които турското правителство дава. Има случаи, когато правителството въ Турция се съгласява, а слѣдующето правителство слѣдъ това го отхвърлява. Докато кабинетитѣ на Феридъ-паша, на Хилми-паша и на Хакъ-паша правятъ видъ да се разбере, че не желаятъ токозъ много направата на тѣзи линии, явяватъ се въ послѣдствие други турски власти, които даватъ да се разбере, че е възможно това да стане. Докозко свѣдѣнията ми се простиратъ, и сегашното турско правителство е повече наклонно за скопчването на тѣзи желѣзници. Сегашниятъ министъръ на външнитѣ работи г. Асѣмъ-бей поне е давалъ увѣрение въ това направление. Да-ли това е вѣрно или не и да-ли има нѣкакво основание да се мисли за реализирането на този планъ, г. министъръ-прѣдседателъ и министъръ на външнитѣ работи е въ положение да ни каже, и неговитѣ думи ще бѣдатъ авторитетни. Но военнитѣ въ турско, докозкото свѣдѣнията ми се простиратъ, пакъ се противятъ за скопчването на българскитѣ желѣзници прѣзъ Куманово. Почти всички турски правителства искатъ съединението на нашитѣ желѣзници съ тур-

ският прѣзъ Дупница, Горна-Джумая, Демир-Хисаръ и т. н., почти прѣзъ цѣлото течение на р. Струма. Турция е съгласна да свърже тѣхнитѣ желѣзници съ нашитѣ по течението на р. Струма. Най-главното оспорване за свързването на желѣзницитѣ ни съ турскитѣ, казватъ един турски правителства, лежи въ това, че този проектъ не е удобенъ за Турция, други нѣкои прѣчатъ, че не минава прѣзъ плодородни мѣста, слѣдователно, нѣма значение да се направи прѣзъ тамъ, че има военни причини, че военни авторитетни хора се противятъ и т. н.; а пакъ други турски правителства, за да могатъ да замедлятъ работата до безкрайностъ, за да не се свържатъ никога, прѣдлагатъ направата на единъ проектъ, какъвто е, доколкото моятъ свѣдѣния се простиратъ, проектътъ на Махмудъ-Шефкетъ-паша: да се мине прѣзъ Кривопакъ—Шипъ—Кочане—Царево-село—българската граница. Изучаването на такъвъ единъ проектъ не само ще отдалечи за дълго врѣме постройката на желѣзницата, но той не отговаря ни най-малко на интереситѣ нито на България, нито на Турция. Вѣроятно, такова едно прѣдложение се прави прѣднамѣрено, съ единствената цѣль да не се направи желѣзницата нито по течението на р. Струма, нито да се направи онази, която съединява Кюстендилъ—Куманово, като се туря една друга по срѣдата, по течението на р. Брѣгалница. Отъ всички тѣзи работи, азъ не дохождамъ до друго заключение, освѣнъ до едно: нежелание да се дѣйствува въ смисълъ, щото да се удовлетвори въспитателнитѣ искания на България. Така, напр., на La région générale des chemins de fer е възложено да изучи една желѣзнопътна мрѣжа въ Турция и на нея специално ѝ се поръча да се земе съ изучаването на частта Градско—Шипъ—Кочане—българската граница. Ето ви пакъ единъ фишбекъ на залъгване въ друго направление. Азъ мисля, г. г. народни прѣдставители, че сега ние се намираме въ особено благоприятни обстоятелства, при които този въпросъ трѣбва наново да бѣде повдигнатъ отъ нашето правителство съ всичката сериозностъ и да се иска непрѣмънно той да бѣде осъщественъ. Едноврѣменно съ него нашето правителство е длъжно да даде да разбере на турското, че има искрено желание за свързването на нашитѣ желѣзници съ турскитѣ по р. Струма; нека построи парчето въ нашата територия Радомиръ—Дупница—Кочериново и както излѣзохме на Гюешево, да излѣземе и на Бараково, на Кочериново. Отъ това турското правителство ще разбере, че ние, отъ наша страна имаме всецѣло желанието да приемемъ проекта, който ни се прѣдлага отъ тѣхна страна по течението на р. Струма. Но правителството ни не трѣбва да чака да се направи тази желѣзница и тогачъ да поиска скопчването; то трѣбва да го поиска сега. Отъ Цариградъ сега ни идатъ постоянни увѣрения за добри отношения спрѣмо България; намъ се проповѣдва миръ; отъ Цариградъ извѣстни държавници, видни авторитетни мъже, искатъ и аспириратъ за балканска конфедерация; тукъ почитаемото министерство въ лицето на своя министъръ-прѣдседателъ постоянно ни говори за добри отношения съ Турция, а отъ друга страна ние виждаме да се върши наопаки. Слѣдъ убийството на капитанъ Георгиева; слѣдъ постояннитѣ перестрѣлки, които ставатъ на турската граница; слѣдъ започването да се правятъ търговскитѣ договори съ Турция, а не се правятъ; слѣдъ постоянното искане отъ наша страна да се свържатъ нашитѣ желѣзници съ турскитѣ, а нищо не става — азъ не мога да разбера на каква цѣна е това наше приятелство съ Турската империя. Азъ разбирамъ да има приятелство, да имаме миръ и редъ, но да има и зачитане на законнитѣ искания отъ едната и другата страна. Дотогава, докогато ние даваме да се разбере, доколко сме миролюбиви и

доколко зачитаме законнитѣ права на Турция, турцитѣ правятъ тъкмо обратното. Щипската касапница взмуги цѣлото общество; тя е една човѣшка касапница, а ние тукъ само мируваме и не правимъ нищо особено. Търговскитѣ договори не се сключи съ Турция и не се знае кога ще се сключи, а отъ наша страна не се правятъ кой знае какви голѣми протести. Тогава длъжностъ е на правителството да поиска това скопчване на желѣзницитѣ да стане. Увѣренията на г. Асѣмъ-бей да не сж сжжитѣ тѣзи, каквито бѣха давани по-рано на демократитѣ, за да ги ангажиратъ, когато отидатъ въ Цариградъ да не говорятъ за Македония и македонски въпросъ. Да не би и сега увѣренията, които дава г. Асѣмъ-бей, че той напълно сподѣля възгледитѣ на българското правителство, защото проектътъ на България е правъ, да не би, казвамъ, тѣзи увѣренија да сж така мимолѣтни правени, съ единствената цѣль да ни залъгватъ. Понеже сега Турция се намира въ война въ Триполи, заангажирана е тамъ, да не би да мисли, че ние сме длъжни да чакаме дълги години, докато тази война се свърши? Азъ не съмъ сигуренъ, дали нѣма да настѣпятъ други усложнения, дали нѣма да настѣпятъ други причини, които да я заангажиратъ; да има постоянни вътрѣшни разпрѣпи. Утрѣ може да ни кажатъ: имаме чети въ страната, имаме други размирия, недѣйте ни безпокои. Това само по себе си не е безпокойствие. Една държава, която иска да съедини своитѣ желѣзници съ желѣзницитѣ на съседната държава, не ѝ мисли злото. Желѣзницитѣ сж лоста на цивилизацията, на културата, и Турция, която претендира да е станала културна, цивилизована държава, трѣбва да се съгласи да се съединятъ тѣзи двѣ желѣзници. Възражението, което правѣше едно отъ тѣхнитѣ правителства, че паричнитѣ съображения сж, които прѣчатъ за това, струва ми се, че е тоже едно възражение, правено съ единствената цѣль за да се замедлява въпросътъ. Но, за да не бѣдемъ въ бѣдѣ изиграни и да може единъжъ завинаги да се свърши този въпросъ, вънъ отъ всѣкакви други съображения, трѣбва да пожелаемъ, щото нашето правителство, като направи надлежнитѣ постѣпки въ Цариградъ, да иска да се подпише едно съглашение съ турското правителство въ смисълъ, че този проектъ е окончателно свършенъ. При едно такова съглашение, ако се желае изпълнението му, по-нататъкъ може да се изпълни, било че въпросътъ ще трѣбва да мине прѣзъ парламента, било че нѣма да мине. Недавна се разрѣши въ Турция направата на една желѣзница, въпросътъ мина прѣзъ турския парламентъ. Ние нѣмаме нищо противъ, ако е нужно, да мине и този въпросъ прѣзъ него и да се свърши, но сѣ така да се протаква, да се иска вѣчно и нищо да не стане, това не трѣбва да се допусне. Азъ желая нашето правителство, като се земе енергично за свързването на нашитѣ желѣзници съ турскитѣ, прѣзъ тѣзи два пункта: Гюешево—Куманово и Дупница—Горна-Джумая, да има успѣхъ и се надѣвамъ, че ако употребѣи всички възможни отъ него усилия, а не да пазѣ само хатѣра на турцитѣ и турската държава, може да успѣе.

Моля, прочее, г. министра на външнитѣ работи да благоволи и да даде освѣтление по този въпросъ.

Прѣдседателствуващъ И. Пѣевъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. дупнишкиятъ народенъ прѣдставителъ самъ отговори на първата частъ отъ своето запитване, която частъ, както всички помните, се състои отъ въпроса: водятъ ли се прѣговори съ турското правителство за скопчване на нашитѣ желѣзници съ турскитѣ: а) прѣзъ Гюешево—Девобайръ—Куманово и б) Радомиръ—Дупница—Кочери-

ново—Горна-Джумал—Демир-Хисаръ. Той ви каза, че отъ години насамъ подобни прѣговори се водятъ; каза ви, че напоследѣтъкъ особено, тѣзи прѣговори още повече сж се усилили, тъй като Асѣмъ-бей, бившиятъ турски прѣдставителъ тукъ, бѣше се заемъ да изучи този въпросъ.

Г. г. народни прѣдставители! Нескромно би било да се хваля, че нашето правителство най-много е работило по това скопчване, но едно мога да ви кажа, безъ страхъ да бѣда опровергнатъ: никой турски прѣдставителъ въ България досега не бѣше си далъ такъвъ трудъ да изучи този въпросъ, както бившиятъ пълномощенъ министъръ г. Асѣмъ-бей. Ние му улеснихме тая негова задача, като му дадохме всичкитъ свѣдѣния — технически, финансови, икономически, политически — за да може да се освѣтли напълно. И той — поне такава впечатлѣние правѣше на мене, па и на чужденцитъ, съ които той бѣше говорилъ — напълно се освѣтли и дойде до това убѣждение, нѣколко пѣти изказано и прѣдъ насъ, и прѣдъ чужденцитъ, че скопчването на линиитъ ни прѣзъ Куманово трѣбва да стане. Сега той е министъръ на външнитъ работи въ Цариградъ и върватъ, че това свое убѣждение по нуждата отъ това скопчване, той ще се старае да прокара. Разбира се, г. г. народни прѣдставители, че не е само той мѣродавниятъ факторъ, има да прави и съ други другари, и съ други министри. Ние имаме свѣдѣния отъ нашия пълномощенъ министъръ въ Цариградъ, че този въпросъ нѣколко пѣти вече е билъ разискванъ между него и Асѣмъ-бей; нѣколко пѣти вече нашиятъ пълномощенъ министъръ е настоявалъ за благополучното разрѣшение на въпроса, като дори е прѣдложилъ единъ проектъ за такова писмено съглашение, за каквото говори г. дупнишкиятъ народенъ прѣдставителъ. И съ това азъ ида на втората точка отъ запитването на г. Кознички, а именно, въ какво положение се намиратъ сега тѣзи прѣговори. Азъ смѣло мога да кажа, че тѣ се намиратъ въ добро положение. Прѣговоритъ продължаватъ при най-добри условия, и благодарение на тѣзи условия, и на разположението на сегашния министъръ на външнитъ работи въ Цариградъ, ние се надѣмъ, че скоро ще добиемъ единъ благоприятенъ резултатъ, единъ резултатъ, който да отговаря на желанията на българския народъ. (Ръкоплѣскане отъ болшинството)

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата г. д-ръ Никола Геннадиевъ.

Д-ръ Н. Геннадиевъ: Г-да! По тоя въпросъ, нито дневенъ редъ ще прѣдлагамъ, нито се съмнѣвамъ въ искренитъ усилия на правителството да добѣе съществени и осезателни резултати. Искахъ само въ нѣколко думи да направя една бѣлѣжка и да обърна вниманието на г. министра на външнитъ работи върху единъ отъ пунктотъ, които, може-би, най-много спъватъ разрѣшението на въпроса. Азъ бихъ желалъ днешниятъ министъръ на външнитъ работи въ Цариградъ да бѣде съвършено искренъ, когато се явява като партизанинъ на свързането на турско-българскитъ линии. Но не подлежи на съмнѣние, че турското правителство досега е отлагало разрѣшението на въпроса, защото не е желало да стане това свързване. Може-би на 1880 г. бѣше моментътъ, когато България можеше да построи линията, за която бѣше задължена по берлинския договоръ, по пѣтя, който бѣше най-износенъ за нашитъ интереси. Този моментъ се пропусна. Вторъ моментъ бѣше прѣзъ есента на 1893 г. и въ началото на 1894 г. Мандъ Берже, прѣдседателъ на „Детъ-Публик“, поканенъ отъ покойния Стамболовъ, бѣше се заинтересувалъ съ въпроса и почти бѣше обезпечено построяването на линията. Въ тогавашния проектъ се

прѣдвиждаше една голѣма частъ отъ разносикитъ за постройката на линията въ Турско да бѣдатъ за смѣтка на България. И този моментъ се пропусна. На никое правителство не може да се върже вина, че не е успѣло да добѣе надлежното разрѣшение. Обръщамъ вниманието на почитаемото правителство върху послѣдната фаза на въпроса, че ако досега се е отлагалъ по разни съображения, сега излиза наявъ другъ единъ проектъ. Когато имавъ честта да участвувамъ въ управлението, спомнямъ си, че по едно врѣме, за да се отклони прѣдложението на България, да стане свързането прѣзъ Куманово, Високата порта прѣдложи да стане то другадъ — прѣзъ Горна-Джумал. Ние прибрзахме да приемемъ, защото бѣхме увѣрени, че тамъ нѣма никаква искреностъ. Разбира се, че нито на Куманово, нито на Джумалъ нѣкаква желѣзница се построи. Въ послѣдно врѣме, понеже въпросътъ малко се усложни, слѣдъ като се даде концесия на австрийското дружество, издѣйствувана отъ австрийското правителство, за санджакската линия и възникна въпросътъ за адриатическата линия, въ който въпросъ бѣше заинтересована и е заинтересована руската дипломация, въ Високата порта се намѣри единъ новъ начинъ за отлагане разрѣшението на този въпросъ за неопрѣдѣлено врѣме. И това нѣщо е добръ извѣстно на почитаемото правителство, защото отъ рапортитъ, които се намиратъ въ Външното министерство, се вижда, че на 22 мартъ 1911 г. г. Сарафовъ, нашиятъ пълномощенъ министъръ въ Цариградъ, е узналъ, че Високата порта е рѣшила да прѣдприеме едно ново трасе. Турция е съгласна да свърже нашитъ желѣзници съ турскитъ, но това нѣщо да не стане нито прѣзъ Бараково, нито прѣзъ Куманово—Деве-баиръ—Кюстендилъ, ами да се построи една нова линия въ турската територия, Кривопакъ—Щипъ—Кочани—Царево-село, която да дойде да опре на една планина и да не бѣде възможно да я продължимъ ние въ българската територия, защото за безумна цѣль не се строи желѣзница, а се строи за търговията. Това трасе е избрано не по търговски съображения, а изключително съ намѣрение да се откаже на българското правителство да стане свързането. Също и за адриатическата линия е избрано да стане свързането на сръбската граница на едно мѣсто, на което желѣзница не е възможно да се построи, защото ще трѣбва да се направи тунелъ отъ много километри, и тази линия ще излѣзе толкова скъпа, щото никога нѣма да бѣде доходна. Бихъ изказалъ скромното желание, ако почитаемото правителство има надежда, че може да достигне до разрѣшението на тоя въпросъ, да положи въпроса ясно на Високата порта: за никакви прѣговори не може да стане дума, додѣто се измисловатъ изкуствени трасета. Ако се съгласи Високата порта, свързането да стане върху трасето Деве-баиръ—Куманово, дѣто ние имаме желѣзница; по-нататѣкъ, по какъвъ начинъ ще се намѣрятъ пари и километрическата гаранция, да приказваме. Българското правителство да заяви, че настояването на изкуствени трасета за свързането нашитъ желѣзници съ турскитъ е равносилно съ отказъ отъ турското правителство.

А. Малиновъ: Азъ питамъ правителството, има ли такава прѣдложение, за такава една вариантъ Щипъ—Кратово, и какъ го посрѣща правителството.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Имаше едно мнѣние, но ние го считаме за невъзможно. Ние сме противъ него.

Министъръ Т. Теодоровъ: Ние го считаме за отказъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣевъ: Има думата г. Величко Кознички.

В. Кознички: Азъ съм доволенъ отъ отговора на г. министъръ-прѣдседателя и бихъ желалъ да се правятъ енергически постѣпки въ смисъла, който изказа г. д-ръ Генадиевъ, за да се достигне до благополученъ край. Само че, ако и този пътъ не ни излъжатъ въ Цариградъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Минаваме по-нататъкъ на дневния редъ. Пада се на г. Страшимирова да развие своето запитване по щипскитѣ кланета.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Моля, ако е възможно тази интерпелация да се отложи, защото, ако разбрахъ добръ, и г. Такевъ ще направи такава интерпелация. Азъ обѣщавамъ идущата недѣля да отговоря на тази интерпелация.

Д. Страшимировъ: Ако г. министърътъ на външнитѣ работи бже тъй добръ да фиксира деньтъ отсега, и този день да не е по-късно отъ една недѣля отъ днесъ, ще бже благодаренъ; но за по-късно и той ще се съгласи, че самото събитие губи значението си и не ще бже добръ.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Съгласенъ съмъ, че по-късно не ще бже добръ; затова азъ Ви моля да се съгласите да се отложи тази интерпелация за идущия четвъртъкъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: По-нататъкъ има нѣколко запитвания къмъ г. министра на общественитѣ сгради, но повече той отсъствува, тѣ се отлагатъ.

Ще минемъ на втората точка отъ дневния редъ, а именно разисквания по бюджетопроекта на Министерството на вътрѣшнитѣ работи.

Моля г. докладчика да докладва.

Обаждаатъ се: Дайте малко отидихъ.

Прѣдседателствующъ И. Пѣвъ: Давамъ петъ минути отидихъ.

(Слѣдъ отидихъ)

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: (Звъни) За-сѣданieto се продължава.

Моля г. докладчика на бюджетарната комисиия да докладва рѣшенiята на комисиията по бюджетопроекта на Министерството на вътрѣшнитѣ работи.

Докладчикъ З. Бръчновъ: (Чете)

„Глава III.

„§ 9. Градски и селски околийски управления и полицейска стража.

„Личенъ съставъ.

„Столично градоначалство.

1 градоначалникъ	7.200 л.
Нему прѣдставителни	1.200 „
1 помощникъ на градоначалника	5.100 „
1 инспекторъ за обществената безопасностъ	5.100 „
1 сѣдебенъ инспекторъ	4.800 „
1 секретаръ	4.200 „
1 антропометръ, той и лѣкаръ за стражата и полицейскитѣ затвори	4.200 „
2 подсекретари . . . . . по 2.400=	4.800 „
1 подсекретаръ-счетоводителъ	2.700 „
1 регистраторъ-архиваръ	2.220 „
1 помощникъ на регистраторъ-архиваръ	1.440 „
1 фотографъ	1.200 „
1 надзирателъ на затвора	1.200 „

2 старши стражари	по 1.200=	2.400 л.
2 писари	„ 1.200=	2.400 „
За писари на градоначалството и полицейскитѣ участъци		20.000 „
Въ послѣдната точка, вмѣсто 20.000 л., се прѣд-виждатъ		19.500 л.

Освѣтъ това, заплатата на помощникъ на регистраторъ-архиваря се увеличава, отъ 1.440 л., на 1.800 л. и намѣсто двама писари по 1.200 л., ставатъ: единъ писаръ съ 1.320 л. и единъ писаръ съ 1.200 л. годишна заплата. (Чете)

„Околийски управления.

„I-степенни.

11 Варна (градско), Пазарджикъ, Пловдивъ (градско), Разградъ, Русе (градско), Свищовъ, Силистра, Сливенъ, Стара-Загора, Търново и Хасково, околийски началници . . . . по 3.300=

„II-степенни.

25 Бургазъ, Варна (селско), Балчикъ, Видинъ, Враца, Горна-Орѣховица, Добричъ, Казанлъкъ, Карлово, Кюстендилъ, Ловечъ, Дупница, Орѣхово, Ломъ, Плѣвенъ, Провадия, Пловдивъ (селско), Русе (селско), София (селско), Самоковъ, Севлиево, Станимака, Чирпанъ, Шуменъ и Ямболъ, околийски началници . . по 3.000=

„III-степенни.

34 Айтосъ, Анхило, Берковица, Борисовградъ, Бѣла, Бѣлоградчикъ, Бѣла-Слатина, Габрово, Дръново, Ески-Джумая, Елена, Карнобатъ, Котелъ, Кула, Къзълъ-агачъ, Куртъ-бунаръ, Луковитъ, Никополъ, Нова-Загора, Орхание, Османъ-Пазаръ, Панагюрище, Пещера, Пирдопъ, Попово, Прѣславъ, Тетевенъ, Троянъ, Трънъ, Тутраканъ, Радомиръ, Фердинандъ, Цариградъ и Харманлий, околийски началници . . . . . по 2.700=

Прѣдставителни пари на околийскитѣ началници въ Варна, Пловдивъ, Русе и Самоковъ . . по 900=

Прѣдставителни пари на околийскитѣ началници въ София, Дупница и Цариградъ . . . . „ 600=

Прѣдставителни пари на околийскитѣ началници въ Ломъ, Пазарджикъ, Разградъ, Свищовъ, Силистра, Сливенъ и Хасково . . „ 300=

Безотчетни пѣтни и дневни пари на 67 околийски началници . „ 600=

11 I-степенни секретари . . . . „ 1.800=

25 II-степенни секретари . . . . „ 1.680=

34 III-степенни секретари . . . . „ 1.440=

15 подсекретари въ Бургазъ, Враца, Добричъ, Кюстендилъ, Пазарджикъ, Пловдивъ (селско), Разградъ, Русе (селско), Самоковъ, Силистра, Стара-Загора, Търново, София (селско), Хасково и Шуменъ . . . . . 1.200=

70 регистраторъ-архивари . . . . „ 1.080=

18 помощници на регистраторъ-архиваритѣ въ: Бургазъ, Враца, Добричъ, Дупница, Кюстендилъ, Пловдивъ (селско), Пазарджикъ, Разградъ, Русе (сел-

ско), Русе (градско), София (селско), Самоковъ, Свищовъ, Силистра, Станимака, Стара-Загора, Търново и Шуменъ . . . . . по 960 = 17.280 л.
За писари, разнилни и литографи . . . 195.000 „

„Полицейски пристави.

7 I-степенни полицейски пристави въ столицата, отъ които
1 за гарата . . . . . по 2.640 = 18.480 л.
2 пристави за обществената
безопасностъ . . . . . „ 2.640 = 5.280 „

Фуражни за конетъ на помощникъ-градоначалника и на 6-тѣ пристави . . . . . „ 480 = 3.360 „

7 I-степенни полицейски пристави при гаритъ въ Цариградъ и Харманлий и при пристанищата Бургасъ, Варна, Видинъ, Русе и Сомовитъ . . . . . „ 2.640 = 18.480 „

11 II-степенни полицейски пристави въ Пловдивъ 3, въ Русе и Варна по 2, въ Бургасъ, Търново, Ямболъ и гара Горна-Орѣховица по 1 . . . . . „ 2.100 = 23.100 „

32 III-степенни полицейски пристави: а) въ Добричъ, Кюстендилъ, Плевенъ, Силистра, Стара-Загора, Караеенъ и Кнежа и б) участкови 25 души, дѣто се яви нужда . . . . . „ 1.800 = 57.600 „

На 25 участкови пристави пѣтни и дневни безотчетно . . . . . 480 = 12.000 „

На мѣсто 32 третостепенни полицейски пристави, ставатъ 36, именно за Сливенъ, Сметдово, Каварна, Ново-село (Провадийско). Заплатата на двама пристави за обществената безопасностъ, отъ 2.640 л., се увеличава на 2.700 л. (Чете)

„Полицейска стража.

„Въ столицата.

32 старши стражари . . . . . по 1.200 = 38.400 л.
500 младши стражари . . . . . „ 840 = 420.000 „

„Въ окръжитъ и околитъ.

270 старши стражари . . . . . по 960 = 259.200 л.
2820 младши стражари . . . . . „ 660 = 1.861.200 „

За поддържане конетъ на
1.500 конни стражари . . . . . „ 480 = 720.000 „

Добавъчна заплата по 25% на стражаритъ, които сж прослужили 10 години . . 110.000 „

Намѣсто 270 старши стражари, ставатъ 272, и на мѣсто 2.820 младши стражари, ставатъ 2.822.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата видинскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Георги Добриновичъ.

Г. Добриновичъ: Г. г. народни прѣдставители! Прочетениятъ параграфъ отъ г. докладчика се отнася, колкото до околийскитъ началници, до Софийското градоначалство, до полицейскитъ пристави, толкова и до послѣдната полицейска стража, която е 3.622 души. Трѣбвало би да се каже нѣщо за тази полицейска стража. Каго оставамъ на други господа да говорятъ за околийскитъ началници, приставитъ и пр., азъ ще кажа нѣщо само относително полицейската стража. Законътъ за полицията е отъ прѣди 15 и повече години. Той бѣше пропаренъ, ако се не лъжа на 1902 г., когато бѣше министъръ на вѣтрѣшнитъ работи г. Людскановъ, днешниятъ министъръ на вѣтрѣшнитъ работи. Оттогазъ този законъ за полицията нито е реформиранъ, нито сж внесени нѣкои

нови работи въ него, когато прѣди 15 години културното развитие на страната бѣше свършено друго, прѣди 12 години, когато стана неговото пропарване, бѣше свършено друго, днесъ е свършено друго. Вие виждате 3.622 души полицейска стража, състояща се отъ старши и младши стражари, обаче тази стража, колкото и да се вижда голѣма по количество, толкова по качество е долна, защото законътъ за полицията е останалъ тѣй забравенъ, неизмѣняванъ споредъ назрѣлитъ нужди, споредъ развитието на културата. Този законъ не е зачекванъ, не е реформиранъ, слѣдователно, и полицията е съставена, може да се каже, отъ хора, които не отговарятъ нито на нуждитъ, нито на културното развитие, нито пъкъ на ценза или способноститъ, които трѣбва да притежава особено полицейската стража. Ако погледнемъ около насъ, въ другитъ страни, даже въ Турция, ние ще видимъ, че тамъ се създаватъ полицейски училища или тѣй нареченитъ жандармерийски училища; даже инструктори отъ други страни дойдоха да имъ уредятъ жандармерията и полицейскитъ. Въ Ромъния ще видите почти сѣщото; въ Сърбия, ако не повече нѣщо, то не по-малко отъ насъ. Азъ смѣтамъ, че г. министърътъ на вѣтрѣшнитъ работи би трѣбвало да внесе единъ законъ за полицията, който да реформира стражата, да реформира полицията. Азъ смѣтамъ, че е вече назрѣла нуждата за такъвъ единъ законъ за полицията. Полицейската стража трѣбва да се избира малко по друго-яче, а не както е днешната, която прилича на едни заптиета, не на повече нѣщо. Азъ ще кажа, че, може-би, ние, политиканитъ повече сме виновни за това нѣщо. Когато се създаде единъ законъ, който да прѣгради ишаха на всички домогвания, който да прѣгради политиканствуването съ полицейската стража, азъ вѣрвамъ, че ще имаме една добра полицейска стража съ цензъ, а нѣма да имаме заптиета. Ако ние не можемъ да имаме такива суми на разположение, за да минаватъ всички, които отиватъ въ полицейската стража, прѣзъ едно полицейско училище, то поне тѣ може да минаватъ прѣзъ полицейски курсове. Азъ забѣлѣзвамъ въ бюджетопроекта едно перо, отъ около 6 хиляди лева, за полицейски курсове, но едва-ли съ това ще може да се направи нѣкакво подобрене на стражата. Азъ смѣтамъ, че всѣки единъ стражаръ, за да бѣде годенъ за службата си, да пази обществената тишина, трѣбва да има извѣстенъ цензъ на грамотностъ, да е миналъ първоначалното училище, да е миналъ прѣзъ полицейско училище или най-малко прѣзъ полицейски курсове. Азъ вѣрвамъ, че тогава ще се прѣкрати политиканствуването съ тази полицейска стража и ще имаме не по количество, а по качество полицейска стража. Ролята на полицейската стража е важна. Този човекъ, на когото довърявашъ да пази тишината, поредъкътъ, спокойствието и най-послѣ му възлагаешъ да прѣслѣдва врѣдителнитъ членове на обществото, да лови прѣстѣпницитъ, трѣбва да бѣде подготвенъ за тази служба. А у насъ какво е? Въ София полицейската стража е поставена малко по-друго-яче, но въ провинцията, по гаритъ и на много други мѣста, г. г. народни прѣдставители, стражаритъ не прѣдставляватъ друго, освѣнъ едни турски заптиета. Такава е нашата полицейска стража въ провинцията. Не е кривъ нито министърътъ на вѣтрѣшнитъ работи, не е кривъ никой другъ, освѣнъ законътъ, защото въ полицейската стража досега не сж направени никакви реформи. Ако щете, на политиканитъ вината е по-голѣма, защото ние всички политиканствуваме съ полицейската стража. При всѣка една промѣна на кабинета, напълва се полицията съ хора, които сж назначени само по прѣпорѣка и които не сж годни за службата, която изпълняватъ. Азъ смѣтамъ, че за да се тури край и ние сами за себе си да туримъ край на нашитъ домогвания . . . (Смѣхъ) да, да, има

много прѣпорѣжки, трѣбва да кажемъ истината: полицейскитѣ стражари въ околнитѣ се назначаватъ повече по прѣпорѣжка. Азъ не вѣрвамъ да е назначенъ нѣкой безъ прѣпорѣжка. А онзи, който дава тѣзи прѣпорѣжки, той е заставенъ, защото законътъ е такъвъ. Ако законътъ бѣше прѣградилъ пътя на този, който отива да дава прѣпорѣжка, разбира се, че той нѣмаше да направи това.

П. Станчевъ: Единъ депутатъ нѣма да иде да си криви душата. Ти трѣбва да си си кривилъ душата, да си давалъ прѣпорѣжки.

Г. Добриновичъ: И Вие сте прѣпорѣжвали! Нека си кажемъ това, което е, защото трѣбва да прѣмахнемъ тази аномалия. Азъ смѣтамъ, че е належащо единъ законъ, за да се реформира полицията и ще желая да чуя отъ г. министра на вжтрѣшнитѣ работи, ще внесе ли той такъвъ законопроектъ за реформиране на полицията, за поставяне цензъ на полицейскитѣ стражари. Тѣзи полицейски стражари ще трѣбва да минаватъ прѣзъ извѣстни полицейски курсове, ако искаме да имаме добра полиция, добра полицейска стража, а не да се прави политикаство съ полицейската стража. Макаръ че нѣкои отъ моитѣ колеги ме упрекуватъ за това политикаство, но азъ ще ви кажа, че всички сте замѣсени въ него.

П. Станчевъ: Не е вѣрно.

Г. Добриновичъ: Да, да, защото така е останало отъ врѣмена: при всѣко промѣняване на извѣстенъ режимъ, налага се да се промѣни полицията съ нови полицейски стражари. И ако е назначенъ единъ безъ цензъ, ще иска и вториятъ безъ цензъ; вториятъ, ако е безъ цензъ, ще иска и третиятъ и т. н. Ето, заради това азъ смѣтамъ...

П. Станчевъ: Цензътъ е, да е грамотенъ, да е на възраст.

Г. Добриновичъ: Може да е грамотенъ отъ първо отделение, може да има възраст еди-каква си, обаче, ако не знае полицейската служба, той не е годенъ за нея, а цензъ ще има, когато има една реформа на полицията, когато има единъ законъ, който да прѣгражда пътя на тѣзи, които не сж годни за полицейска служба, и тогава само ще имаме една добра полицейска стража, съ цензъ за полицейската служба, и тя ще бѣде годна за тази служба не по количество, а по качество. Тукъ сж прѣдвидени 3.622 души стражари. Азъ вѣрвамъ, че г. министърътъ на полицията или неговитѣ подвѣдомствени органи ще могатъ да направятъ повече работа съ по-малка численостъ, ако тази численостъ бѣде по качество добра и подготвена. Ако бѣдатъ избрани такива, минали най-малко прѣзъ полицейскитѣ курсове, този изборъ ще бѣде достатъченъ за службата, за да може тя да успѣва. Ние можемъ да туримъ и четири и петъ хиляди души, службата сѣ нѣма да бѣде удовлетворена и тѣ нѣма да й принесатъ полза, отколкото, ако тѣзи хора бѣдатъ избрани по цензъ и ако този цензъ бѣде установенъ отъ единъ законъ, който е належащо и който трѣбва да бѣде внесенъ отъ г. министра на вжтрѣшнитѣ работи.

В. Поповъ: Добрата стража иска повече пари, а ние пари нѣмаме.

Г. Добриновичъ: Когато числеността на стражата бѣде по-малка, тази стража може да бѣде платена по-добре и ще ви върши сжщата служба.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. Василь Константиновъ.

В. Константиновъ: Г. г. народни прѣдставители! Ако взехъ думата по този параграфъ, който сега ни се прочете отъ г. докладчика, то не е затова, че ще искамъ да се съкращаватъ нѣкои служби съ цѣлъ да се поврѣди управлението на страната, не ще искамъ да се намалятъ заплатитѣ, тѣй като отъ нѣколко години българскиятъ народъ възприе идеята, че неговитѣ служащи, за да бѣдатъ добри осигурени, за да могатъ добри да си гледатъ работата, тѣ трѣбва да се възнаграждаватъ добри, защото само този, който е добръ осигуренъ, може спокойно да се прѣдаде на своята работа. И дѣйствиелно, нашитѣ чиновници не сж наемничество, както искатъ нѣкои да ги нарекатъ, ами сж чиновници, на които българскиятъ народъ прави честъ и уважение, защото отъ тѣхъ не иска само наемнѣн трудъ, а иска да приложатъ душа и сърце въ работата, за да може да прогресира българскиятъ народъ. И азъ съ възмущение нѣкой пътъ чета когато самитѣ чиновници се наричатъ наемници. Българскиятъ народъ не е мислилъ никога да тури въ управлението на страната чиновници-наемници, а туря чиновници, които съ честъ и съ достоинство да се наричатъ служители на българската държава. Такова е убѣждението на българския народъ за неговитѣ служащи.

Думата ми е за околийскитѣ началници отъ третата степенъ. Край заплатитѣ, които се прѣдвигдатъ на 34 третостепенни началници, има нѣкои началници, които сж облагодѣтелствувани съ прѣдставителни пари. На единъ отъ тѣхъ, именно на варненския, пловдивския, русенския и самоковския, сж прѣдвидени по 900 л. прѣдставителни пари, вѣтъ отъ заплатата, която получаватъ еднакво съ другитѣ околийски началници. Следъ тѣхъ идатъ другъ редъ околийски началници, именно, софийскиятъ, дупнишкиятъ и цариградскиятъ, които получаватъ прѣдставителни пари по 600 л. Следъ тѣхъ иде трета и послѣдна категория околийски началници съ прѣдставителни пари отъ 300 л. Тѣ сж: ломскиятъ, пазарджишкиятъ, разградскиятъ, свищовскиятъ, силистренскиятъ, сливенскиятъ и хасковскиятъ. Азъ не мога да разбера, кои сж съображенията, за да се даватъ прѣдставителни пари на тѣзи околийски началници отъ трета категория, и раздѣлени на три разреда. Разбирамъ, ако е въпросъ за софийския, за варненския, за пловдивския, дѣто въобще се изисква повече цензъ, повисоко интелигентни хора, които ще се срѣщатъ и съ външния свѣтъ, изисква се дѣйствиелно околийскиятъ началникъ да бѣде малко по-прибранъ, малко по-облѣченичъкъ — има въобще причини, които да ни заставляватъ да имъ дадемъ извѣнъ тѣхнитѣ заплати още едно възнаграждение. Обаче гледамъ тукъ има и други: самоковскиятъ, хасковскиятъ, сливенскиятъ и пр. Напр., сливенскиятъ околийски началникъ е въ единъ вжтрѣшенъ центъръ и едва-ли нѣкога ще срѣдне външенъ прѣдставителъ, за да може да му се прѣдстави малко по-облѣченичъкъ.

Нѣкой отъ прѣдставителитѣ: Бавитѣ се посѣщаватъ отъ външенъ свѣтъ.

В. Константиновъ: Ако дѣйствиелно искаме да бѣдемъ справедливи, тогава защо да не дадемъ прѣдставителни и на къзълагалския околийски началникъ, защо да не дадемъ и на тутраканския, и на никополския, и на харманлийския околийски началникъ? Ами и тѣ сж близо до границата и това става причина често да се срѣщатъ съ прѣдставители отъ външнитѣ страни, отъ околнитѣ държави. Въ такъвъ случай, виждамъ, че не е този мотивъ, който е заставилъ почтеното правителство да даде прѣдставителни и на тѣзи околийски началници, които нѣматъ, въобще, никакво съприкосновение съ външния свѣтъ.

Ето защо азъ намирамъ, че мотивитъ тукъ сж свършено неоснователни, и нѣма въобще никакви мотиви, които да заставятъ правителството и насъ, народнитъ прѣдставители, да даваме прѣдставителни на всички околийски началници, които сж изброени въ тази категория. Споредъ мене, ако на софийския околийски началникъ е прѣдвидено да му се даватъ 600 л. прѣдставителни, има основателна причина. Ама тогава защо го онеправдавате, като го туряте по-долу отъ варненския, отъ пловдивския, на които давате по 900 л. прѣдставителни пари? Щомъ признавате, че въ София, въ столицата, единъ околийски началникъ може да се задоволи съ 600 л., тогава дайте само 600 л. и на варненския и на пловдивския околийски началници.

Нѣкой отъ болшинството: Защото тукъ има и градоначалникъ.

В. Константиновъ: Тукъ, въобще, нѣма мотиви, които да ни заставятъ да правимъ разлика.

Ето защо, щомъ софийскиятъ околийски началникъ има 600 л. прѣдставителни, азъ прѣдлагамъ и пловдивскиятъ, и варненскиятъ да останатъ съ 600 л. прѣдставителни, а на всички останали да се махнатъ прѣдставителнитъ пари или пъкъ, ако приемете да се дадатъ прѣдставителни на всички тукъ прѣдвидени околийски началници, тогава дайте и на гутраканския, и на харманлийския, защото иначе е несправедливо.

Това е моето прѣдложение.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата софийскиятъ народенъ прѣдставител г. Димитъръ Ганчевъ.

Д. Ганчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Въ бюджетопроекта сж прѣдвидени за столицата седемъ полицейски пристави, отъ които единъ за гарата, и двама пристави за обществената безопасностъ, съ годишна заплата 2,640 л. Единъ полицейски приставъ въ столицата трѣбва да притежава съвсѣмъ други качества, отколкото единъ приставъ, който е, напр., въ Къзълъ-Агачъ или другагдъ нѣкъдѣ изъ провинцията: за столицата винаги приставитъ трѣбва да бжде човѣкъ по-интелигентенъ и даже да познава нѣкой чуждъ езикъ, а особено този приставъ, който е на гарата. Вие не сте да не знаете, че столицата се посѣщава отъ външенъ свѣтъ и че тукъ идватъ и държавни глави. Полицейскиятъ приставъ трѣбва да бжде не само интелигентенъ, но при това трѣбва да бжде добръ облѣченъ; той не може да ходи тукъ съ скжсани ботуши или съ скжсанъ шинелъ, но трѣбва да бжде чисто и добръ облѣченъ. А това струва пари. Азъ мисля, че ще направимъ една справедливостъ, ако на тѣзи седемъ и двама — деветъ души пристави увеличимъ заплатата отъ 220 поне на 250 л. мѣсечно или 3,000 л. годишно, като ги приравнимъ съ второстепеннитъ околийски началници. Тогава ще имаме едно увеличение въ бюджета отъ 3,240 л.

А бихме могли да направимъ една икономия отъ 12 хиляди лева или по-право отъ около деветъ хиляди лева — защото отъ 12-тѣ хиляди лева, 3,240 ще отидатъ за увеличение заплатитъ на деветѣ пристави въ столицата — ако се зачеркне въ § 14 отъ бюджетопроекта туй перо отъ 12 хиляди лева за купуване автомобилъ, който да се тури въ разположение на софийската полиция. Мотивитъ, които сж изложени въ бюджетопроекта за купуването на този автомобилъ сж: (Чете) "... за да могатъ да се взематъ бързо и своевременно мѣрки за прѣдотврътване прѣстѣпленията и за издирване и залавяване разни прѣстѣпници и злосторници". Оставимъ ли ние въ столицата съ автомобилъ да гонимъ прѣстѣпници, тежко и горко! Ами ако прѣстѣпникътъ избѣга въ Конювица, каждѣто понѣкога и кола не може

да отиде, какво ще правимъ? Ние имаме телеграфни и телефонни съобщения и съ тѣхъ можемъ да си служимъ. Тѣй че, азъ намирамъ, че автомобилътъ, за който биха се дали 12,000 л., е съвсѣмъ излишенъ, а пъкъ да се даде на тѣзи пристави едно увеличение на заплатата отъ 30 л. мѣсечно, или за деветѣ пристави за цѣла година ще имаме 3,240 л., намирамъ, че това е твърдѣ справедливо. Азъ се обръщамъ къмъ уважаемия министъръ на вътрѣшнитъ работи и го моля да се съгласи на такова едно увеличение, което ще бжде много справедливо.

Ще прибавя още, че и паспортнитъ пристави, особено тѣзи, които сж при граничните пунктове — какъвто е, напр., приставътъ въ Цариградъ, въ Харманлий — трѣбва да бждатъ винаги не само съ извѣстно образование и интелигентни хора, а трѣбва сжсжврѣменно да владѣятъ и единъ чуждъ езикъ. Това е необходимо, защото всѣки день минаватъ чужденци, и азъ съмъ билъ свидѣтель, какъ тѣ не могатъ да се обяснятъ, да се разбератъ съ пристава, защото той не познава абсолютно никакъвъ чуждъ езикъ. А пъкъ не можете да вземете интелигентенъ човѣкъ, който да е свършилъ въ странство, който да владѣе френски или нѣмски, защото никой нѣма да служи съ 150 л. мѣсечна заплата. Въ такъвъ случай трѣбва да платите повечко, и само тогава ще имате за полицейски пристави хора, които да отговарятъ на своята служба и на своето назначение.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата софийскиятъ народенъ прѣдставител г. Пѣю Ивановъ.

П. Ивановъ: Г. г. народни прѣдставители! Г. Ганчевъ повдигна въпроса за автомобила, който ще се купи и трѣбва да се купи за Софийското градоначалство. Наистина, г-га, никой нѣма да откаже, че единъ автомобилъ ще бжде полезенъ, но трѣбва да се прави и друга смѣтка: че слѣдъ този автомобилъ ще отидатъ най-малко още шестъ хиляди лева за шофьоръ, плюсъ четири хиляди лева за разпоки — поправки, бензинъ и пр. Значи, годишно ще отидатъ подиръ този автомобилъ още 12 хиляди лева разходи. Ето защо, г-да, не трѣбва да се забравя...

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Моля Ви се, г. Ивановъ, ако е за автомобила, ще чакате, когато дойде § 14.

П. Ивановъ: Сега сме тамъ: „глава III, § 14, върху него говоря.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Не, сега се разисква § 9 — за околийскитъ началници. Ще вземете думата, когато дойдемъ на § 14.

Г. Михаилъ Такевъ има думата.

М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Не можемъ ние тукъ да редимъ заплатитъ на приставитъ и началницитъ и прѣдставителнитъ имъ пари. Това, което г. министърътъ е направилъ въ своята канцелария, и онуй, което е поправено отъ бюджетарната комисиия, струва ми се, е достатъчна гаранция, че тѣзи въпроси сж обмислени, за да не дойдемъ тукъ, въ камарата, да се пазаряваме: томува 25 л., ономува 15 л. Не е удобно да става това нѣщо тукъ.

Азъ искамъ да повдигна другъ единъ въпросъ. Г. Добриновичъ изтъкна една идея, която въ себе си съдържа нѣщо сжществено, именно, не е ли вече време да се прѣгледа законътъ за полицията. Когато азъ управлявахъ това министерство, азъ дѣйствиелно назначихъ една комисиия, която да прѣгледа закона за полицията, и възприехъ единъ принципъ, който днесъ е приетъ почти въ всичкитъ западни страни: полицията да се отдѣли отъ администра-

цията. Въ България сж ставали, ставатъ и ще ставатъ прѣстѣпления и вмѣшательства отъ страна на полицията въ проявленіята на нашия общественъ животъ, било при законодателнитѣ, било при общинскитѣ избори, защото, както е днесъ положението на нашата полиция, често пѣти се дава възможностъ не, ами, ако щете, се улеснява или даже се иска правенето на тѣзи прѣстѣпления, нарушения и вмѣшательства. Затуй още въ румелийско врѣме Южна-България имаше такъвъ законъ за полицията — полицията бѣ отдѣлна отъ администрацията. Началницитѣ на административната служба бѣха хора цивилни, избираха се хора съ по-голѣмо образование; едновременно тѣ бѣха и инспектори на полицията и се ползуваха съ голѣмо реноме. А полицията бѣше наричана жандармерия. Тя си имаше своята организация, по-скоро военна; началствующитѣ хора минаваха непрѣмѣнно прѣзъ военната служба. И нѣмаше тогава — азъ помня, макаръ да бѣхъ доста малолѣтенъ — никакви неприятности и оплаквания отъ полицията. Азъ възприехъ този принципъ и внесохъ въ камарата съответствующия законопроектъ, но, по нѣмаше врѣме, не можахме да го гласуваме. Азъ бихъ прѣпоръчалъ на г. министра, ако той би възприелъ тази идея, да помисли, не е ли дошло врѣме да се въведе и у насъ принципа на раздѣлението администрацията отъ полицията. Полицията да се организира по началата на швейцарската, на парижката, на английската, на берлинската полиции, които сж свършено отдѣлни отъ администрацията; администрацията да си бѣде свършено институтъ а part отъ полицията. И по този начинъ ние ще освободимъ полицията отъ вмѣшательството ѝ въ нашитѣ изборни борби, а администрацията ще има за задача да се занимава изключително съ културното и всички други проявления на нашия общественъ животъ. Та, казвамъ, ако г. министрътъ би възприелъ тази идея, азъ бихъ прѣпоръчалъ да ни сезира прѣзъ втората половина на тази сесия съ единъ законопроектъ за полицията върху тѣзи начала. Този законъ, г. г. прѣдставители, не е единъ отдѣленъ законъ ако щете, той е единъ аландисъ къмъ общия законъ за чиновницитѣ. И понеже четохъ — има го въ платформата, въ декларацията на правителството — че ще бѣде внесенъ законопроектъ за чиновницитѣ, то добръ е, едновременно съ този законопроектъ, който ще почива, разбира се, на такива начала, каквито сж легнали въ програмнитѣ искания на двѣтѣ днесъ управляющи партии, едновременно, казвамъ, съ него, да ни се прѣдстави и новъ законопроектъ за полицията. Ако е възможно и ние да се възползуваме отъ работата на западнитѣ културни страни, да отдѣлимъ полицията отъ администрацията.

Това имавъ да кажа по онази идея, която повдигна г. Добриновичъ. Тя е наврѣмenna и добръ ще бѣде, ако почитаемото правителство я възприеме.

Казахъ се тукъ двѣ думи за полицията, трѣбва да добавя и азъ още една. Виждамъ, че младшитѣ полицейски стражари сж увеличени, отъ 3,000, на 3,320. Азъ не ша да повдигамъ въпроса за намалението на полицейската стража, макаръ че при дебатитѣ по нашия бюджетпроектъ прѣди двѣ години, въ 1909 г. — когато тази цифра бѣше, ако се не лъжа, 2,400, а сега е вече 3,320 — се намираше единъ източникъ на икономии отъ страна на г. д-ръ Далева въ съкратяването на стражата. Азъ намѣрихъ тогава, че не можемъ да я съкратимъ, и бѣхъ правъ: тогава стражата бѣше, ако се не лъжа, 2,400 души, а сега — 3,320. Това е, въ всѣки случай, едно голѣмо увеличение. Азъ, обаче, казвамъ, че не ще поддържамъ, че ще можемъ да направимъ икономия въ нашия бюджетъ отъ намаление на полицейската стража. Нашиятъ животъ се развива твърдѣ бърже, и трѣбва да кажа, че едновременно съ него, както се развиватъ добритѣ страни на вроденитѣ у насъ ин-

стинкти, така сжщо се развиватъ нѣкъдѣ и въ по-голѣма степенъ, и лошитѣ. И затуй нашата стража трѣбва да бѣде не само добръ платена, но да бѣде и въ достатѣчно количество, за да може своеврѣменно да се притича навсѣкъдѣ на помощъ на онѣзи, които се нуждаятъ отъ нея. Ето защо азъ не ще възстана противъ увеличението на 114 души — разликата между ланшното число и тазгодишното на полицейската стража — обаче само едно азъ ще поискамъ отъ г. министра: да разпрѣдѣли тази стража така, што на пограничнитѣ околии, дѣто най-вече се чувствува нужда, да се даде повече, отколкото въ вжтрѣшността, и особено въ такива околии, кждѣто и животътъ, и нравитѣ малко се различаватъ, отколкото въ тия покрай границата, въ които околии хората сж съ малко по-буйни темпераменти.

Прѣдвидено е тукъ прѣдставителни пари на нѣкои околийски началници и се повдига въпросъ за единъ-двама. Азъ, напотивъ, поддържамъ, че на тия, на които сж прѣдвидени прѣдставителни пари, трѣбва да имъ се дадатъ — размѣрѣтъ тукъ не ще опрѣдѣлямъ, понеже не е удобно — защото тѣ сж или погранични околийски началници, които иматъ съприкосновение съ нашитѣ съседни власти и, слѣдователно, достолѣпнието на България изисква, што тѣзи хора да не се носятъ, както ги прѣдставляваше г. Добриновичъ, ами да се носятъ тѣй, както дѣйствително изисква достолѣпнието на България. Трѣбва, слѣдователно, свѣрхъ заплатата, да имъ се придаде и нѣщо като прѣдставителни пари — това, което имъ е дадено. Други околии сж голѣми. Така напр., Пазарджишката е една голѣма околия; тя има, ако се не лъжа, 70 общини, а селата сж много повече; за да ги обиколи околийскиятъ началникъ, нему трѣбватъ и повече дрехи да скъса, и повече разноски и пр. и пр. Ето защо, и нему е необходимо да се дадатъ тия пари. На околийскитѣ началници въ Русе, Пловдивъ и Варна сж дадени по 900 л. прѣдставителни. Но тѣ не сж околийски началници — тѣ бѣха градоначалници, а сега ги наричатъ околийски началници, и въ скоби е казано: градски началници. Това е безусловно необходимо на тия хора. Поддържамъ това затуй, защото ние го въведохме въ наше врѣме по необходимостъ. На тия хора трѣбва да се дадатъ прѣдставителни пари, защото тѣ тамъ прѣдставляватъ самата властъ. Околийскиятъ началникъ, градскиятъ началникъ въ Варна най-много има работа съ нужденци, сжщо и бургазскиятъ околийски началникъ; сжщо и въ Русе градскиятъ началникъ често пѣти се оплаква, че не му достига сръдства, само за да може да посрѣща и изпраща хората отъ сръшния брѣгъ. Така што, колкото се отнася до тѣхнитѣ прѣдставителни пари, струва ми се, самата необходимостъ ги е наложила. И въ тѣзи размѣри, въ които сж дадени, тѣ сж справедливи. Затуй, менъ ми се струва, че не бива да правимъ отъ тѣхъ въпросъ, а само, както казахъ вчера, да пожелаемъ отъ г. министра на вжтрѣшнитѣ работи на тѣзи мѣста да се поставятъ хора съ добръ образователенъ цензъ, съ добро реноме въ обществото и да има надъ тѣхъ голѣмъ контролъ, за да може, дѣйствително, това, което се дава, да се оправдае. Българскиятъ народъ не ще страда отъ това, че ще даде 100,000 л. повече за своята охрана, обаче той ще страда, когато, като даде тия пари, вмѣсто охрана, той ще получи злоупотребление съ своитѣ права.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. д-ръ Кириякъ Провадалиевъ.

Д-ръ К. Провадалиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Обикновено, когато се разискватъ бюджетпроектитѣ, отъ всѣка една страна се проявяватъ благи намѣрения, желаятъ много работи да се подобратъ, обаче бюджетпроектитѣ, както сж приети

отъ Министерския съветъ, както намъ ни сж раз-
дадени, така ще си минатъ, така ще си останатъ. Но
азъ ще помоля г. министра на вътрѣшнитѣ работи
да направи единъ пжтъ завинаги едно изключение
отъ това общо правило, което, за жалостъ, е вър-
вѣло до днесъ така.

Говоримъ за прѣдставителнитѣ на разнитѣ око-
лийски началници и за тѣхнитѣ заплати и нами-
раме, че нѣкому сж дадени повече, а нѣкому — по-
малко, но не се спираме да погледнемъ на долнитѣ
чинове отъ стражата, които вършатъ най-грубата,
най-тежката и най-неблагодарната работа. Питамъ
азъ г. министра на вътрѣшнитѣ работи: съ каква ма-
гическа прѣчка той ще измѣни, ще охрани, ще из-
бави отъ изкушение единъ стражаринъ, който често
пжти, заедно съ дѣца, заедно съ скжпотията на жи-
вота, прѣживѣва съ 50 л. на мѣсець? Може ли единъ
здравъ разсѣдъкъ да допусне това, че единъ стра-
жаринъ ще може да отстои на изкушенията и да из-
пълни добросъвестно своята длъжностъ съ една ми-
зерна заплата, когато обикновениятъ работникъ,
който копае, получава най-малко 3 или 4 л. надница?
Това е една въпиюща неправда, г. г. народни прѣд-
ставители, на която азъ ви обръщамъ вниманието
и моля г. министра на вътрѣшнитѣ работи да не
бжде толкова спестовенъ тамъ, дѣто нѣма ни сми-
сль, ни основание да се пестятъ държавната пара
— въ такива случаи.

Вие, г. г. народни прѣдставители, независимо отъ
несгодитѣ, съ които стражарскиятъ животъ е съпри-
косновенъ, имате още и слѣдующото, че неговиятъ
животъ въ всѣки моментъ е въ опасностъ. Животъ
тътъ ни на единъ гражданинъ, ни на единъ държа-
венъ служащъ не е тъй изложенъ на опасности,
както тоя на стражарина. Ами единъ прѣстѣпникъ,
когато го подгонятъ стражаринѣтъ, нѣма да се поко-
лѣбае да простре на земята стражарина, ако може
да направи това, съ увѣрение, че ще бжде спасенъ.
Има такива случаи. И какво правимъ при тия слу-
чай? Накарваме дѣцата на този нещастникъ да до-
хождатъ да плачатъ тукъ и сѣдбата имъ да зависи
въ бждѣще отъ благоволенieto било на министра,
да сезира Събранието съ нѣкоя пенсия, или съ
нѣкое добавъчно възнаграждение и т. н.

Въ бюджетопроекта имаме прѣдвидени 500 младши
стражари за въ София. Уважаемиятъ г. министъръ
на вътрѣшнитѣ работи живѣе отъ дълго време въ
София. Кой човѣкъ би могълъ съ 70 л. да живѣе
тукъ, въ София, и особено такъвъ човѣкъ, комуто
вие повѣрявате живота, имота и спокойствието на
хората? Когато всѣки единъ гражданинъ, всѣки
единъ чиновникъ напуска своята канцелария и отива
въ своя домъ, за да си отпочине, за да намѣри
утѣха отъ трудовѣтъ, които той е положилъ прѣзъ
деня, и когато той се оттегли на почивка, тогава
стражаринѣтъ стѣпва въ ролята си и въ студъ, и
въ мразъ, и въ калъ, и въ снѣгъ тоя нещастникъ
стои и снове изъ улицитѣ, както за да прѣдвардва
прѣстѣпленията, така сѣщо и да издирва авторитѣ
на тия прѣстѣпления. За никого не е тайна, г. г. на-
родни прѣдставители — вървамъ и г. министърътъ
на вътрѣшнитѣ работи ще се съгласи — че въ Бъл-
гария за откриването на прѣстѣпленията полицията
най-малко заслужава. 90% отъ прѣстѣпленията, ав-
торитѣ на които не сж показани отъ обществената
мѣлва, или ако тѣ не сж били хванати на мѣсто-
произшествието, оставатъ неоткрити. Е, защо ни е,
отговарямъ, тази стража, и защо става това? Защо
вие не давате на този стражаринъ, прѣди всичко, да
бжде той доволенъ отъ себе си, отъ живота си, за
да може и той съ усърдие да се нахвърли въ тази
работа, която обществото му повѣрява?

Не искамъ, г-да, да ви занимавамъ по-нататѣкъ,
но това е най-важниятъ въпросъ въ настоящия бю-
джетопроектъ. Нека г. министърътъ на вътрѣшнитѣ
работи се съгласи съ неговия колега, министра

на финанситѣ, да намѣрятъ източници, да съкра-
тятъ отъ тамъ, отдѣто може, и да дадатъ нѣщо, не
повече отъ това, което изискватъ дѣйствителнитѣ
нужди на живота, защото повтарямъ още еднѣжъ,
че съ 50 л. единъ човѣкъ е немислимо да живѣе.

Прѣседателствуващъ М. Маджаровъ: Има думата
старозагорскиятъ народенъ прѣдставител г. Василъ
Димчевъ

В. Димчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Добри
мисли изказа г. Провадалиевъ относително подобре-
нието хала на полицейската стража. Добръ, но това
е едната страна на медала. Азъ съмъ съгласенъ, че
днешнитѣ условия на живота налагатъ разходи
много по-големъ за по-добро прѣживѣване и че тия
заплати, които се прѣдвжждатъ за долнитѣ чинове
на полицейската стража, дѣйствително могатъ да
се окажатъ недостатѣни. Но, г-да, за да направимъ
стражата добръ платена, ние трѣбва непрѣмѣнно
да вербуваме тази стража въ такъвъ съставъ, щото
тя непрѣмѣнно да отговаря на свърѣменнитѣ изиск-
вания, каквито се налагатъ на една истинска поли-
цейска стража. Ако ние бѣхме вербували тази по-
лицейска стража съ такъвъ цензъ, съ такава под-
готовка, че тя би могла дѣйствително да удово-
лстви изискванията на реда и на обществената безо-
пасностъ, съ едно по-малко количество отъ туй,
което прѣдвжждаме сега, и съ едно по-големо до-
стойнство отъ това, което тя днесъ прѣдставлява,
и да не може да чува на свой адресъ това, което
добави г. Провадалиевъ, че 90% отъ прѣстѣпле-
нията тя не е въ състояние да ги завари или да ги
хване, ако имаме, казвамъ, такава една стража,
тогава мнѣнието на г. Провадалиева щѣе да бжде
много умѣстно и непрѣмѣнно, споредъ мене, въз-
прието. Въ сегашния моментъ ние имаме една
стража такава, за която ако днеска г. министърътъ
на вътрѣшнитѣ работи бѣше казалъ, че е негодна
за него и иска да я замѣни, ще се явятъ по числе-
ностъ два пжти повече кандидати, отколкото има
сега.

Казва се, не сж достатѣчни 50 или 65, или 70 л.
за единъ стражаръ. Ами че какво да правимъ, като
на мѣстото на единъ стражаръ дохаждатъ 50 души
кандидати и ходатаитѣ за стражари не могатъ да
се отърватъ отъ кандидати, които всѣки денъ до-
хаждатъ и висятъ на главата имъ и искатъ само да
ги назначатъ и назначатъ. Дѣйствително, службата на
полицейскитѣ стражари, съ тази заплата, съ тази те-
гостъ на условията, които тя сѣдържа въ себе си,
не е докарала положението дотамъ, че ние да нѣ-
маме вече лица, които да дойдатъ да заематъ тия
служби; ние днесъ имаме въ срѣдата си лица, които
сж по-достойни и по качества и по подготовностъ
отъ тѣзи, които сж полицейски стражари, и сж го-
тови да заематъ тѣзи служби съ сжщата заплата.

Нѣкой отъ лѣвицата: Въ вашата срѣда ли?

В. Димчевъ: Въ българската срѣда разбирамъ
(Смѣхъ); азъ се прѣнасямъ мислено въ тая срѣда и
правя абстракция отъ Народното събрание — Искамъ
да кажа, че днесъ въ туй отношение, въ което се на-
мираме, при този цензъ, съ който се назначава по-
лицейската стража, неумѣстно ще бжде да правимъ
увеличение; защото за кои ще правимъ туй увели-
чение? Ще го направимъ за тия, на които като да-
датъ и 50 л., като дадатъ и 100 л., пакъ тази работа
ще свършатъ.

Г. Добриновичъ: 200 л. да имъ дадемъ, пакъ тол-
козъ работа ще свършатъ, защото тѣ не сж под-
готвени.

В. Димчевъ: Азъ разбирамъ да прѣдпеществува
единъ законъ, една наредба, която да наложи усло-

вия, щото да се назначаватъ лица съ по-високъ цензъ, които да заслужаватъ по-висока заплата, и тогава трѣбва да се увеличи заплата; но въ сегашно врѣме, при сегашнитѣ условия, мисля, че не е още моментъ, щото да стане такова увеличение на заплатитѣ, тъй, както се прѣдлага.

Г. Добриновичъ: Ако се назначаватъ съ цензъ, ще се отърватъ и ходатаитѣ.

В. Димчевъ: Ето защо азъ мисля, че когато се възприеме идеята, която се хвърля отъ тази страна, и която, доколкото зная, я има и въ ръководнитѣ сили на сегашното правителство, а именно, да се подобри стражата по цензъ, по качества, тогава ще дойде моментъ, който ще наложи да стане увеличение на този параграфъ.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Понеже другъ не иска думата, дебатитѣ се прѣкрапаватъ. Кой иска думата?

И. Миневъ: Азъ искамъ думата, г. прѣдседателю.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Г. Иванъ Миневъ има думата.

И. Миневъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ нѣмаше да говоря, защото мнозина приказваха и много лесно се разбрахме, но направиха ми впечатлѣние думитѣ на г. Такева, какъ той пледира сега наредбата на полицията. Добръ стори, че направи това, за да може да се подчертае, че когато се намира човѣкъ въ срѣдата на зрѣли хора, зрѣло и разсуждава.

Подчертавамъ думитѣ на г. Добриновича, че нашата полиция не е толкозъ бдителна. Това е вѣрно. Но това се дължи, г. г. народни прѣдставители, на развалата, която се внася въ нея отъ редъ години. Особено при миналия режимъ, нашата полиция не служеше за нищо друго, освѣнъ за съпровождатъ на депутати, на министри, на окръжни съвѣтници и на кметове. Азъ забѣлжихъ още отъ миналата година, па и днесъ констатирамъ това — и всѣки отъ васъ, който желае може да го види — че въ централната станция на нашата столица фигуриратъ афиши: „Пазете се отъ крадци“, нѣщо което е грозно. Това не трѣбва да става, не трѣбва да се явява. Азъ съмъ напълно убѣденъ, че г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи, който не си е служилъ съ полицията и не желае да си служи съ нея, за въ бѣдѣжъ ще реформираща тая полиция и ще постави хора, които да се грижатъ за самитѣ насъ: да гарантиратъ нашата свобода, нашия животъ, нашия имотъ и нашата честъ — това е назначението на полицията — и да има полицейски курсове. Азъ забѣлжихъ това стремление на г. министра на вътрѣшнитѣ работи: въ § 15 е прѣдвидѣлъ сума 6.000 л. за уреждане на курсове за запознаване нашата стража съ полицейскитѣ наредби. Това не е достатъчно. Азъ моля г. министра на вътрѣшнитѣ работи, да се прѣдвиди една такава сума въ по-голямъ размѣръ и да могатъ да се откриятъ такива курсове и по околнитѣ центрове, защото положението въ провинцията не е така розово, каквото е въ столицата. Ако се явяватъ тукъ-тамъ крадби, това се дължи на неопитността на нашата полиция. И азъ вѣрвамъ, че при една реформа на самитѣ полицаи, които сѣ останали на мѣстата си още отъ нѣколко режими подъ редъ — г. министърътъ нѣма да ги остави некорегирани — ще можемъ да достигнемъ до онова стъпало, на което се радватъ другитѣ държави, защото азъ съмъ ималъ случай да слушамъ, че въ другитѣ страни, особено въ Швейцария, полицаитѣ сѣ хора, които се почитатъ и ува-

жаватъ отъ всѣмъ и могатъ да откриватъ всѣко прѣстѣпление, само ако погледнатъ човѣка въ очитѣ.

Това е, което имамъ да кажа.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ А. Людскановъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ два рода бѣха бѣлѣжкитѣ, които се направиха по тоя параграфъ, и дѣйствително, азъ трѣбва да отговоря на тия два рода, така да се каже, поправки или бѣлѣжки, които се направиха на тоя параграфъ. По-напрѣдъ имаме разни прѣдложения отъ разни народни прѣдставители за уголѣмненото заплатитѣ на нѣкои служаци по полицията, едни за стражаритѣ, други за полицейскитѣ пристави, трети за прѣдставителитѣ имъ и пр. На едно искамъ да обърна вниманието на почтаемото Народно събрание, съ една обща бѣлѣжка по тоя бюджетопроектъ и по бюджетопроектитѣ, които ще дойдатъ подиръ нашия, понеже тогава вашата работа ще се улесни. Принципитъ е приетъ въ всички конституционни страни, че комисията или Народното събрание въобще не прави прѣдложение за уголѣмняване, а прави прѣдложение само за намаляване на бюджета, по простата причина, че само правителството, респективно министърътъ на финанситѣ може да знае и може да намѣри срѣдства за покриването на извѣстни уголѣмнявания или извѣстни пужди, които се пораждатъ въ държавата. Ако вие допуснете за минута, че може единъ да прѣдстави уголѣмняване на прѣдставителитѣ, другъ да прѣдстави уголѣмняване на стражата, трети да прѣдстави уголѣмняване на болницитѣ, лѣкаритѣ и пр., и тоя нашъ бюджетопроектъ, който сега тукъ разискваме, излѣзе, да кажемъ, съ едно уголѣмняване отъ 200 хиляди лева, и подобно нѣщо стана по всички бюджетопроекти, и излѣзе едно уголѣмнение съ 1—1½ милионъ, тогава кой ще се грижи за покриването? Нѣма съмнѣние, г. финансовиятъ министъръ. Като е така, приетъ принципъ е въ Англия — а сега и въ Франция, макаръ че има голѣмо полъзновение отъ депутатитѣ тамъ, които иматъ такива же връзки, както въобще депутатитѣ на континента да удовлетворяватъ чрѣзъ бюджета приятелитѣ си, избирателната си клиентела — приетъ принципъ е, казвамъ, тамъ, че Народното събрание не прѣдлага въобще никакви уголѣмнявания. Правителството, което има вашето довѣрие, което има довѣрието и на държавния глава, което се е натоварило да управлява, прѣдполага се, че то най-добрѣ знае нуждитѣ на страната. Вие можете случайно да знаете за единъ полицейски приставъ, който виждате въ София, можете да знаете за единъ околийски началникъ, напр., въ Харманлий, а министърътъ на вътрѣшнитѣ работи вижда и трѣбва да знае, прѣдполага се, че знае положението на цѣлата служба въ държавата. И ако той взема извѣстна мѣрка, той я взема прѣдъ общността на интереситѣ на службата, а не само за нѣкой специаленъ приставъ или околийски началникъ, който, може-би, дѣйствително да е онеправданъ, който, може-би, по своето социално положение, по своето минало, да заслужава и повече. Ето защо, съ тия бѣлѣжки, които правя тукъ, обръщамъ вашето просвѣтено внимание, за да може да бѣде по-експедитивна работата на Народното събрание, да бѣде по-цѣлесобразна, и както е въобще традиция на всички конституционни страни Народното събрание, по принципъ да не прѣдлага уголѣмняване на бюджета; повтарямъ, то може да иска намаление, но не и уголѣмняване, защото то не може да знае срѣдствата на държавата и не може да ги покрива. Правя тази обща бѣлѣжка, за да не се спирамъ да отговарямъ на достопочтеннитѣ господа, които говорятъ за уголѣмняване заплатитѣ, като почнемъ съ тия на стражаритѣ и свършимъ съ прѣдставител-

нитѣ. Не съмъ азъ, който ще отрека, че сж малки заплатитѣ на стражаритѣ, но не съмъ азъ, който нѣма да подчертае и казаното отъ г. Димчева.

Когато почнаха да ми приготвятъ бюджетопроекта въ Министерството на вътрѣшнитѣ работи, първото нѣщо, което азъ казахъ на надлежитѣ чиновници бѣ: г-да, прѣдвидете ми една сума за осигуровка на стражаритѣ, като мислѣхъ да приема принципа, че щомъ се назначи единъ стражаръ, първото нѣщо, като се облѣче той въ форма, да бѣде това — да му се връчи една полица въ ржката за злополука отъ 3.000 л. най-малко. Но направиха ми смѣтка, че трѣбва да плащаме ежегодно отъ 85—100 хиляди лева.

Д-ръ Н. Провадалиевъ: Въ кое дружество щѣхте да ги застрахувате.

Министъръ А. Людскановъ: Безразлично кое. Направиха ми смѣтка, че по едно такова перо трѣбватъ непрѣмънно 80 хиляди лева. И азъ разбирамъ казаното отъ г. Провадалиева. Сжщитѣ чувства сж възпущали и мене. Има мѣста въ България, дѣто върлуватъ разбойници и не можемъ да изкоренимъ това зло. Между другитѣ причини за това е и причината, че стражарѣтъ, който, нѣма съмнѣние, получава скромната заплата 50—60 л. — но правъ е г. Димчевъ, че да направимъ заплатата му и на 80 л., положението ще бѣде пакъ почти сжщото — не отива да рискува така лесно живота си; подобенъ служителъ, ако можемъ да го уловимъ, че не си изпълнява както трѣбва длъга, уволняваме го, но ако не го уловимъ, тѣй си отива работата.

Прочее, първото нѣщо, нужно за полицията, е да осигуримъ стражата отъ злополука, а това изисква единъ кредитъ най-малко 80—100 хиляди лева.

Второто нѣщо, което азъ мислѣхъ да направя поне за столицата София, дѣто се изисква стражаритѣ да бѣдатъ възлѣзиви, да знаятъ по-добъръ да се откасятъ, да сж по-избрани хора, да ходятъ даже съ бѣли ржкавици, да знаятъ повече, е слѣдното. Най-напрѣдъ се помъчихъ да уголѣмя заплатата имъ съ 10 л. и излѣзе едно перо отъ 60 хиляди лева: спрѣхъ се на 5 л., излѣзе едно уголѣмление отъ 30 хиляди лева. Вие виждате положението, въ което се намира министърѣтъ на вътрѣшнитѣ работи, а респективно онзи на финанситѣ, за да прави подобни реформи. 5 л. на мѣсецъ повече за единъ стражаръ почти че нищо не сж, но на бюджета ще хвърлятъ веднага 30 хиляди лева. Сега, бихъ могълъ по този редъ на мисли да ви изброя и други много добри намѣрения, които азъ имахъ, но които се ударватъ непрѣмънно въ това прѣпятствие, че въпросътъ е почти непрѣодолимъ за финансовото положение на бюджета. Ако азъ бихъ отишълъ по-нататъкъ, щѣхъ да дойда, както бѣхъ дошълъ, до едно уголѣмяване съ 1½ милионъ лева на моя бюджетъ. Както бѣше сегашниятъ бюджетъ, тоя за тази година, както турихъ тѣзи пера, за които ви споменахъ тукъ, излѣзе едно уголѣмление на бюджета отъ 1½ милионъ, и когато видѣхъ това и поговорихъ съ г. министра на финанситѣ, самъ разбрахъ, че тази работа за-сега поне е невъзможна. Ако азъ искамъ 1½ милионъ, и моитѣ другари, респективно военниятъ министъръ и министърѣтъ на общественитѣ сгради, искатъ много повече, тогава ние трѣбва да увеличимъ бюджета съ 20 милиона. А всички говоримъ да нѣмаме дефицити, а да имаме покритъ бюджетъ. Ето защо захранахъ да правимъ възможното, толкозъ повече, че ние пръвъ пѣтъ се явяваме тукъ прѣдъ васъ съ единъ бюджетопроектъ. И азъ моля онѣзи господа, които направиха прѣдложения по този въпросъ, да ги оттеглятъ, понеже бюджетопроектѣтъ най-напрѣдъ е съставенъ отъ ментъ, послѣ сме се съгласили по него съ министра на финанситѣ, слѣдъ това въ секцията и най-послѣ въ комисията всѣко перо е

разглеждано, прѣцѣдено е, както се казва; ако можеме да го намалимъ, щѣхъ да го намалимъ; тамъ, дѣто трѣбваше да го уголѣмимъ, направихме възможното. Ето, въ комисията, ние уголѣмнихме нашия бюджетъ съ 30—35 хиляди лева. Това бѣ възможно, това направихме. И ако днесъ искате да ми дадете повече, азъ нѣма да го приема, понеже ние съ г. министра на финанситѣ на туй сме се установили, и туй ще поддържамъ прѣдъ васъ. Вие, които върватъ, че разбираме работата си по управлението — поне толкова, колкото васъ — като ви казвамъ, че на това сме се установили, нѣма защо да ни давате по-много отъ туй, което ние намираме за нужно при сегашното положение. Следователно, азъ намирамъ, че направената бѣлѣжка за уголѣмнение заплатата на приставитѣ е основателна — азъ по-добъръ зная положението имъ — но какво да направя? И при тѣзи заплати, слава Богу, имаме пристави, както трѣбва. Сега ще направя една обща бѣлѣжка.

Г. Добриновичъ: А за реформирането на полицията?

Министъръ А. Людскановъ: Моля Ви се, г. Добриновичъ, нека кажа една бѣлѣжка, която може да се вземе подъ внимание и при разглеждане на другитѣ бюджети: недѣйте така лесно хвърля въ Народното събрание камъкъ върху служащитѣ на държавата, защото всѣко неоснователно нареkanie тукъ, противъ когото и да било, по това или друго вѣдомство, уронва авторитета на властѣта, и понеже у насъ, въ слѣдствие миналото и съвършенното демократическо вѣяне, е разслабенъ авторитетѣтъ на властѣта, вие трѣбва да знаете, че съ таква неоснователни нареkania ще разслабите още повече авторитета ѝ. Ако вие днесъ компрометирате полицията — сега е думата за нея, утрѣ ще бѣдатъ, може-би, финансовитѣ агенти, подиръ нѣкой день служащитѣ на правосъдието — та ако така компрометираме положението на служащитѣ на държавата, правиме едно много лошо дѣло. Дѣйствително, въ една млада държава, като нашата, има се нужда, щото общественото мнѣние да се засили, за да бѣде строгъ, но справедливъ контролоръ. Но вие какво правите? Вие говорите така общо. Може-би нѣкои стражари въ Видинско, както каза г. Добриновичъ, да приличатъ на турски заптиета,...

Г. Добриновичъ: Въ пѣлата провинция сж такива.

Министъръ А. Людскановъ: ... може-би, други другаде да не сж могли да откриятъ извѣстни прѣстѣпления, но голѣма дума е казано отъ моя приятель г. Провадалиевъ, че 90% отъ прѣстѣпленията не били открити. Ами да се мисли така, значи да се мисли, че 10% отъ функциитѣ на полицейската служба не се изпълняватъ.

Г-да! Шега ли е да се говори така за полицията? Съ този въпросъ се занимавамъ, и не отъ сега. Както знаете, и по-рано съмъ ималъ честѣта да бѣда министъръ на полицията; и въ моитѣ обиколки въ Европа, между другата работа, ималъ съмъ прѣдъ видъ, да видя, какъ стои тамъ въпросътъ, та да помисля за подобренията, които биха могли да се направятъ у насъ въ полицията. И понеже зная английски, френски, нѣмски и руски, и съмъ се скиталъ доста по свѣта, нѣма съмнѣние, гледалъ съмъ да използвамъ туй, което може да ми послужи да направя нѣщо за полицията. Е добръ, правъ е г. Такевъ, като казваше тукъ, че днесъ-залнестъ България е, може-би, единствената страна въ Европа, въ която полицията още е смѣсена съ администрацията и зависи отъ нея. Доколкото помня, дѣйствително нѣма втора страна въ Европа, дѣто полицията да е смѣсена съ администрацията. У насъ тя продължава да бѣде смѣсена, защото, благодарение на нашитѣ патриархални

прави, на чистотата на нашите прави, нашето население е доста мирно, непокувано и се пази от прѣстѣпления. Но, казахъ, никѣдѣ другѣдѣ тя не е смѣсена. Въ другитѣ страни полицията е отдѣлена отъ администрацията; освѣнтѣ това, подраздѣлена е на полиция прѣдупрѣдителна, административна, сѣдебна и пр. Първата, която се казва за обществената безопасностъ, е тайна, тя търси да открие прѣстѣплението, или го прѣдотвратява прѣди да се е извършило; друга — като се е извършило, арестува прѣстѣпника и взема всички мѣрки, за да прѣстѣче уллицитѣ на прѣстѣплението; трета пъкъ е сѣдебна полиция — въ разпореждане на прокурорската властъ. Е добръ, ние въ 30 години не сме могли да направимъ всичко; не сме могли това да направимъ по много причини, една главна отъ които е партизанството. Благодарение, обаче, че ние сме двѣ групи, съединени днесъ на властѣта, у насъ промѣната на полицията не стана така поголовно, както ставаше при други чисто партийни управления. Не е вѣрно това, което нѣкой каза, че ние, като сме дошли на властъ, сме промѣнили цѣлата полиция. Не, промѣнихме голѣма частъ, но сме задържали много старослужащи, особено старши стражари. Промѣнитѣ ставатъ, както знаете, отъ управителитѣ. Не е министърътъ, който уволнява и назначава стражаритѣ, а тази властъ е прѣдана на управителитѣ. Законътъ за полицията не е тѣй овехтѣлъ; както г. Добриновичъ иска да го изкара. Той е овехтѣлъ въ такъвъ смисълъ, както ви казахъ, че полицията е още подъ администрацията; но въ други отношения законътъ е сравнително единъ отъ добритѣ. Той е калкиранъ, съставенъ отъ руситѣ, по модела на рускитѣ закони, а въ полицейско и сѣдебно отношения Русия стои много добръ. Нашиятъ законъ прѣдвижда много строги правила, и бждете увѣрени, че ако окръжни управители отказватъ на мнозина свои приятели да назначаватъ кандидатитѣ, които имъ прѣдставляватъ, иматъ законно основание: нашиятъ законъ прѣдвижда, че всѣки не може да стане стражаръ. Най-напрѣдъ прѣдвижда известна възраст на кандидата: ако послѣдниятъ е по-старъ отъ известна възраст, не го приематъ за стражаръ; ако нѣма известно образование, тоже не го приематъ; ако не е служилъ въ войската, и то въ известни родове оружия, пакъ не го приематъ и пр. И азъ, като шефъ на полицията, мога да ви кажа, че често пѣти подписвамъ заповѣди, съ които се уголѣмяватъ заплатитѣ на прослужили 10 и 15 години стражари. Благодарение на тия стари служащи, мнозина отъ които не сж промѣнени отъ окръжнитѣ управители, въпрѣки всичкия патисъ на партизанитѣ — и въ това отношение трѣбва да помагате на управителитѣ — благодарение, казвамъ, че сж задържани мнозина стари стражари, въ България има редъ. Защото въ една околия, въ единъ окръгъ, ако има нѣколко души стари служащи стражари, тѣ сж, които даватъ тонъ на полицията; другитѣ около тѣхъ се учатъ на редъ, на дисциплина и пр. А понеже всѣки почти стражари сж минали прѣвъ войската — което е едно отъ условията за приемането имъ на служба — тѣ иматъ доста военна дисциплина, и при налитѣ партизански прави трѣбва да ви се вижда чудно — поне менѣ често нѣти се вижда — че нашата полиция все таки е доста добра. Нѣма да укоря никого отъ моитѣ прѣдшественици, защото всѣки се е мжилъ да принесе колкото е могълъ за подобрението на полицията. Но за насъ ще кажа, че ние не сме пристѣпнали къмъ поголовно уволнение, толкова повече, че при назначението двѣтъ групи сж съреценували да прѣдставляватъ по-добри кандидати: ако кандидатътъ е прогресистъ, който не отговаря на условията, народницѣтъ имаха право да контролиратъ и да се сърдятъ, и обратно, ако кандидатътъ е народникъ, и не отговаря на условията, прогресистѣтъ имаха право да

казватъ: и ние носимъ отговорностъ за управлението, не щемъ да се кспазимъ съ такива хора. Така щото, при сегашнитѣ наши назначения, сравнително, моралното ниво и подготовеностъ на нашитѣ стражари, може да каже, е по-добро, отколкото по-напрѣдъ. Но изобщо казано, полицията не е такава, както я прѣдставлява г. Добриновичъ. При все това, азъ и сега вземамъ подъ внимание бѣлѣжкитѣ Ви. Самъ съмъ мислилъ върху този въпросъ, па не само азъ, прѣди мене сж мислили и други хора.

Но Вие зачеквате единъ боленъ въпросъ. И тукъ ида на общитѣ ми бѣлѣжки върху болния въпросъ — въпроса за чиновницѣтъ. Въпросътъ за полицията е единъ откъселекъ, една частъ отъ общия въпросъ. Въпросътъ за чиновницѣтъ е най-мжчиятъ въпросъ за България, и той е свързанъ съ въпроса за щатетѣ на чиновницѣтъ. Покойниятъ Стоиловъ въ 1895 г., скромниятъ тукъ вашъ говорителъ въ 1902 г., и демократитѣ прѣди двѣ години се помжчиха да прокаратъ щатетѣ прѣвъ Народното събрание. Е добръ, известно е, че не можа да стане нищо, макаръ че най-много врѣме имаха демократитѣ. Тѣ назначиха за тая цѣлъ специална, даже екстра парламентарна комисиия, която работи цѣла година. Тя, наистина, прѣдстави два тома материяли, но нищо не се узакони тукъ, защото въпросътъ не е така лесенъ. Прочее, въпросътъ за полицията, бидейки частъ отъ общия въпросъ за чиновницѣтъ, ще бжде окончателно разрѣшенъ, когато се разрѣши цѣлитъ въпросъ за чиновницѣтъ. И азъ съмъ съгласенъ съ васъ. Единъ полицейски стражаръ не трѣбва да бжде оставенъ на произвола на партизанитѣ или на произвола на своето начальство. Дотогава, докогато не се провинятъ, па и да се провинятъ стражаритѣ не трѣбва да бждатъ смѣнявани, освѣнтѣ по законния пътъ. Ама режимитѣ се промѣняватъ. Стражаритѣ служатъ и трѣбва да служатъ на всѣки българи. Ако трѣбва да има безпартийностъ и неутралностъ, то трѣбва да бжде именно въ полицията. И така се мжимъ да го направимъ. Азъ съмъ казалъ на софийския градоначалникъ: „Понеже вие отговаряте за реда въ София, не Ви се мѣся нито въ едно назначение и не Ви позволявамъ да слушате нито единъ партизанитѣ при Вашитѣ назначения; понеже Вие отговаряте за Вашата служба, за честѣта, имота и живота на гражданитѣ, изберете си когото намирате за добръ; то е Ваша работа, и никого нѣма да слушате.“ Нѣма съмнѣние, азъ това мога да го кажа тукъ, дѣто градоначалникътъ е подъ моята рѣка и мога да посма отговорността за това прѣдъ моитѣ приятели; но същото не мога напълно да извърша въ провинцията. Пакъ повтарямъ, обаче, че двѣтъ групи, които сж коалирани и се самоконтролиратъ, все таки внесоха и внасятъ едно подобрение въ назначаването на чиновницѣтъ. Специално за софийската полиция тукъ имамъ докладъ на бившия градоначалникъ, г. Кжнчевъ, има и по-рано изслѣдвания, комисия се назначаваше, и въ Министерството на вътрѣшнитѣ работи има събранъ доста материялъ по този въпросъ, но всичко не може да стане изеднѣжъ. Сега сме заети съ единъ главенъ въпросъ — въпросътъ за пропорционалното прѣдставителство; подиръ това ще дойде въпросътъ за административното дѣление на България, заедно съ което ще гледаме да направимъ нѣщо и за полицията; слѣдъ това ще гледаме да разрѣшимъ общия чиновнически въпросъ, който е прѣдвиденъ въ програмата на коалицията. Ако, бидейки на властъ, ние разрѣшимъ единъ или два отъ тѣзи крупни въпроси, ние ще направимъ много нѣщо за България. Прогресътъ не става съ голѣми скокове и нѣдѣйте иска отъ насъ да можемъ ние вътрѣ въ една или двѣ сесии да разрѣшимъ всичкитѣ тия отдавна на-

зрѣли въпроси. Ами тукъ има назрѣли нужди не отъ вчера. Прѣдъ насъ се изредиха толкозъ управлениа, тукъ имаше назначена комисиа за изработване на чиновническиѣ щатове — защо не можяха да разрѣшатъ чиновническия въпросъ? Защото то не е лесна работа. Въпросътъ за административното правосъдие, който ще ви се прѣдстави, е единъ много важенъ въпросъ; въпросътъ за пропорционалното прѣдставителство е още по-важенъ, и, както казахъ, стига да разрѣшимъ единъ или два отъ тѣзи крупни въпроси, ние ще направимъ много за България. А ние ще се помъчимъ да го направимъ.

Сега, относително полицията. Стана дума, струва ми се, отъ нѣкои, че ние сме увеличили много полицейската стража. Азъ ще кажа, че не е увеличена много, г-да. Досега въ България по нашия бюджетъ е имало 3.508 старши и младши стражари.

Г. Добриновичъ: Никой не възстава противъ това.

Министъръ А. Людскановъ: Каза се нѣщо противъ, ако се не лъжа. — Само съ 114 стражари увеличаваме полицията въ България. Отъ тѣхъ 30 вземаме за столицата и оставатъ 84 за провинцията. Имаме 12 окръга; значи, на окръгъ се падатъ по 7 стражари, което за всѣка околия дава по единъ стражаръ. А пъкъ азъ мога да ви увѣря, че лѣтосъ, бидейки въ Габрово по обиколка, околийскиятъ началникъ ми казваше, че по нѣкоги нощемъ въ цѣло Габрово на постъ оставалъ само единъ стражаръ, и рѣдко двама. Отъ исканията, които ми се прѣдставиха — поискахъ отъ управителя да ми прѣдставятъ свѣдѣния за тѣхните нужди — управителятъ искаха увеличение на стражата съ 850 души, а ние сме я увеличили само съ 114 души, отъ които, както казахъ, 30 сме взели за София, когато столицниятъ градоначалникъ искаше 150 нови стражари, защото по изчисленията, направени отъ него и отъ неговия прѣдшественникъ, бившиятъ градоначалникъ г. Кичевъ, подполковникъ отъ запаса, въ Бѣлградъ се падатъ на 90 души единъ стражаръ, а въ София — на 200 души единъ. Въ една столица като София, която е на кръстопѣта между Сърбия, Турция, Македония и Ромѣния, дѣто населението расте така бързо, дѣто, заедно съ добритъ работи, растатъ и лошитъ, дѣто се стича цѣлата българска интелигенция, дѣто злото тоже се увеличава, полицията е малко и тя едва може да спомогне. Е добръ, вмѣсто 150 души повече стражари, които ми се искаха, азъ давамъ само 30. Вие виждате каква е разликата, но нѣма какво да се прави. Ако бихме увеличили стражата съ 850—900 души, колкото искаха окръжните управители, знаете ли това колко прави? То прави не десетки, а нѣколко стотинъ хиляди лева. Е добръ, това нѣщо не може да стане сега и недѣйте го иска отъ насъ.

За това, безъ да повтарямъ обясненията си и по другитъ параграфи, които ще се разгледатъ, заключавамъ слѣдующето: недѣйте прѣдлага увеличение; ако имате да правите принципиални бѣлѣжки, както бѣше бѣлѣжката по въпроса за уреждането на полицията, направете ги, но недѣйте се спира върху заплатитъ на единъ подначалникъ, на единъ писаръ, на единъ стражаръ. Ако вие казвате, че стражаритъ получаватъ малко, което е право, ами архиваритъ, ами помощниците архивари, ами писаритъ, нещастниците, всичкитъ какво получаватъ? Ами тѣ гнятъ отъ туберкулоза, ами тѣ не могатъ да се хранятъ, да се облѣкатъ, както трѣбва. Това е положението. Нуждитъ на държавата бърже растатъ и не можемъ да удовлетворимъ всичкитъ. Ще правимъ това, което е възможно, и когато комисията за чиновницитъ — когато назначимъ такава; не мога да кажа кога точно това ще направя — изучи чиновническия въпросъ и намѣри,

че можемъ да направимъ нѣкои съкращения въ персонала, тогава можемъ да искаме уголѣмнение на заплатитъ; даже безъ съкращения можемъ да поискаме увеличение на заплатитъ, но като подобримъ, както г. Димчевъ каза, персонала по отношение неговия мораленъ уровень и неговата подготовка. Сега съмъ прѣдвидѣлъ шестъ хиляди лева за стражарски курсове. Достопочтениятъ орханский депутатъ ми каза, че тѣ сж малко. Да, но азъ съмъ направилъ много повече отъ монѣ прѣдшественници, макаръ законътъ да е вмѣнявалъ въ обязаность на монѣ прѣдшественници ежегодно да прѣдвиждатъ такива суми за стражарски курсове, вие виждате, че нищо не е прѣдвиждано отъ тѣхъ. Азъ бѣхъ прѣдвидѣлъ 30 хиляди лева, но ги намалихме на шестъ хиляди. Намѣренето ми бѣше да отворя най-малко на четири мѣста стражарски курсове, а именно, въ Пловдивъ, Русе, Варна и София. Както едно врѣме, прѣди десетина години, по мой починъ, при Санитарната дирекция се откриха курсове за лѣкари да дойдатъ да освѣжатъ своитъ познания, понеже единъ лѣкаръ, като напусне школата, не знае и не може отблизко да слѣди откритията, станали въ науката, така мислѣхъ прѣзъ тия четири курса да прокарамъ като прѣзъ една школа най-напрѣдъ старшитъ стражари и послѣ младшитъ. Но за тия четири мѣста, като се прѣдвидятъ 6—7 хиляди лева, ето ви 30 хиляди; но какво да направимъ — ограничихме ги само на шестъ хиляди. Ще почнемъ сега отъ София, до година ще искаме да се отворятъ такива курсове въ Пловдивъ и въ Варна, и така ще вървимъ постепенно помѣръ възможности. Недѣйте иска отъ насъ повече отъ това, каквото можемъ да дадемъ.

Подиръ тия обяснения, азъ ви моля да приемете параграфа тѣй, както е прѣдложенъ.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Нѣколко прѣдложения се направиха, но само на едно можемъ да се спремъ, защото устнитъ прѣдложения не могатъ да се иматъ подъ внимание. Това прѣдложение е отъ г. Ганчева. Слѣдъ обяснението, което направилъ г. министърътъ на вътрѣшнитъ работи, г. Ганчевъ настоява ли да се гласува неговото прѣдложение?

Д. Ганчевъ: Двѣ думи искахъ да кажа, но слѣдъ обясненията, които направи г. министърътъ на вътрѣшнитъ работи, азъ оттеглямъ прѣдложението си.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Ще се гласува § 9 тѣй, както го докладва г. докладчикътъ на бюджетарната комисия. Моля ония отъ васъ, които приематъ тоя параграфъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Моля, г. докладчикъ, докладвайте § 10.

Обаждатъ се: Часътъ е 8.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Да се свърши отдѣлътъ.

Докладчикъ З. Бръчковъ: (Чете)
„§ 10. Награда на отличившитъ се и помощъ на потърпѣвши загуба стражари при изгълнение службата, а така също и на частни лица, оказавши съдѣйствио на полицията и на частни лица при нещастни случаи — 2.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Никой не иска думата, г-да, ще се гласува § 10. Ония отъ васъ, които го приематъ, както го докладва г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 11. Канцеларски потрѣби на околийскитѣ управления и полицейската стража и за купуване потрѣби за военнo вѣрѣме — 108.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Никой не иска думата, ще се гласува. Ония отъ васъ, които приематъ § 11 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 12. Отопление и освѣтленне помѣщенята на сжщитѣ — 120.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Никой не иска думата, ще се гласува § 12. Моля, които сж за неговото приемане, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 13. Наемъ за помѣщения на сжщитѣ — 205.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Ще се гласува, г-да. Ония отъ васъ, които приематъ § 13 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 14. Купуване и поддържане обилѣкло и снаряжение на стражата, купуване принадлежности за обучението ѝ, лѣкуване болни стражари, поддържане антропометрическата станция и за доставяне автомобилъ на Столичното градоначалство (12.000 л.) — 312.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. Пѣю Ивановъ.

П. Ивановъ: Г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ обясненията, които даде г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи — разбира се, че правителството е компетентно да знае, кое какъ трѣбва да става — ще кажа нѣколко думи само. Каза ни се, че увеличаване не може да става, но намаление може. Въ § 14 се прѣдвижда една сума за купуване на единъ автомобилъ. Казахъ по-рано, повтарямъ и сега пакъ, че автомобилътъ може да бѣде полезенъ, но понеже нуждитѣ ни заставятъ, по нѣмане на срѣдства, както видѣхме, да не можемъ да повишимъ персонала, който остава на сжщото положение, а този автомобилъ ще служи за съдѣйствие на полицията, за помагането ѝ да улавя анархиститѣ, джебчинитѣ и пр. — тѣй се разбира поне.

Нѣкой отъ болшинството: За разходка.

П. Ивановъ: Ако ще служи за разходки, то е друго нѣщо.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: Ще служи за обикания на постоветѣ.

П. Ивановъ: Както и да е, 12.000 л. сж отпуснати за автомобилъ, обаче, при тѣзи съобщения, които имаме въ София, азъ мисля, че можеше да се направи една икономия отъ 12 хиляди лева дотогава, докогато се повиши персональтъ — тогава можемъ да искаме и автомобилъ. Прочес, азъ мисля, че почитаемото правителство ще се съгласи да направи една икономия отъ 12 хиляди лева, поне дотогава, докогато повиши заплатитѣ на персонала. И това е едно справедливо искане и може да се направи.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Има думата г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи.

Министъръ А. Людскановъ: Ако можеше да се направи тая икономия, както г. Ивановъ иска, г. Теодоровъ прѣвъ щѣше да зачеркне това перо, но понеже той разбра нуждата и ползата отъ него, особено зимно вѣрѣме, защото автомобилътъ е покритъ, понеже градоначалникътъ и приставитѣ може да иматъ нужда отъ бързо дѣйствие, намѣри се за нужно да се купи единъ автомобилъ.

П. Ивановъ: Г. министре! Това ще прилича да вържемъ на котката звънецъ и да я пуснемъ да плаши мишките.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Понеже никой другъ не иска думата, ще положа на гласуване § 14. Моля ония отъ васъ, които приематъ параграфа тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 15. За уреждане стражарски курсове — 6.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Никой не иска думата, ще се гласува. Ония, които приематъ параграфа тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 16. Купуване и поправяне кревати и сламеници за полицейската стража — 25.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Ще се гласува, г-да, § 16. Ония отъ васъ, които го приематъ тѣй, както го докладва г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 17. Храна на задържанитѣ лица въ полицейскитѣ затвори — 30.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Ония отъ васъ, които приематъ § 17 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 18. Купуване и поправяне кревати, сламеници, постилки, завивки, покжнина и вѣобше за издържане полицейскитѣ затвори — 2.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Никой не иска думата, ще се гласува § 18. Ония отъ васъ, които го приематъ тѣй, както го докладва г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 19. Прѣвозване затворници и други прѣправани лица — 5.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Никой не иска думата, ще се гласува. Тия отъ васъ, които приематъ § 19 тѣй, както го докладва г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се. Частъ е 8, г-да; засѣдането може да се продължи, ако има прѣдложение за това.

Министъръ А. Людскановъ: Да се продължи дсдѣ со свѣрши тоя отдѣлъ.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Г. министърътъ на вътрѣшнитѣ работи прѣдлага да се продължи засѣдането, додѣто стигнемъ до отдѣлъ втори. Ония отъ васъ, които приематъ да се про-

Моля г. докладчика да продължи доклада си.

„Глава IV.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Ония отъ васъ, които приематъ § 20 тѣй, като се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

„§ 21. Възнаграждение на потерадажниците, съгласно чл. 9 отъ закона за изтрѣбление разбойничеството, а тъй също и на частни лица, оказавши съдѣйствиe — 500 л.“

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„Глава V.

„§ 22. Печатане книжа и обнародване обявления
— 40.000 л.“

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 23. Купуване и поправяне мобили, покъщнина, цинкографически плочи, пишуци и други машини — 35.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Моля онии отъ васъ, които приематъ § 23 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 24. За вѣстници, списания, картины и други книжка — 5.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Ще се гласува, г-да. Ония отъ васъ, които приематъ § 24 тѣй,

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 25. Формено облікло на разсилнитъ при министерството, Софійското градоначалство и окръжнитъ управления — 4.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Ония отъ васъ, които приематъ § 25 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 26. Пътни и дневни пари за командировки по служебни дъла и прѣмѣстване чиновници и служащи. За командировки на полицейския стражари извън окръга и за прѣвозването имъ по жельзници и параходи по служба. Пътни и дневни пари на членоветѣ, които споредъ избирателния законъ взематъ участие въ избирателни бюра, сжщо и на частни лица, командировани отъ министерството и подвѣдомственитѣ му учрѣждения. На послѣднитѣ по опредѣление на Министерския съветъ — 110.000 л.“

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Ще се гласува § 26. Ония отъ васъ, които го приематъ тѣй, както го докладва г. докладчикътъ, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство). Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 27. Дребни и бързи поправки на здания и поддържане градини — 5.960 л.“

Прѣседателствующи М. Маджаровъ: Ония отъ васъ, които приематъ § 27 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ 3. Бръчковъ: (Чете)

„§ 28. Прѣвозване оружје, обљѣкло и други прѣ-
вѣтѣлствени вѣщи — 4.000 л.“

До тукъ всичко по отдѣлъ I 5.840.440 л.; значи, съ едно увеличение отъ 13.020 л.

Прѣдседателствующъ М. Маджаровъ: Ония отъ васъ, които приематъ § 28 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Г-да! Споредъ взетото рѣшеніе спираме. Утрѣ ще продължимъ същия дневенъ редъ, съ прибавка доклада и по Министерството на финанситѣ.

Засѣданието се вдига.

(Вдигнато въ 8 ч. 5 м.)

Прѣдседателствующи подпрѣдседатели: { М. Маджаровъ.
И. Пѣвъ.

Секретари: { Д-ръ Н. Радевъ.
В. Георгиевъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гълъбовъ.